DÖNEM : 1 CİLT : 8 TOPLANTI : 1

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

Elliikinci Birleşim

18 . 4 . 1962 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa
1. — **Geçen tutanak özeti**	352
2. — **Gelen kâğıtlar**	352
3. — **Yoklama**	353
4. — **Görüşülen işler**	353
1. — Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında Millet Meclisince kabul olunan kanun tasarısı ve Anayasa ve Adalet Komisyonu ile Bütçe Komisyonundan müteşekkil Karma Komisyon raporu (M. Meclisi 1/99, 2/125, C. Senatosu 1/38) (S. Sayısı : 51) [Dağıtma tarihi : 16 . 4 . 1962]	353 :386,391 :392, 393 :395,396 :397,398 :400
5. — **Sorular ve cevaplar**	387
A — Sözlü sorular ve cevapları	*387*
B — Yazılı sorular ve cevapları	*387*
1. — Cumhuriyet Senatosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu'nun, orman bakımından en ileri bölgelerden birini teşkil eden Bolu'nun ve çevresinin bu durumla ilgili olarak sanayi yönünden gelişmesi ve inkişafı için neler düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi ve Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş'ın cevabı (7/29)	387
2. — Cumhuriyet Senatosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu'nun, Bolu'nun ve çevresini teşkil eden kazalarının zirai bakımdan inkişafı için neler düşünülmekte olduğuna dair yazılı soru önergesi ve Tarım Bakanı Cavit Oral'ın cevabı (7/30)	387 :389
3. — Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi Faruk Işık'ın, Muhasebei Umumiye Kanununun tatbikine dair yazılı soru önergesi ve İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu'nun cevabı (7/31)	389 :390

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama Usulleri hakkındaki kanun tasarısının kanuni süre içinde görüşülmesinin intacı için 18 Nisan 1962 Çarşamba günü toplanılması kabul edildi.

Yüksek Hâkimler Kurulu tasarısının kanuni süre içinde çıkarılabilmesini teminen, Anayasa ve Adalet Komisyonu ile Bütçe Komisyonundan müteşekkil bir Karma Komisyon kurulmasına dair önerge okundu ve kabul olundu.

Elâzığ Üyesi Celâl Ertuğ, gündem dışı söz alarak :

114 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin kaldırılması ve bu kanuna yeni madde eklenmesi hakkındaki Kanunun 27 Mayıs ruhuna uygunluğu ve

Atatürk'ün hayatının filme alınmasının imkânsızlığı hakkında beyanatta bulundu.

Erzurum Üyesi Nihat Pasinli'nin, 18 Mart Çanakkale Zaferinin yıldönümü münasebetiyle törene davetlileri götüren Kadeş Vapurunda vukubulan hâdiselere dair İçişleri, Ulaştırma ve Millî Eğitim Bakanlarından sözlü sorusunun geri verilmesine dair önergesi okundu ve kabul olundu.

Tekirdağ Üyesi Cemal Tarlan'ın, çiftçimizin kullandığı süper - fosfat gübrelere dair sözlü sorusuna Tarım Bakanı Cavit Oral cevap verdi.

İstanbul Üyesi Rifat Öztürkçine'nin 39 ve Aydın Üyesi Fikret Turhangil'in 51 sayılı sözlü soruları, soru sahipleri bu birleşimde hazır bulunmadıklarından gelecek soru gününe bırakıldı.

Kayseri Üyesi Hüsnü Dikeçligil'in, kasaba ve köy camilerine birer radyo koydurmak suretiyle radyo merkezlerinden va'zettirilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair sözlü sorusuna Devlet Bakanı Avni Doğan,

Tabiî Üye Mucip Ataklı'nın, Bakırköy üzerinden geçen Londra asvaltının Akıl Hastanesi hizasına düşen sahada bir benzin istasyonu, bir motel ve birçok yüksek katlı binalar inşa etmek için gerekli inşaat plânını tasdik ettiren zat veya şirketin isminin ne olduğuna dair sözlü sorusuna İmar ve İskân Bakanı Muhiddin Güven ve

Ankara Üyesi İbrahim Saffet Omay'ın, Yılanların Öcü adlı filime karşı Merkez Filim Kontrol Komisyonunun takındığı tutuma dair sözlü sorusuna İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu cevap verdi.

İzmir Üyesi Ömer Lûtfi Bozcalı'nın, 52 sayılı sözlü sorusu, Millî Eğitim Bakanının bu Birleşimde hazır bulunmaması ve soru sahibinin her üç Bakanın bir arada cevap vermesini istemesi sebebiyle, gelecek soru gününe bırakıldı.

18 . 4 . 1962 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Zonguldak
Sırrı Atalay	*Tarık Remzi Baltan*

Kâtip
Tunceli
Mehmet Ali Demir

2. — GELEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — Kocaeli Milletvekili Şahabettin Bilgisu ve iki arkadaşının İşçi Sigortaları Kurumundan sigortalı işçilere uzun vâde ve az faizle borç para verilmesi hakkındaki kanun teklifinin reddine dair Millet Meclisi Çalışma Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni (M. Meclisi 2/44. C. Senatosu 2/16) (Sosyal İşler Komisyonuna)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Sırrı Atalay

KÂTİPLER : Fikret Turhangil (Aydın), Mehmet Ali Demir (Tunceli)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yeter sayı vardır, müzakereye başlıyoruz.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında Millet Meclisince kabul olunan kanun tasarısı ve Anayasa ve Adalet Komisyonu ile Bütçe Komisyonundan müteşekkil Karma Komisyon raporu (M. Meclisi 1/99, 2/125, C. Senatosu 1/38) (S. Sayısı : 51) (1)

BAŞKAN — Komisyon raporunda, tasarının öncelikle görüşülmesi hususu talebedilmektedir. Bu hususu oylarınıza arz ediyorum. Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulleri hakkındaki kanun tasarısının öncelikle görüşülmesini kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Gerekçenin okunup, okunmaması hususunu, konunun ehemmiyeti sebebi ile, oylarınıza arz etmiyeceğim. Gerekçeyi okutuyorum.

(Gerekçe okundu.)

BAŞKAN — Tümü üzerinde söz istiyenlerin isimlerini okuyorum: C. K. M. P. Grupu adına:

Sadık Artukmaç.

Şahısları adına: Sedat Çumralı,
Muammer Obuz,
Sırrı Uzunhasanoğlu,
Mustafa Yılmaz İnceoğlu.
Salâhattin Özgür.

C. K. M. P. Grupu adına Sayın Sadık Artukmaç. Buyurun efendim.

SADIK ARTUKMAÇ (Yozgat) — Sayın Başkan, muhterem senatörler;

Kurulduğu günden beri çift Meclis, Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu teşkil edilmesinin lüzum ve zaruretine inanmış ve bu hususu programlarında da belirtmiş bulunan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi; Bugün, bu müesseselerin kuruluşunu ve binnetice idealinin tahakkukunu görmenin kıvancı içindedir.

Yeni Anayasamızın emrettiği önemli teşekkül-lerden biri olan ve cemiyetimizin temel nizamını teminata bağlıyan Anayasa Mahkemesi Kanununa, Partimizin Cumhuriyet Senatosu Grupu, elbetteki müspet oy verecektir. Şu kadar ki, tasarıda gördüğümüz bâzı aksaklıkların düzeltilmesi temennisinde de bulunacaktır.

Mâruzatımız, şüphesiz ki, kanunun tümü üzerinde olacaktır. Ancak, fikrimizin vuzuhla ve mukayeseli bir şekilde ifadesi için, maddelerden bahsetmek mecburiyeti de vardır. Bundan dolayı, yüksek müsamahanızı istirham ederim.

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 148 nci maddesinde: «Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri kanunla; mahkemenin çalışma tarzı ve üyeleri arasındaki iş bölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.» denilmektedir.

Anayasanın bu sarahatine göre kanunun unvanı (Anayasa Mahkemesi Kanunu) değil, (Anayasa Mahkemesi Kuruluşu ve Yargılama Usulü hakkında Kanun) olmak lâzım gelir.

(1) 51 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

Bu bakımdan; teşkilât ve usulü muhakemeye inhisar eden bu kanunun, mahkemenin görev ve yetkileri hakkında esasen Anayasada mevcut hükümleri ihtiva etmemesi de lâzımdır.

Filhakika Anasayada; Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve muhakeme usulü mevzuatının dışında konulmuş olan çeşitli hükümlerin bu kanun metninde tekrar edilmesi, her şeyden evvel, bir lüzumsuzluk, bir haşiv mahiyeti arz eder. Şimdiye kadar, hiçbir kanunumuzda, Anayasadaki hükümlerin böyle haşiv ve tekrarı şeklinde hükümlerin konulmuş olduğu görülmemiştir. Aynı zamanda, bu taknin usulü; sakat ve mahzurludur da. Çünkü, Anayasadaki hükümlerin bu özel kanun metnine aktarılmasında bâzı hata ve eksiklikler olabilir. Ezcümle Anayasada olmıyan görev ve yetkilerin bu kanunda ilâveten yer alması, Anayasa Mahkemesinin daha kurulduğundan itibaren bizzat Anayasaya aykırı bir istikamet almasına yol açar. Bu kanunda yapılacak değişikliklerle Anayasanın değişmez hükümlerinin tatbikatta tağyir ve tebdil edilmesi gibi mahzurlu bir durum ve yanlış bir emsal de meydana gelir.

Nitekim; tasarının 20 nci maddesinin 7 nci bendiyle, Anayasa Mahkemesine, Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsünü seçmek yetkisi verilmiştir. Halbuki Anayasamızın 140 ncı maddesinin 2 nci fıkrası hükmüne göre; Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsünü seçmek yetkisi, Anayasa Mahkemesine ait değildir. Bu yetki, Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinden meydana gelen Kurula aittir. Bu misal, iktibasın mahzurunu açıkca belirtmiş bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kuruluş ve yargılama usullerini ihtiva etmesi lâzımgelen tasarıda; bu mahkemenin vazife ve salâhiyetlerini ve Anayasada gösterilen diğer esasları dahi kapsayan hükümlerin toplu şekilde bir araya getirilmesi, sırf tetkik ve tatbikat kolaylığı bakımından arzu edilmiş olacaktır. Fakat böyle bir arzu, kanun vazını haşivlerle ve tekrarla meşgul etmeye veya Anayasada iltibaslar tevlit etmeye haklı sebep teşkil etmez. Hükümlerin toplu şekilde bir tek metinde birleştirilmesi, olsa olsa, kanunu bir nevi izahname haline getirmek demek olur ki, mucibolacağı karışıklıklar göz önünde tutulursa, buna cevap vermeye imkân yoktur.

Anayasamızın 133 ncü maddesinin 1 nci fıkrası, umumiyetle, hâkim teminatından bahsetmektedir. Bu hüküm aktarmaya girmemiştir. Anayasa Mahkemesi hâkimlerinin teminatı var mıdır? Varsa nedir? Tasarıda böyle bir teminat görünmüyor. Şu halde teminat muallakta bırakılmıştır. Esasen, diğer hükümler gibi, bu hükmün de aktarılmasına lüzum yoktur.

Arz ettiğim bu misaller gösteriyor ki, aktarma tamamiyle hatalı bir yoldur. Şu halde, bu hatanın düzeltilmesi gerekmektedir. (Bu hususta Başkanlığa iki önerge takdim ediyorum)

Tasarının 34 ncü maddesinde: «Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan halinde çalışırken, yürürlükteki kanunlara göre duruşma yapar ve hüküm verir.» denilmektedir. Bu, gayet tabiî bir haldir. Çünkü, mahkemenin, yürürlükte olmıyan kanunlara göre duruşma yapması ve hüküm vermesi bahis konusu olamaz. Bundaki maksat ve gaye, usulü muhakemeyi tâyin ve tesbidolsa gerektir. Fakat bu hususta sarahat yoktur. Filhakika, Ceza ve Hukuk Usulü Muhakemeleri kanunları tamamen uygulanacak mıdır? Gerçi tasarının 32 nci maddesinde, siyasi partilerin kapatılması hakkında açılan dâvalarda, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun uygulanacağından bahsedilmektedir. Fakat diğer hususlar ne olacaktır? Bunun dışında, faraza Yüce Divan, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununu tatbik etmiyecek midir? Malûmdur ki hukuk tatbikatımızda Ceza Muhakemeleri Usulüne nazaran Hukuk Usulü Kanunu daha umumi bir kanun olarak mütalâa edilir. Ceza usulünde sarahat bulunmayan hallerde Hukuk Usulü Kanunu tatbik edilir. Bu yola da gidilmiyecek midir? Bu kaideyi burada bu sahada. kabul etmiyecek miyiz?

Tasarının 48 nci maddesinde de: «Anayasa Mahkemesinde bakılan dâva veya iş dolayısiyle bilgisine başvurulan bilirkişinin veya tanığın dinlenmesi usulü kanunları gereğince resmî bir makamın iznine bağlı bulunupta,...» şeklinde dahi bir hüküm vardır.

Kısaca, usulün bâzı hükümleri tasarıya alınmış, bâzı hükümleri ise alınmamıştır. Eğer usul kanunları cari ise, parça parça atıfta bulunulmamalı ve binnetice tasarının bahis konusu ettiğimiz 34 ncü maddesine yeni bir veçhe verilmelidir.

Sayın senatörler;

Tasarının 18 nci maddesinde, Anayasa Mahkemesi emrinde çalışacak raportörlerden bahsedilmektedir. Buna göre: «Raportörler, Hâkimlik ve Hâkimler Kanunu mucibince hâkimlik sınıfından sayılan hizmetlerde en az yedinci derece aylığını almış olanlarla, Danıştay Yardımcılığı ve kanun sözcülüğünde bu dereceyi kazanmış olanlar, üniversitenin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında doçentlik yapmakta olanlar ve bu alanlarda çalışan doktorasını yapmış asistanlar» dır.

Maddede, raportörlerin, yardımcı olacakları da ifade edilmektedir. Bunlar, Temyiz Mahkemesinde olduğu gibi, bir nevi âza yardımcısı durumundadırlar. Şu halde bunların, mutlak surette Hâkim Statüsünde olmaları zaruridir. Halbuki, biraz önce belirttiğim gibi, raportörlerin bir kısmı hâkim sınıfından ve bir kısmı da üniversitelerden alınmaktadır.

En yüksek kaza organında, bu kazai fonksiyonun ifasına yardımcı durumda bulunanların gerek teminat ve gerekse sorumluluk bakımından hâkim sınıfının gerektirdiği hükümlere tâbi olmaları zaruridir. Bir sulh hâkiminden veya bir âza muavininden aradığımız vasfı, bu yüksek mahkemenin yardımcılarından aramak doğru görülemez.

İkincisi; üniversite ile irtibatı muhafaza eden şahısların kaderlerini üniversitedeki esas kariyerlerine bağlıyacakları aşikârdır. Bunlar Anayasa Mahkemesinde kendilerini hâkimlik meslekine bağlıyarak çalışmıyacaklardır. Kendilerini bir nevi ehli hukuk sayacaklardır. Diğer taraftan, bunlar meslekî kaderlerinin bağlı bulunduğu üniversite camiasına karşı bitaraf olamıyacaklardır. Halbuki üniversitenin de hak dâvası vardır. Realitede birçoğu avukat olan hukuk profesörlerin, asistan ve doçentlerin vasıtasiyle bu mahkemenin harimine nüfuz etmelerine ve el atmalarına imkân verilmiş olacaktır. Samimî olarak bu cihetin üzerinde hassasiyetle durmamız lâzımdır.

Üçüncüsü; Anayasa Mahkemesi Başkanı inha mevkiinde bulunuyor. Üniversite ise o inhayı tâyin kararına inkılâbettiriyor. Memleketin en yüksek mahkemesinin başında bulunacak, rektörün makamına inha ve teklifte bulunan bir seviyeye düşürülmüş oluyor. Tasvip veya ademitasvip rektörün elindedir.

Dördüncüsü; Adliye mensuplarından ve hâkim sınıfından alınacaklar hakkında ise, Anayasa Mahkemesi Başkanı; Adalet Bakanının mâdunu vaziyetine getiriliyor. Çünkü tasarıda Anayasa Mahkemesi Başkanı inhası üzerine mensub oldukları müesseseye yetkili merciince, bunların bakanınca tâyin olunur.

Hulâsa ve netice olarak, bütün bu mahzurların giderilmesine mâtuf yeni hükümler tesisinin zaruri bulunduğunu bilhassa ifade ve beyan etmek isteriz.

Pek muhterem arkadaşlarım;

Tasarının; ret sebeplerine taallûk eden 43 ncü maddesi, Hâkimler Kanunundan aktarmadır. Fakat burada hukuki bir durumun da göz önüne alınması icabetmektedir. Filhakika, eski bir senatörün veya eski bir milletvekilinin Anayasa Mahkemesine üye seçilmiş olduğunu farz ve kabul edelim. Bu zat; Senatoda veya Millet Meclisinde müdahale ettiği bir kanunu, Anayasa Mahkemesinde tetkik edebilecek midir? Elbetteki edememesi lâzımdır. Çünkü rey ve mütalâasını daha önceden açıklamış bulunmaktadır. Tasarıda bu cihet nazara alınmamıştır. Bu boşluğun da doldurulması lâzımdır.

Tasarının 21 nci maddesinin 4 ncü bendinde: «Siyasi partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi grupları» nden bahsedilmektedir. Yüksek mâlûmları olduğu üzere, siyasi partilerin Senato veya Meclis grupları vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Grupu diye her hangi bir grup yoktur. Şu halde bu cihetin, «Siyasi partilerin Cumhuriyet Senatosu veya Millet Meclisi grupları» şeklinde düzeltilmesi zaruridir.

Sayın senatörler;

Tasarının geçici 5 nci maddesinin son fıkrasında : «25 Ekim 1961 tarihinden önce yasama organınca alınan yorum istemlerine ilişkin kararlar hakkında bu madde gereğince iptal dâvası açılamaz.» denilmektedir. Bu hükümle, tefsirlerin, Anayasaya aykırılığı bahis konusu olamaz denilmek isteniyor ve vâzı kanunun, tefsir ederken hataya da düşeceği kabul olunmuyor.

Burada; esas kanundur. Kanun Anayasaya aykırı, olmadıkça, tefsir de aykırı olamaz şeklinde bir mütalâa ileri sürülebilir. Fakat, kanaatimizce, kanun Anayasaya aykırı olmadığı halde, tefsir aykırı olabilir. Şu halde, tefsir yoliyle Anayasaya aykırılığı devam ettirmek her zaman mümkündür.

Bu sebeple, mezkûr fıkranın maddeden çıkarılması ve 20 nci maddenin 1 nci bendine ve ilgili diğer maddelere bu konuda hüküm konulması zarureti vardır.

Yüksek malûmları olduğu üzere, Dilekçe Komisyonu kararları; teşrii kararlardandır. Fikrimizce, bu kabil kararların da murakabeye tâbi tutulması yerinde olacaktır. Tasarının 20 nci maddesine ve ilgili diğer maddelere bu hususta da bir hüküm konulmasının isabetli olacağı kanısındayız.

Tasarının 44 ncü maddesinde : «Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, tarafsız hareket edemiyecekleri kanısını haklı kılan hallerin dâva açılmadan veya iş mahkemeye gelmeden önce mevcudolduğu iddiasiyle reddolunabilir.» denilmektedir.

Tarafsız hareket edememek keyfiyeti, iş mahkemeye geldikten sonra ve hattâ muhakemenin her safhasında ortaya çıktığı takdirde de vatandaşa ret imkânı verilmelidir.

Muhterem arkadaşlar,

Tasarının 3 ncü maddesinin 3 ncü bendine göre, Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyeliğine seçilebilmek şartlarından birisi de : «Hâkimlik meslekine atanmamayı gerektiren suçlardan ceza takibi altında olmamak» tır. Ceza takibi altında bulunan bir kimse, bilindiği üzere, henüz lehte veya aleyhte bir hüküm istihsal edememiş demektir. Halbuki Anayasamızın 133 ncü maddesinde : «Hüküm giymiş olanlar» dan bahsolunmaktadır. Şu halde, tasarıdaki bu hüküm; olsa olsa, seçimle gelen hâkimlerin alâkalı kurullarca seçilmesine fiilî bir engel teşkil edebilir. İlgili kurul veya makam seçim yaparken, bu cihetı göz önünde tutabilir. Fakat bu zatın sadece takibe tâbi tutulmuş olması bir netice hâsıl etmez. Çünkü, kesinleşmiş hüküm yoktur. Şu halde, Anayasa hükmü dışında böyle bir kayıt koymak yanlıştır.

Tasarının 26 ncı maddesinin son fıkrasında, Anayasa Mahkemesi Genel Kurulundan bahsedilmektedir. Böyle bir genel kurul yoktur. Mahkeme vardır. Şu halde : «Dâvanın açılmamış sayılması hakkındaki karar, mahkemece verilir.» denilmelidir.

Tasarının 51 nci maddesinin, mevzu itibariyle, 39 ncu maddeye eklenmesi lâzımdır. Çünkü, ikisi bir kül teşkil etmektedir.

Tasarının 10 ncu maddesinde; Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri dekanlarının yemin merasimine katılacakları belirtilmektedir. Burada iştirak edenlerle etmiyen diğer dekanlar arasında bir fark gözetilmiş oluyor. Bu doğru değildir. Fikrimizce, hiçbir dekanın iştirak ettirilmemesi yerinde bir hareket olur.

Diğer taraftan maddeye bir vuzuh verilmesi de şarttır.

Sayın senatörler;

Tasarının geçici 7 nci maddesinin 7 nci bendinde : «Yukardaki bentlerde yazılı şahıslar hakkında Yüksek Adalet Divanı ve Yüksek Soruşturma Kurulunca ittihaz olunmuş tedbir ve kararlar, ilgili mercilerce aksine bir karar verilinceye kadar, muteberdir.» denilmektedir. Yüksek Adalet Divanı kararının kesin olduğu malûmdur. Bunun aksine karar verecek merci var mıdır? Varsa kimdir?

Tasarının geçici 7 nci maddesinin 8 numaralı bendinde; «.... yukardaki bentlerde zikrolunanların dışında kalan bilcümle evrak, belge ve dosyalardan Yüksek Adalet Divanını ilgilendirenler Anayasa Mahkemesi Başkanlığına, Yüksek Soruşturma Kurulunu ilgilendirenler de Millet Meclisi Başkanlığına hıfzedilmek üzere tevdi olunur.» hükmü bulunmaktadır. Hıfzolunacak ne demektir? Bu dosyalar hiçbir muamele görmiyecek midir? Tavzihi gerekmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, mâruzatım burada bitmiş oluyor. Hepinizi hürmetlerimle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Çumralı.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Değerli arkadaşlarım :

Cumhuriyetimizin teminatı, Anayasamızın müeyyidesi olan Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulü hakkındaki kanun lâyihasının Senatoda müzakeresine başlanmasından duyduğum sevincimi belirtmek isterim. 1924 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunundan bugüne kadar gerçekleşmesi yolunda hazırlıkları yapılan, milletçe benimsenen bu müessesenin şimdiye kadar kurulamayışı, demokrasimizin, Cumhuriyetin kökleşmesinde büyük bir boşluk teşkil etmiştir. Hükümet ve Meclis tasarruflarında Anayasa hâkimiyeti tesis edilememiştir. Bir murakabe müessesesinin yokluğu, millet hayatımızda keyfî idare ve tasarruflara yol açmış ve bu-

nun neticesi olarak gerek kişi ve gerekse toplum hakları korunamamış ve bu haller birer sıkıntı ve ıstırap kaynağı olmuştur. Tek dereceli seçim, partilerin kurulması imkânının elde edilmesi, nispî temsil esasının kabulü, çift Meclis sisteminin tahakkukundan sonra idare ve yasama organlarının tasarruflarının da kontrol altına alınması Devletimizin esas temeller üzerine oturtulması, yukarda işaret ettiğimiz sevincin kaynağını teşkil etmektedir. Bu tasarının Senatoya gelmesini böylece selâmladıktan sonra kanunun tümü üzerindeki görüşlerimizi de kısaca ifadeye çalışacağım. Bu tasarının 25 Nisan 1962 tarihine kadar kanunlaşması Anayasa hükümleri iktizasından bulunduğuna göre bu temel kanun üzerinde etraflı bir şekilde ve rahatça çalışmak imkânı elde edilememiştir. Gecikme nerede olursa olsun, bu hal gerçekten üzüntü vermiştir. Bu kabîl ana kanunlarla değiştirilmesi her zaman kolay olmamaktadır.

Arkadaşlarım :

Kanun yapmak bir sanattır. Bu sanatın ifasında malzeme olarak kullanılan dil, terimler, bölüm ve maddelerin yerli yerine konulması, esas unsuru teşkil eder. Kanunların çıkarılmasında Meclis ve Senatoda bir kanunlar komisyonu kurulması zaruret haline gelmiştir. Kanunun uygulanmasında hakkın ve kanun hükümlerinin bâzı gecikmelere sebebolacağı endişesini taşıyoruz. Mahkemelerde adaletin bugünkü şartlar içerisinde dahi gecikmesinden şikâyet olunmaktadır. Bu kanunun kabulünden sonra mahkemelere arz edilen dâvalarda işin maksatlı olarak geciktirilmesinde menfaati olan taraflar veya vekillerinin bu hakkı, yani bir kanunun Anayasaya mugayereti iddiasının kötüye kullanılmasını önliyecek bir hükme tesadüf edilememektedir. Bu kabîl bir iddia karşısında hâkime tanılan kanaat yetkisinin tatbikatta kullanılması nadir hallere ve nadir hâkimlere munhasır kalacaktır.

Hükümet ve Meclis tasarrufları müstesna bir kanunun Anayasaya aykırı olduğu yolundaki ilgililerin iddiası reddolunduktan sonra aynı iddianın tekrarlanmasını önliyecek yani «muhkem kaziye» denilen ve işleri kesip atan bir hüküm de bulunmamaktadır.

Maddeler hakkındaki görüş ve düşüncelerimizi sırası gelince arz edeceğim. Sayın Senatoyu saygı ile selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Muammer Obuz.

MUAMMER OBUZ (Konya) — Muhterem arkadaşlar, Anayasanın, muvakkat 7 nci maddesinde Meclisin ilk toplantısından itibaren, 6 ay içinde Anayasa Mahkemesinin kurulması meşruttur.

Tasarının, Bakanlar Kurulundan 11 . 1 . 1962 tarihinde çıkmış olmasına rağmen, komisyonlara ve oradan da Meclise intikali 2,5 ay gibi uzun bir zaman almıştır. Üzerinde, hiçbir çalışma yapılmadan beklediğinden, tasarının tetkiki için lâzımgelen zaman da, maalesef, harcanmış bulunmaktadır. En hassas bir mevzuda, böylesine kayıtsızlığın, tecessüre şayan olduğuna işaret etmekle yetinmek isteriz.

Anayasa Mahkemesinin kurulması, Türk vatandaşlarının kıvançta ve tasada ortak bir bütün halinde, millî şuur ve millî ülkü etrafında toplanması amaciyle mütaharrik bulunan siyasi teşekküllerin bu meyanda Cumhuriyet Halk Partisinin daha 1945 de, ilk hedef olarak tahakkukunu istediği bir ilke haline gelmişti.

1954 de, beyannamesinde, bu ilkeyi tahakkuk ettirmek sözünü millete maletmiş bulunan Cumhuriyet Halk Partisi, tetkik ettiğimiz kanunun, Büyük Meclis huzuruna gelmiş olmasından, haklı olarak iftihar eder.

Muhterem arkadaşlar,

Anayasa Mahkemesinin vazife ve salâhiyetleri ve Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulleri hakkındaki Kanunun mevzuu, Anayasada sarahatle hüküm altına alınmıştır.

148 nci maddede, bu kanunun evvelâ : Anayasa Mahkemesinin kuruluşunu, saniyen, bu mahkemenin yargılama usullerini tesbidedeceği zikredilmiştir.

Heyeti umumiyesi itibariyle, tetkik ettiğimiz tasarının, Anayasanın bu sarih işaretini, ehemmiyetli miktarda ihlâl ettiği görülmektedir. Filhakika, tasarı, mahkemenin kuruluşunu, bâzı noksanlar nazarı itibara alınmaz ise, derpiş etmiştir. Ancak, yargılama usullerinde büyük açıklar bırakarak, ileride mahzurlu bir tatbikata zemin hazırlamıştır.

Esbabı mucibede de bu noksana her ne sebebten ise, işaret edilmiş bulunmaktadır. «Aynen tasarıda Anayasa Mahkemesinin çalışmasın-

da usule mütedair olan hükümlere yer verildiği, bununla beraber konulan hükümlerin ihtiyacı karşılamadığı, Anayasa Mahkemesinin vasfı itibariyle, mâruz kalacağı usuli meselelerini umumi esaslar dairesinde ve içtihat yolu ile kolaylıkla çözebileceği zikre lüzum görülmüştür.

Esbabı mucibenin, bizi teyideden bu itirafını, (Kanunun bir zaafı) olarak tavsif etmek durumundayız. Mahkeme nihai karar mercii, (Bir üst kademe mahkemesi) olmak itibariyle, bunun çalışma düzenini, (Usul ile ilgili kaideler statüsünü) içtihada terk etmemek gerekirdi. içtihatlar, kanun hükmündedir. Her yeni içtihadiyle bir yeni hüküm getirmek suretiyle Anayasa Mahkemesi, kendi nizamını kendi bozmak gibi bir duruma düşmüş olacak. İtibarını zedeleyebilecektir. Usuli istikrarsızlık, tereddütleri, hattâ, âmme veya eşhasın bâzı günâ zararlarını, mucip olabilecektir. Usuli hükümlere geniş yer verilmemiş olması, kanun tasarısının bir şuurudur. Usulde içtihada yer verilmemeli idi.

Tasarıda tesbit edebildiğimiz bir başka boşluk da «Anayasa Mahkemesinin bir kanunu iptalinden doğabilecek açıklığın, âmme nizamı için mahzurlu bulunması da düşünülmekle beraber, bu açıklığın gerektiği veçhile kapatılmamış olmasıdır.

Filhakika, Anayasa Mahkemesinin iptal eylediği bir hükmün yerine, yenisi vaz'oluncaya kadar, tatbik olunacak düzeni, mahkeme kararında, gösterebilmektedir.

Bu tabiî bir neticedir. Ancak, mahkemenin ısdar ettiği yeni hükümler, bu mahkemenin, içtihat sahasını tâyine medar olur. Boşluk, (Yasama organı tarafından hazırlanacak yeni hükmün, Anayasa Mahkemesinden verilen hüküm ile bağdaşmadığı ahvalde, tatbik olunacak usul ve hükmün ne olduğunun tesbit edilmemiş olmasından) ileri gelmektedir.

Anayasanın 152 nci maddesinde son fıkrası bu boşluğu doldurmak için «kararların yasama organlarını da bağladığı hükmünü koymuştur. Fakat, bu hüküm arz ettiğim melhuz, ihtilâfları men ve halledemiyecektir.

Mesele şudur : Mahkeme kararı belki tatbik olunmuştur. Mukaddem ve iptâl edilmiş hüküm mevcudiyetini muhafaza etmektedir. Yeni çıkarılacak kanun, doğan hakları, ihlâl de etmiş olabilecektir. Mukaddem kanun, karar, muahhar kanun, hükümlerinin getirdiği haklar veya ihlâl ettikleri hukuk ne suretle kabili teliftir? Bu meseleyi mühim mütalâa etmekteyiz.

Esbabı mucibenin II nci bendinde ve son kısmında «bu anlayışın suça mevzu teşkil eyliyen sahalara sirayeti katiyen düşünülmemiştir.» denilmekle neyin kasdedildiği anlaşılmamakta ve bu noktai nazarı teyit ve izah eden bir hükme tasarı metninde raslanmamaktadır. Anayasa hükümlerinin tasarıya naklinde bir zaruret var mıdır? Bize göre buna lüzum yoktu. Tasarıda maddelerin Anayasadan Teşkilât Kanununa geçirilişinde teferrüat hükümlerinde, birtakım değişiklikler yapıldıktan başka metne sadakat gösterilmediği de tesbit edilmiştir. Tasarının (iktisat veya siyasi bilimler alanlarında ihtısas) metni Anayasada 145/5 maddede (İktisat ve siyasal bilimler alanlarında ihtısas) istiyen esas metne aykırı düşmüştür. Tasarıda bu ihtısas istemi bâzı ahvalde (Siyasi Bilimler Fakültesi) şeklinde şahsileştirilmiştir.

Tasarının âdeta Anayasayı tefsir ettiği veya bu kanun tasarısının Anayasa Kanununa ek bir nizamname halinde hazırlanmış olduğu müşahade edilmektedir. Hatadır...

Yine tasarıda Anayasa hükümlerine göre Millet Meclisince seçilecek (iki), Cumhuriyet Senatosunca seçilecek (bir) ve Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek (bir) asıl üye ile Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek bir yedek üyenin, ne suretle ve kimler arasından seçileceği, zikredilmemiş, meskût bırakılmıştır. Müracaat usulü ve mercii dahi gösterilmemiştir. Tasarıdaki yemin şekli kifayetsizdir. Tasarıda, kısımlar ve bölümler iyi tanzim edilmemiş, biri diğerinin sahasına giren ayrı hükümler alâkasız kısım veya bölümlerde tekrarlanmış veya mezcedilmiştir. Bilhassa, Anayasanın 147, 148, 149, 150 ve 151 nci maddeleri 19 ve 20 nci maddesi de birbirlerine ziyadesiyle karıştırılmış. Ehemmiyet sıralarına göre, Anayasada düzenlenmiş olan müesseseler ve usul hükümleri, içinden çıkılmaz bir halde dağıtılmış ve maddelere serpiştirilmiştir. Tasarının, Anayasa maddesine böylesine tasarruf etmesi şayanı kabul olmamak lâzımdır. Kanunun üslûbu perişandır. Türkçesi; Türkçe değildir. Hukuk terimleri deşitirilmiş mâna zayıflatılmıştır. En basit noktalama kaidelerine riayet olunamamış aksine yanlış çok garip işaretlerle hükümler ilâk edilmiştir. Gerek komisyon çalışmalarında ve gerekse Meclis

çalışmalarında kanunların hususi bir itina ve ihtimam ile hazırlanması temenniye şayandır. Diğer taraftan, gerek Meclisin ve gerekse Cumhuriyet Senatosunun ve komisyonların tetkik imkânlarını sağlıyacak şekilde tasarılar, organlar huzuruna vaktinde getirilmelidir. Müzakerelerde ivedilik yoluna gidilmesi pek istisnai ahvale hasredilmelidir. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Uzunhasanoğlu.

SIRRI UZUNHASANOĞLU (Bolu) — Muhterem arkadaşlar, (Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulleri hakkındaki Kanun) tasarısı üzerinde söz almış olmakla görüş ve tenkidlerimi vaktinizin müsaadesizliği dolayısiyle kısa olarak arz edeceğim.

Millî İradenin ifadesinde, mânevi, vicdan, anlayış ve kanaatlerin muhassalasını sinesinde bulan Anayasa medeni ve içtimai hayatın zaruri icabatından olan kanunlarla mükemmeliyetin nisbetinde nasıl ki kıymetli, makbul ve cümlece hürmete lâyık ise ve nasıl ki, bütün mevzuatın heyeti mecmuası onun himayesi ve müeyyidesi altında ise Anayasa Mahkemesine Anayasanın hukuki varlığını himaye ve o varlığa aykırı düşen ve onunla tezat teşkil eden ve imtizacına hakikaten imkân olmıyan her türlü ahkâmı bertaraf etmekle mükellef bulunan bir müessesedir. Memleketimizde hukuk alanında büyük bir boşluğu dolduracak demokratik müesseselerden biri bugünün müzakere konusu olan ve tasarısı üzerinde konuşulan Anayasa Mahkemesidir.

Anayasanın ve kanunların mevcudiyeti ve mükemmeliyeti güzel şey... Yalnız bütün kanunların Anayasaya uygunlukları temin edilemediği takdirde bunların bir değeri kalmaz. İşte bunu sağlıyacak olan ve bu işi üzerine almış bulunan müessese Anayasa Mahkemesidir. Anayasanın 8 nci maddesinde kanunların Anayasaya aykırı olmıyacağını bildirdiğine göre, bu hükme zaten uymak mecburiyeti vardır. Fakat uyup uymadığı hususunda yine karar verme salâhiyeti ile müeyyidelerle mücehhez bir organa ihtiyaç duyulmuş ve işte bu ihtiyaç Anayasa Bahkemesine vücut vermiştir. Uzun tarih devirlerini ve o devirleri dolduran mücadeleleri gözlerimizin önüne getirdiğimiz zaman görülüyor ve anlaşıldı ise insanların aynı maksat fikir, kanaat ve gaye uğrunda toplanmaları bir toprak parçası üzerinde birlik olup millet halinde taazzuv etmeleri ve hâkimiyet tesis edip Devlet denilen hükmi şahsiyeti meydana getirmeleri hiç de göründüğü kadar kolay olmamıştır. Toprak, millet ve hâkimiyet gibi üç unsurun terkibinden hâsıl olan ileri bir Devletin mevcudolduğu her yerde ne olursa olsun mutlaka bir Anayasa ve onun yerini tutan bir kanun vardır. Bunun gelişen medeniyet ve terakkiyat icaplarına muhatap bir Devlet mevhumu akla gelemez. Bunun içindir ki, Anayasaya verilen değer millet ve Devletin kendisine, hâkimiyet ve istiklâline verilen değerle aynı hizadadır. Ve yine bunun içindir ki, Anayasayı ihlâl etmek şöyle dursun ihlâle tevessül etmek dahi mevzuatı cezaiyede en ağır cürümlerden biri olarak tavsif olunmuştur. Anayasadan mada bir de Anayasanın yanı başında Anayasa Mahkemesi bulunan ve bu müesseseyi çoktan kabul, icra mevkiine vaz ve bunu millet hizmetine arz etmiş Devletler vardır. Bu hal, Anayasanın 56 ncı maddesinde de belirtildiği gibi demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarından olan çok partili rejimin ve medeniyet şeklinin ibresidir. Neşriyatta olduğu gibi ameli ve tatbiki sahada da milletin yüzünü güldüreceğine inandığımız bir müessesenin gerek hakkın, hürriyetin ve kanunun ne dereceye kadar mühim olduğunu söylemeye hacet görmüyorum. Vazife ve gaye olarak edindiği ve iştigal ettiği mevzuun mahiyeti, açık olarak, bunun ehemmiyetini tebarüz ettirmeye kâfi gelmektedir. Anayasanın ihlâli milleti inkıraza, hürriyetten ve istiklâlden esarete, medeniyetten bedeviliğe ve vahşete götürür. İhlâli bu kadar menhus akibetlere müncer olacağı bedihi olan Anayasanın değeri, yokluğu veya gaybubetiyle kolayca anlaşıldığına göre, bunu korumakla ve hâkim kılmakla tavzif olunan bir müessesenin değeri de tabiatiyle artık izahtan vareste olmalıdır. Bundan dolayıdır ki, Anayasa Mahkemesine seçilecek hâkimler üzerinde çok daha dikkatle durulmakta, yakın ve geçici ve çetin şartlara ve imkânlara bağlanmaktadır. Bu mevzudaki yegâne temennim, bu müessese ye eleman getirilmede parti fikri gözetilmeden tamamiyle bitarafane hareket olunması, müsavat ve hakkaniyet kaidelerinin ihlâl edilmemesi, adalet ve hakkaniyet prensibinin zedelenmemesidir. Böyle bir müesseseye vücut verildikten sonra hiç kimsenin her hangi bir mevzuat veya kanunun bir hükmü hakkında Anayasaya uygun olup olmadığı yolunda en ufak bir

tereddüt ve şüphe içinde bulunmasına mahal kalmıyacaktır. Tek cümle ile diyebiliriz ki, Anayasa ve bunun kazai muhafızı durumundaki Anayasa Mahkemesi demokrasinin ve hakların teminatı ve hürriyetlerin sigortasıdır.

Arkadaşlar, şimdi umumiyetle takdire şayan gördüğüm tasarının bâzı noktalarına da kısa olarak dokunmak istiyorum. Andiçmeye aidolan 10 ncu maddesinin son fıkrasında, doğruluk, tarafsızlık ve sadece kelimelerini fazla buluyor ve hakka saygı duygusu içinde doğruluk ve tarafsızlık gibi hasletler taşıyan daha birçok kelime ve mefhumlar esasen zımnî olarak yer almış sanılmakta ve hâkim için «vicdan» kelimesi kullanıldıktan sonra «sadece» kelimesinin eklenmesi de fazla olarak göze çarpmaktadır. Kuruluş ve yargılama usulü ve Meclisin ilk toplantısından başlıyarak altı ay içinde çıkarılmasını âmir bulunan Anayasanın 148 ve geçici 7 nci maddesine uyularak hareket olunmuş olan ve tasarısı elimizde bulunan Anayasa Mahkemesinin: Kanunlarla ve Türkiye B. M. Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu murakabe etmek ve bir de siyasi partilerin tüzük, program ve faaliyet tarzına ve gidişatlarına göre icabında kapatabilmek, iptal istemi hakkında karar vermek, Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsünü seçmek, uyuşmazlık mahkemesinin başkanlığını yapacak kendi asıl ve yedek üyelerin arasından bir üyeyi görevlendirmek ve yüce divan vazifesini görmek gibi birtakım vazifeleri olduğunu, Anayasanın 19, 57, 81, 140, 142 ve 147 nci maddelerinden aynı zamanda bunların usul ve esasını ve vazıhan mahiyetini, Anayasa Mahkemesi tasarısında gösterilen 20 nci ve mütaakıp maddelerinden öğreniyoruz. Lâkin kanunun 21 nci maddesini okuduğumuz zaman tadadolunandan mada her hangi bir vatandaşın her hangi bir kanun veya kanunun hükmü hakkında Anayasa Mahkemesine doğrudan doğruya iptal dâvası açamıyacağını ve ancak dolayısiyle o da bir dâva sebebiyle mahkeme tarafından birinin ileri sürdüğü Anayasaya aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa tarafların bu konudaki iddia ve savunmalarını ve kendisini bu konuya götüren görüşünü açıklıyan kararını Anayasa Mahkemesi Başkanlığına göndermek mümkün olacağını aynı tasarının 27 nci maddesinden öğreniyoruz. Bundan da mahkemedeki dâva sırasında olmak kaydı haricinde vatandaşlara böyle bir hakkın verilmemiş olduğu gibi, kaldırılan dokunulmazlığın iptalinden gayrı hususlarda Büyük Millet Meclisi ve Hükümet üyelerine münferiden bu hakkın verilmemiş olduğunu görmekle bir eksiklik olduğu kanaatine varmış bulunuyorum.

Tasarının 44 ncü maddesinin son fıkrasında kurulun toplanmasına mâni olacak sayıda üyenin reddine ilişkin talepler dinlenmez denilmektedir. Güzel ama, hayatta öyle mâkul ve mantıkî ret sebepleri olabilir ki, çoğunun şöyle dursun, tarafın bile reddi mümkündür. Bir an için olduğunu kabul edelim, o zaman ne olacak? Diğer kanunlara nazaran ret sebepleri fiilen olduğu halde 144 ncü maddede cevaz verilmediği için reddi mucip hâkimlerin bu dâvaya bakmış olmaları acaba ne dereceye kadar âmmenin itimadına mazhar olabilecek? Bu sebeple göze çarpan şu boşluğun doldurulmasını icabettirir bir hükmün eklenmesi zaruretine huzurunuzda ehemmiyetle işaret etmek isterim.

Sonra bir kanunda fazlalık veya eksiklik olup olmadığını ve mahiyetini iyice anlamak için uzunca bir zaman ister. Bilhassa böyle mühim bir kanunun üzerinde fazla durmak icabederdi. Anayasa hükmüne göre müstacelen çıkarmak gerektiğine göre senatomuzun müzakeresine çok daha evvel arz olunması lâzımgelirdi.

Tahakkukunu şiddetle arzuladığımız en mühim temennilerimizden biri olan bu önemli müessesenin teessüsü ön plânda şükranla karşılanmaktadır.

Nitekim mensup bulunduğum Yeni Türkiye Partisi proğramının temel görüş ve ana hedefler kısmındaki «Kanunun Anayasaya uygunluğunun kazai murakabesini sağlıyacak bir anayasa mahkemesinin teşkilini zaruri bulmaktayız. Anayasa mahkemesinin her türlü siyasi tesirlerden masun bir şekilde teşekkülünü sağlıyacak ve görevlerini belirtecek hükümler Anayasada açık bir şekilde yer almalıdır. Mânasındaki ifade tarziyle bu şükran ve temennilerimizin samimiyetini önceden izhar ve şimdi de teyidetmiş bulunuyoruz.

Temeli siyasi hürriyet rejimine dayanan ve bu temel üzerinde hukuki ve demokratik esaslarla techiz edilerek teessüs etmiş bulunan hürriyetlerin hüküm sürdüğü bir devlet şeklinden ibaret

olan bir hukuk devletinin ilk harcını teşkil eden Anayasanın ve bunun adlî müeyyidesi ve sivvili ile, askeri ile, basını ile, genci ile, ihtiyarı ile, hülâsa bütün bir milleti ile birlikte koruyucusu ve teminatı olan Anayasa mahkemesinin Türk milleti için hayırlı olmasını ve yıllarca özlenen ve nihayet gerçekleşen bu ideal müessesenin bizi gerektiği hür ve demokratik en üstün seviyeye ulaştırmasına yardımcı olmasını candan temenni eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Her ne kadar söz sırası Sayın İnceoğlu'nun ise de, Sayın Ferid Alpiskender Grupu adına söz istediğinden İçtüzüğün 85 nci maddesi mucibince sıraya tâbi tutmadan kendilerine söz veriyorum.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA FERİT ALPİSKENDER (Manisa) — Aziz ve muhterem Senatör arkadaşlarım, genç demokrasimizin büyük bir teminat müessesesi olan Anayasa Mahkemesi kuruluşuna ait kanunu Adalet Partisi adına minnet ve şükranla selâmlamakla sözlerime başlarım.

Muhterem arkadaşlar, Adalet Partisi Grupunun bu kanunun müzakeresi esnasında ileri süreceği fikirlere ışık tutması ve maddelerin tadili hususunda dermeyan edeceğimiz teklifleri aydınlatması bakımından kanunun tümü üzerinde bir görüşme yapmak lüzumunu duymuş bulunmaktayız.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, şöyle böyle çeyrek asırlık bir demokratik yolculuğun, bu milletin ve rejimin tarihine ümit getiren bir merhalesidir.

Vaktiyle kendisine nezaret teklif edildiği halde, politika hayatını kabul etmemiş bulunan büyük mütefekkir Ziya Gökalp'ı Atatürk, 1923 senesinde yaptığı umumi seçimler sırasında, bilhassa yeni bir Anayasa yapması bakımından, mebusluğa davet etti ve o Anayasanın tedvininde müessir bir rol oynamasını kendisinden rica etti. Kendisi de o zaman, Telif ve Tercüme Heyeti Reisiydi. Fakat, bu vazifeyi bırakarak, sırf 1924 Anayasasını demokratik bir şekilde düzenlemek maksadiyle politika hayatına girdi ve eski arkadaşlarından müteşekkil bir ekiple ilk Teşkilâtı Esasiye Encümenine üye olarak girdi.

1924 Anayasasının insan haklarına taallûk eden temel görüşleri tamamen bu ekibin ihzarı mesaisi sayesinde tahakkuk etmiştir. Ziya Gökalp, parlâmentoların bazan hislere ve heyecanlara kapılarak gittiği istikametlerde bâzı hatalardan parlâmentoları korumak, ferdin, vatandaşın ve milletin haklarını gözeten bir teminat müessesesi ve parlâmentonun çalışmasında bir fren vazifesi görmek üzere böyle bir mahkemeye lüzum ve zaruret duyduğunu o zaman yazmış olduğu makalelerde belirtti. Fakat o zamanki makalelerinde bu mahkemenin ismi «Anayasa Mahkemesi» değildi. «Yüce Mahkeme» namı altında müdafaa ediliyordu.

Yepyeni bir meclis kurulur ve yeni bir Anayasa yapılırken birçok seri kararları, cezri esaslara, almayı ve bâzı inkilâpları yapmayı tasarlamış bulunan bu gidişin liderleri, kendileri için derhal bir fren yapmayı uygun göremezlerdi. Aynı zamanda bu mahzurlu idi de. Çünkü bir Anayasa uzun müddet yürürlükte kalıp da mahzurları ve faydaları anlaşılmadıktan sonra, konulacak bu fren cihazlarının tam ve müessir fren olması da temin edilemezdi.

Bu itibarla, o kanun yapılırken bu fikir bir ideal olarak kabul edildi, bir hayal halinde gazetelerde, mecmualarda, ilim sayfaları üzerinde çizilmiş olarak kaldı.

Ondan sonra, aradan seneler geçti. 1951 yılında Adalet Bakanlığında kurulan Anti - demokratik kanunları ayıklama komisyonunun tetkikatı sırasında, bu müesseseye, diğer Batı memleketlerinde olduğu gibi, lüzum ve zaruret görüldü.

Hakikaten, bu müessese o zaman kurulmuş olsaydı, parlâmentomuz çok daha mütekâmil bir merhale katederek ilerlemiş olacaktı. Fakat bunu o zaman ki, iktidar meydana çıkarmakla beraber, maalesef tatbikata geçemedi. O zaman muhalefet partileri demokrasimizin teminatında bunu bir bayrak olarak ele aldılar ve bu fikri ilerlettiler.

Nihayet bu güzel fikrin, demokrasinin kuvvetli bir teminatı olan bu müesesenin kuruluşu 27 Mayıs hareketinden sonra tahakkuk etti. Bu şeref Kurucu Meclise nasiboldu.

İşte Anayasamıza girmiş olan Anayasa Mahkemesinin esasları Anayasamızda sarih olarak yer aldı ve hiçbir iphama mahal verilmedi.

Fakat, kanunun yazılışında, ele alınışında Anayasanın bu sarahatine rağmen bâzı maddelerde yapılan tadil ve ilâveler, kanaatimizce, Anayasaya bâzı bakımlardan dokunmaktadır. Bunlara dair olan kanaatimizi maddelerin müzakeresin-

de arz edeceğim. Yalnız bizim bu hususlaki birinci temennimiz; bu kanun Cumhuriyet Senatosundan geçirilirken, maddelerin incelenerek Anayasanın ruhuna ve lâfzına tam bir mutabakat teminidir.

İkinci temennimiz, mahkeme teşkilinde teminatı yalnız hâkimlere değil, hâkimlere yardımcı olan unsurlara da teşmil etmektir. Ve daha ziyade bu yardımcı unsurlara, teminat kazanmış olan, teminatlı hâkimlerden tertip etmek, bu arada, mahkemenin tarzı terkibinde muhtelif yargı organlarından gelmiş zevat bulunacağı için, yine bu organlardan başka elemanların da alınması da faydalı olacaktır. Ama, onlarda dahi yine teminat aranmasında fayda olacağı kanaatindeyim.

Çünkü, bu gibi büyük müesseselerde, diğer mahkemelerde olduğu gibi, yardımcı unsurların da kararların hazırlanışında ve akışında rolleri olur. Bu suretle aynı zamanda, Anayasa Mahkemesinin ihtisas elemanı yetiştirmesi gibi hayırlı bir rol oynaması da temin edilmiş olacaktır.

Biz bugün Anayasa Mahkemesi hâkimlerini seçerken büyük müşkülât çekmekteyiz ve kıstas aramaktayız. Fakat bundan sonraki seçimlerde bu kıstasları tesbit edilmiş olarak önümüzde bulacağız. Bu Mahkemeye üye seçilirken daha ziyade bu kariyerden gelmiş insanların, tecrübeli elemanların seçilmesinde olduğu gibi, yardımcılarının seçilişinde de aynı hassasiyetin gösterilmesinin faydasına inanmaktayız.

Üçüncü nokta; usül bakımındandır. Bugüne kadar bizde kurulan bu türlü mahkemeler normal usulü muhakemeler kabul edilmiştir. Meselâ, Ceza Muhakemeleri Usulü, Hukuk Muhakemeleri Usulü gibi. Hattâ İstiklâl Mahkemesinde bile buna riayet edilmişti. O itibarla tamamen hukuki esaslara dayanan Anayasa Mahkemesinin usulünün de ele alınmış olması lâzımdır. Yalnız Anayasa Mahkemesinin bir fevkalâdeliği dolayısiyle mevcut ceza ve hukuk usulü muhakemelerinin karşılık vermediği hususlarda yine umumi prensiplere uygun olarak bâzı tadillerde bulunmanın zaruri olduğuna kaaniim.

Bu noktaları arz ve tesbit ettikten sonra bir hususa daha işaretle sözlerime son vereceğim :

Anayasa Mahkemesinde bir mühim hususa ehemmiyet verilmesini ümidediyordum. Ona fazla ehemmiyet verilmemiştir ki, İngiltere'de bu vardır, bizde maalesef yoktur. Anayasa yapılırken düşünülmemiştir. İngiltere'de hakkaniyet mahkemeleri vardır. Usul ve şekil bakımından dâvasını kaybeden bir vatandaş, esasta haklı ise bu mahkemelere müracaat ederek, hakkını telâfi ettirmek yollarını arar. Anayasa Mahkemesinde de buna yer verilmiş olsaydı, çok iyi olurdu.

Bizde, Lâtin Hukukunu kabul ettiğimiz zaman, şekilperestiye fazlaca kaçıldı. Birtakım tevhidi içtihatlar çıkarıldı. Bunlar, şekil bakımından vatandaşlara büyük birtakım haklarını kaybettirmektedir. Buna karşı müracaat edilecek bir yargı organı bizde yoktur. Bunu bir misalle arz edecek olursam belki hukukçu olmıyan arkadaşlara daha fazla maksadımı anlatmış olurum.

Bir vatandaş notere gidiyor, bir noter senedi veriyor, diyor ki, «Falan şahıstan şu kadar bin lira aldım ve karşılığını da şu gayrimenkulümü kendisine sattım, bunun ilk fırsatta ferağını vereceğim.» ve birtakım masraflara, zararlara giriyor. Fakat, mahkemeye gittiği zaman, mahkeme bir tevhidi içtihat kararıyle, karşılıklı bir mukavele olmadığı için bunu muteber saymıyor ve reddediyor. Ondan sonra da paranın istirdadı ve zararların tazmini senelerce sürüp gidiyor. Bu gayrimenkule sahip olmak hakkını taraflar maksadını elde edemiyor. Re'sen verilen senedin şekilen bir mukavele mahiyetinde olmayışı ileri sürülüyor. Bu, şekil bakımından kaybedilmiş bir dâvadır, fakat esasında haklıdır. Buna benzer daha birçok tevhidi içtihatlarla kaybedilmiş dâvalar vardır. İşte İngiliz Demokrasisinde vatandaşa teminat olarak müesses bir de Hakkaniyet Mahkemesi vardır.

Anayasa Mahkemesinde de buna yer verilmiş olması memleketimizdeki büyük bir eksikliği telâfi edebilirdi. Bugün tevhidi içtihat kararları aleyhine açılacak dâvalar için bütün yollar kapalıdır. Fakat bütün bu eksikliklere rağmen şunu tekrar arz ve ifade edeyim; Anayasa Mahkemesi demokrasimizin büyük bir teminatıdır. Bunu memleketimize getiren, kanunlarımıza koyanlar var olsunlar!

Bu kanunun Cumhuriyet Senatosuna gelişi gecikmiştir. Bir senatör olarak bu durum, üzüntümüzü mucip olmuştur. Bu üzüntümüzün ifadesinden kendimizi alamıyoruz.

Ancak, Meclisin açılışından bu yana, Hükümetin karşı karşıya bulunduğu ağır yükler karşısında ve zamanın fevkalâdeliği içerisinde bunu mâzur görmek istiyoruz.

Ama, Cumhuriyet Senatosuna bundan sonra kanunların gönderilmesinde büyük bir dikkat ve itina gösterilmesi de, ayrıca en büyük dileğimizdir. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın İnceoğlu.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Çok muhterem arkadaşlarım, sözlerime bir atasözüyle başlamak istiyorum.

«Adalet mülkün temelidir» Evet arkadaşlar, her şeyin temeli adalettir. Devlet nizamının da adalet temeli üzerinde müesses olması lâzımdır. Adaletin temeli üzerinde müesses olmıyan bir Devlet nizamı her zaman yıkılmaya mahkûmdur. Bütün tarih boyunca bu böyle olmuştur. Bu temelde her şeyden evvel Anayasa bulunur. En mütekâmil anayasalar tarafsız Kurucu Meclislerce yapılır. Cemiyet nizamını düzenliyen diğer kanunların o anayasaya aykırı olmaması lâzımdır. Fakat maatteessüf tatbikatta birçok meclislerden Anayasaya aykırı kanunlar çıkmıştır. İşte, onun içindir ki, ileri demokrasiyi kabul etmiş olan memleketler, meclislerince yapılan kanunların Anayasaya aykırı olup olmadığını tetkik ederek bir karara bağlamak üzere Anayasa Mahkemesi denilen müesseseleri ihdas etmişlerdir. Bizim memleketimizde, siyasi teşekkül olarak bu fikrin ilk müdafaai Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisidir. 15 yıldan beri Kurucu Meclis, Anayasa Mahkemesi gibi ana müesseselerin müdafaasını yapmış ve nihayet efkârı umumiyeye malettirmiştir. 27 Mayıs İnkılâbından sonra Millî Birlik Hükümetinin teşekkül ettirdiği Kurucu Meclis Anayasamızı yapmış ve halkoyuna sunmak suretiyle bu Anayasa kabul edilmiş bulunmaktadır.

İşte Büyük Millet Meclisimizce çıkarılan kanunlara itiraz halinde bunların Anayasaya aykırı olup olmadığını tetkik ederek karara bağlamak ve Yüce Divan vazifesini görmek üzere hazırlanan ve Millet Meclisince kabul edilerek Yüksek Senatoya sunulan «Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki Kanun» tasarısının müzakeresinde bulunmakla büyük bir haz ve zevk duymaktayım. Maddeler üzerindeki ufak tefek görüş ayrılıklarını sırası geldikçe arz edeceğiz.

Bu kanunun kabul edilmesiyle memleketimizde adalet teminat altına alınmış olacak ve halkımızın kanunlara karşı güveni artacak; büyük bir boşluk doldurulmuş olacaktır.

Cenabı Hak'tan, bu kanunun memleketimiz ve milletimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını niyaz eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Selâhattin özgür.

SELÂHATTİN ÖZGÜR (Tabiî Üye) — Sayın Başkan ve Senato üyeleri Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında kanun tasarısı Millet Meclisinde kabul edilerek C. Senatosunun Adalet - Anayasa ve Bütçe komisyonlarından müteşekkil Karma Komisyonunda 14 Nisan 1962 tarihinde müzakeresine başlandı. 3, 4, 9, 10, 15, 16, 17 ve 33 ncü maddeleri ile geçici 3 ncü madde üzerinde tadilât yapılarak tasarı huzura geldi.

Kanun tasarısı üzerindeki görüşümü açıklamadan şu hususu bilhassa belirtmek isterim.

Anayasanın en mühim organlarından birisini kuracak bu kanun tasarısının görüşülmesi için Senato komisyonlarına ve Genel Kuruluna ayrılan zaman azlığı ve görüşme usulü esefle zikredilecek bir haldedir.

Muhterem Senato üyeleri, Anayasanın 145 - 152 nci maddelerinde hükme bağlanmış olan bağımsız ve nev'i şahsıma munhasır yasama organının tasarruflarının kazai denetlemesi ve tasrih edilen diğer önemli görevleri yapacak olan Anayasa Mahkemesini, hukuk devleti olma rüyasını Türkiye'de gerçekleştirecek başlıca müessese olarak görmek inanç ve zaruretindeyiz.

Hak ve adaletin her türlü tasalluttan ve her türlü nüfuzdan masun olduğu ve kanunların hâkim olduğu bir memlekette hukuk devletinden bahsedilebilir.

Elimizdeki tasarının leh ve aleyhinde bâzı görüşler var.

Bunlar aşağı - yukarı şu noktalarda beliriyor :

1. Tasarının öz Türkçe terimler bakımından Anayasa ile aykırılığı,

2. Anayasa hükümlerinin kanun tasarısı içerisine aynen alınmış bulunması,

3. Seçilecek adayların takip altında bulunmaması,

4. Devlet menfaatleriyle ilgili konularda açıklamalar hakkında,

5. İadei muhakeme müessesesinin olmaması hakkında ve nihayet usulü muhakemat ve iptalden doğacak boşluklar için içtihatların vaz'ı.

Ancak, bu mevzular üzerinde karma komisyonlarda ve Millet Meclisinde etraflı tartışmalar yapılmış, gerek Sayın Adalet Bakanının açıklamaları, gerekse sayın Senato üyeleri ve milletvekillerinin vukuflu görüş ve teklifleri sayesinde pürüzlü görülen hükümler oldukça iyi bir şekilde hükme bağlanmıştır. Tasarının teknik tarafları üzerinde de bir iki noktayı belirtmek isterim. Millet Meclisinin ve Askerî Yargıtaydan aday gösterilecek üyelerin özlük haklarının saklı olmasiyle ilgili 16 - 17 nci maddelerinin C. Senatosu Karma Komisyonu tarafından kaldırılması doğru değildir. Ve Anayasa Mahkemesi üyelerine ait ödeneklerin artırılması gerekiyor, kanaatindeyim. Bu hususiaki görüşlerimi ve tekliflerimi maddeler görüşülürken ayrıca arz edeceğim.

Sözlerimi bitirirken, memleketimizde yepyeni bir organın kuruluşunu sağlıyan bu kanunun milletimiz ve demokrasimiz için hayırlı olmasını dilerim. Müesseselerimiz kâğıt üzerinde kurulmakla hiçbir şeyin halledilmediğini milletçe biliyoruz. Anayasa Mahkemesinin ruhunu da hiç şüphesiz seçilecek üyeler verecek. Bu müessese iyi çalışırsa demokrasinin işlemesi kolaylaşır. Ters yönde çalışıyorsa Parlâmento çalışmalarını da, kalkınma dâvasının hallini de güçleştirebilir. Bu sebeple Anayasa Mahkemesi üyelerinin memleket meselelerine vukuflu kişilerden seçilmesi zaruretini de bilhassa kaydetmek isterim. Hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, tasarının tümü üzerinde başka söz istiyen yok. Karma Komisyon söz istiyorlar mı?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Evet.

BAŞKAN — Buyurun, efendim.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Muhterem arkadaşlar; bu konuşmamla, tasarının tümü hakkındaki tenkidlere cevap arz edeceğim :

Söz alan muhterem arkadaşım Sadık Artukmaç, kanuna, Anayasada yer alan adının verilmediğini söylediler ve bu kanunun adının (Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri Kanunu) olması lâzımgeldiğini söylediler. Kanunun adı, kendilerinin bildirdikleri addır ve tasarıda da böylece yer almıştır. Bir zühul eseri olarak bu noktayı tenkit konusu yaptıklarını zannediyorum.

Muhterem arkadaşım Muammer Obuz, tasarıda ifade insicamı bulunmadığını söylediler. Misal olarak da; bâzı yerlerde «Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilimler» denildiğini, bâzı yerlerde de «Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilgiler» denildiğini söylediler. Filhakika, üçüncü maddenin (b) bendinde; «Üniversitelerde Hukuk, İktisat veya Siyasal Bilimler alanlarında...» kaydı vardır. Bu kayıt, Anayasamızın 145 nci maddesinden aynen alınmıştır. Kanun, «Üniversitelerin Hukuk, İktisat veya Siyasal Bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği yapmış olanların da üye seçilebileceklerini tesbit etmiştir. Bu ifade, Anayasanın bu konudaki ifadesinin tekrarından ibarettir. « . . Hukuk, İktisat veya Siyasal Bilgiler...» sözüne gelince : Tasarının 58 nci maddesinde, «Anayasa Mahkemesinde çalışmak üzere Danıştay ile Ankara ve İstanbul Üniversiteleri Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinden alınacak raportörler...» ibareleri vardır. Bu ibare, adları geçen fakültelerin kuruluşlarına ait kanunlardan alınmıştır. Görülüyor ki beyan farkı, ifade ittiratsızlığı şeklinde değildir.

Muhterem arkadaşlar; Sadık Artukmaç; Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisine ait kısımların tasarıya aynen alınmasında mahzur mülâhaza ettiklerini söylediler. Anayasamızın 4 ncü maddesinde, «Hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almıyan bir Devlet yetkisi kullanamaz» denilmektedir. O halde, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerine ait hükümlerin, Anayasa metnine sadık kalınarak tasarıya alınmış olmasından, mahzur değil, sadece fayda doğar. Mesele, bu hükümlerin Anayasadan tasarıya yanlış veya eksik olarak aktarılmamasındadır. Anayasamız, Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usullerinin bir kanunla düzenleneceğini, çalışmasının ise kendi yapacağı İçtüzük ile tanzim edileceğini söylemektedir. Mahkeme teşekkül ettikten sonra elbette bir İçtüzük hazırlıyacaktır.

Komisyonumuz raporunda belirtildiği gibi, Anayasamız esasen Anayasa Mahkemesinin kuruluşuna ait esasları geniş ölçüde tesbit etmiştir. Bu kanun tasarısına o hükümler, tıpkı Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerine taallûk eden hükümler gibi Anayasadan aynen alınmıştır. Tasarıya kuruluş bakımından eklenen hü

kümler, Anayasamızda tasrih edilmemiş bulunan hususlara ve üyeler dışındaki mahkeme görevlilerine taallûk etmektedir.

Usule gelince: Anayasamızda bu hususta münferit bâzı hükümler bulunmaktadır. Tasarı da bâzı hükümler ihtiva etmektedir. Şayet gösterilen dikkat ve itinaya rağmen meskût kalan hususlar varsa, bunların içtihatlarla doldurulması gayet tabiîdir.

Maddelerin tenkidine ait noktalara o maddelerin müzakeresi sırasında cevap vermeyi daha uygun bulduğum için, şimdilik daha ziyade umumi noktalar üzerinde duruyorum.

Tasarının 18 nci maddesi, Anayasa Mahkemesine, çalışmalarında yardımcı olacak elemanlardan bahsetmektedir. Bunların muhakeme yetkisi yoktur, karar alma yetkisi yoktur. Vazifeleri, muhakeme ve karar alma yetkisini haiz olan Anayasa Mahkemesine, mesaisinde, sadece yardımcı olmaktır.

Sadık Artukmaç, Anayasa Mahkemesinin Adalet Bakanının mâdunu durumunda olduğunu söylediler. Bu yanlıştır. O kadar yanlıştır ki, tasarıda, Anayasa Mahkemesinin, değil Adalet Bakanının, hattâ Hükümetin, hattâ yasama meclislerinin hiçbir surette müdahale ve nüfuzu altına girebileceğini ifade eden ufacık bir işaret dahi yoktur. Artukmaç, bu yanlış zehaba düşmelerine ait sebepleri söyleselerdi, kendilerini, tenvir etmek bizim için daha kolay olacaktı.

Tasarının 21 nci maddesinde, siyasi partilerin, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki gruplarının iptal dâvası açabileceklerinden bahsedilmiştir ki, bu ifade Anayasanın 149 ncu maddesine uygundur.

Geçici 5 nci maddeye ait tenkidlere gelince: Anayasamız, yorumu yasak etmiştir. Eski bir yorumun, tek başına, Anayasa Mahkemesinde, Anayasaya uygunluk bakımından bir denetleme konusu olmaması tabiîdir.

Geçici 5 nci madde, yoruma konu olmuş bir kanunun, ancak yorumla birlikte Anayasaya uygunluğun incelenebileceği hükmünü koymaktadır ki, gayet doğrudur.

Ceza takibi altında bulunmanın, Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmeye mâni olacağı hakkındaki tasarı hükmüde tenkid edildi.

Hâkimler Kanununun 3 ncü maddesinin 7 nci bendini kısaca hatırlatmayı faydalı bulurum :

Hâkim namzetliğine kabul olunmak için, adı geçen kanunun 3 ncü maddesinin 7 nci bendinde aynen: «Şeref ve haysiyeti muhil bir suçtan mutlak surette ve bir cürümden dolayı 3 ay veya daha fazla hapis cezasıyla mahkûm bulunmamak veya bu kabil suçlardan hapsi müstelzim her hangi bir cürümden dolayı ceza takibi altında bulunmamak.» kaydı da aranmaktadır.

Hâkimliğe değil, hâkim namzetliğine alınanlarda aranan bu kayıt; teşriî tasarrufu murakabe edecek, yalnız teşriî tasarrufu murakabe etmekle kalmayıp, aynı zamanda Anayasamızın 19 ncu maddesi gereğince siyasi partileri kapatabilecek, siyasi partilerin gelir kaynaklarını ve giderlerini devamlı olarak kontrol edecek, yasama dokunulmazlığının kaldırılması ve T. B. M. M. üyeliğinin düşmesi halinde, bu mevzularda yapılacak itirazları katî olarak karara bağlıyarak, Danıştayın Başkan ve üyelerini seçecek, Uyuşmazlık Mahkemesine Başkan olacak üyeyi kendi üyeleri arasından gönderecek ve Yüce Divan olarak vazife görecek bir Yüksek Mahkemeye üye olacaklarda aramamak, elbette ve aslâ doğru değildir. Anayasa Mahkemesi üyelerinin, şahsiyetleri hiçbir suretle münakaşa kabul etmiyecek, yüksek vasıfta kimseler olmaları elbette lâzımdır.

Tasarının 10 ncu maddesi, and içme törenine bütün üniversite rektörleri ile sadece Hukuk İktisat ve Siyasal bilgiler fakülteleri dekanlarının dâvet edileceklerinden bahsetmiştir. Çünkü Anayasa Mahkemesine aday seçme yetkisine yalnız bu fakülteler öğretim üyeleri sahiptirler. Bu itibarladır ki, kendilerinin bu merasimde bulunmaları düşünülmüştür.

Geçici 7 nci maddedeki (Hıfzedilme) sözü de tenkid edildi.

Burada (hıfz) sözü bir daha açılmamak, her hangi bir lüzum ve ihtiyaç üzerine bir daha tetkik edilmemek üzere dosya ve evrakın saklanması mânasında kullanılmamıştır.

Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından eski Cumhurbaşkanına, eski bakanlara taallûk edip te Yüksek Adalet Divanına sevk edilmemiş dosyalar varsa, bunlar, Millet Meclisi Başkanlığına tevdi edilecek ve kanunî gereği yapılacaktır.

Muammer Obuz arkadaşım, «Yargılama ve usulde büyük açıklık var» dediler. Keza «Usulde içtihada yer verilmemelidir» dediler. Fakat hangi mevzular üzerinde açıklık var? Bunları izah etmediler. Hukukta içtihat, esasta da olur, usulde de olur. Usulde içtihatın men'ini nasıl düşünebilirler? Ben kavrayamadım. «Uslûp perişan, mâna zayıf, yanlış nakiller var» dediler. Fakat misâl vermediler. Belki bunları maddelerin müzakeresine bıraktılar. Ama, (siyasal bilimler) (Siyasal bilgiler) tâbirlerinde olduğu gibi bir yanlış zan ile bu hükme vardılarsa, onu da bilmiyorum.

MUAMMER OBUZ (Konya) — Yanlış anlaşılmış.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Devamla) — Muhterem Ferid Alpiskender arkadaşım, tasarının, Anayasanın ruh ve lâfzına mutlâk şekilde mutabakat arz etmesi lâzımgeldiğini söylediler. Bu lüzumda, biz de, hepimiz de kendileri ile beraberiz. Fakat, bir mutabakatsızlık görmüşlerse, açıklamaları lâzımgelirdi. Böylece, biz de hem mutabakatsız buldukları noktayı anlardık, hem de kendilerine bu hususta gerekli izahatı vermek imkânını bulurduk.

Sonra, şekil ve usül bakımından, kaybolan hakların istihsali için, İngiltere'de olduğu gibi, hakkaniyet mahkemelerinden bahsettiler. Görüştüğümüz tasarı Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri kanunu tasarısıdır. Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri de Anayasada tahdiden tasrih edilmiştir. Binaenaleyh, söyledikleri mevzu, bu tasarının mevzularımdan değildir. Bugün Anayasa Mahkemesine ne gibi görevler verelim konusu konuşulmuyor. Bugün, Anayasanın, Anayasa Mahkemesine verdiği görevlerin bu tasarıda yer alıp almadığı konusu konuşuluyor.

Muhterem Sedat Çumralı arkadaşım «Anayasa Mahkemesi kararlarının katî oldukları tasarıda tasrih edilmelidir» dediler. Anayasa Mahkemesinin kararlarının katî oldukları esasen Anayasada tasrih edilmiştir. Bu sebeple tasarıda bu hususun tekrar edilmesine lüzum yoktur.

Hulâsa, arkadaşlar, görüşmekte olduğumuz tasarıda, Anayasanın üstünlüğü, hiçbir kanunun Anayasaya aykırı olamıyacağı prensibi, kuru bir söz halinde bırakılmayıp, fiilen işliyecek ve netice verecek hale getiriliyor. Anayasanın koyduğu esaslara göre, işliyen bir Anayasa Mahkemesi kuruluyor.

Bir zamanlar Anayasa Mahkemesinin hasretini çektik, bugün kuruluşunu görmekle sevinç içindeyiz. İnşallah, kendisinden beklenileni yaptığını görmekle daha çok sevineceğiz.

BAŞKAN — Sayın Adalet Bakanı.

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri; Anayasamızın yeni bir organ olarak tesisini emrettiği Anayasa Mahkemesi tasarısını hazırlamak ve Yüksek Meclisinizde cereyen eden müzakerelerde vaz'edilmiş suallere cevap vermek bahtiyarlığına eriştiğim için hakikaten hayatımın en şerefli günlerini yaşadığımı müdrikim. Bundan dolayı Yüksek Heyetinize sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

Kıymetli arakadaşlarımın bu tasarının noksanları hususundaki müşahhas fikirlerine teşekkür ederim. Bu tenkitlerin pek çoğu maddelere taallûk etmesi hasebiyle maddelerde arzı cevap etmenin zaman tasarrufu bakımından faydalı olacağına inandığım için, bunlar üzerinde uzun uzun durmaksızın, heyeti umumiyesi itibariyle birkaç cümle ile cevap arzına gayret sarf edeceğim. Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin Anayasada tadadedilmiş ve hüküm altına alınmış bulunması sebebiyle, 148 nci maddede usul hükümlerine ve kuruluşuna mütedair kanundan bahsedilmiş olması hasebiyle de bu hükümlerin kanuna aktarılmasının doğru olmıyacağı yolunda bir tenkitle karşı karşıya kaldık. Bir teşrîî kaza mahiyetinde vazife görecek olan ve ilk defa memleketimizde teşekkül edecek olan Anayasa Mahkemesinin görev, yetki, usul ve kuruluşlarının beraberce bir kanunda yer almasında mahzurdan ziyade fayda olduğu kanaatindeyiz. Sadece kuruluşu, usulü mahkemesine mütedair üç beş maddelik bir kanunla huzurunuza geldiğimiz zaman belki de bunun aksine tenkitlere de mâruz kalabilirdik. Bir mahkeme teşekkül edip yepyeni bir hüviyetle ve yepyeni bir istikamette yasama organlarının çıkardıkları kanunların Anayasaya uygunluğunu veya uygunsuzluğunu tetkiklerinde, Yasama meclisleri üyelerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına dair olan kararların iptalinde, Yüce Divan sıfatiyle bakacağı

dâvalarda, siyasi partilerin, Anayasa'nın 19 ve 57 nci maddeleri muvacehesinde, temelli kapatılmasına mütedair olan ve bir nevi dâva mahiyetinde olan bakacakları işlerde v. s. Anayasanın tâyin ettiği hudutların bu kanunda gösterilmesinde zaruret vardır. Akla gelebilecek, olan mahzur şu şekilde mülâhaza edilmekte idi: Acaba Anayasadan bu hükümler bu kanun içerisine aktarıldığı zamanda, bunların tekrarlanması veya bu ahkâma ademi riayet bir Anayasa meselesiyle bizi karşı karşıya bırakabilir mi? Bu suali mukadderin cevabı bu maddelerin Anayasa hükmü olan, Anayasadan hükmünü ve menşeini alan bu maddelerin bu metinde bu sıra numarasında bir madde olarak kabulü mânasına delâlet ettiği Anayasa bilginleri tarafından da ifade edilmek suretiyle, aktarmaların Anayasayı ihlâl mahiyetinde, Anayasa hükümlerinin değiştirilerek alınması mahiyetinde bir netice doğurmayacağında ittifak halindedirler. Bu itibarla vazifelerinin bu kanunda tâyin ve tasrih edilmiş olmasında zaruret vardır.

Usulî hükümlerin kanunun ismine mutabık olarak, sarahaten kanunda yer almadığına işaret buyurulmuştur. 34 ncü maddesinde Yüce Divan sıfatiyle göreceği dâvalarda Anayasa Mahkemesi mevcut mevzuat dairesinde muhakeme icra eder, hüküm verildiğine göre yürürlükte bulunan mevzuatın usule mütaallik olanlariyle asla ve esasa taallûk eyliyenlerine ittıba edeceği açıkca gösterilmiş bulunduğuna göre usul bakımından bir noksanlığı vardır denemez. 32 nci maddesinde tasarının siyasi partilerin kapatılmasına mütedair olan ahvalde, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tatbik edileceği açıkca yazılmış bulunduğuna göre, tekrar usulü muhakemenin tafsilen buraya intikalinde bir faidei hukukiye ve ameliye gözetmek de mümkün olmıyacaktır.

İptâl dâvalarının açılmasına mütedair olan müracaatlere gelince, 25 ve mütaakip maddelerde tasarıda bunlar hakkında kati hükümler mevcut bulunmuştur. Ve Anayasa Mahkemesi kararlarının da kesin olduğu 50 nci maddenin ilk fıkrasında yer almak suretiyle mahkeme kararlarının hüviyeti asliyesiyle tasarı içerisinde yerini bulduğu kanaatindeyiz. Hükümet teklifi olarak sunduğumuz tasarının 51 nci maddesini ve müzakeresini yapmakta olduğumuz Karma Komisyon tasarısının 50 nci maddesini teşkil eyliyen Anayasa Mahkemesi bir kanunun Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptaline karar verdiği ve bu iptal sebebiyle âmme nizamı içerisinde bir boşluk husule geldiği takdirde ne olacağı meselesini halletmeye çalışmış idik. Hükümet olarak sevk ettiğimiz tasarıda Anayasa Mahkemesi bu yolda bir iptal kararı verip, bu şekilde iptal ettiği karar ve kanun, tüzük, cemiyetin âmme intizamına doğrudan doğruya tesir edebilecek bir boşluk yarattığı takdirde, mevcut hukuk esasları dairesinde hangi hukuk prensiplerini tatbik edeceğini de kararında göstermesi yer almış bulunmakta idi. Tabiatiyle hangi hukuk esasları dairesinde muamele yapacağının kararda gösterilmesi cezaya taallûk eyliyen ahvalde hiçbir surette mümkün olamıyacağı derkâr olduğundan ancak diğer kanunlardaki boşlukların doldurulmasına bir istikamet vermesi mânasına kabul edilecek idi. Gerek Anayasa Komisyonunda, gerek Adalet Komisyonunda, gerekse Senatomuzun Karma Komisyonunda Anayasa Mahkemesinin vâzıı kanunun üstünde bir vazife görüyormuş mânasına gelebilecek, diye tereddüt yaratacak bu müesseseyi bir başka istikamette şekillendirmeyi faydalı görerek, eğer Anayasa Mahkemesince hakikaten bir kanun boşluğu yaratacak şekilde bir iptale varıldığı zamanda yasama meclisleriyle Hükümet Başkanının haberdar edilmek suretiyle bu kanunun boşluğunu doldurmaya onları teşvik ve onları irşatta bulunmak ve aynı zamanda da altı aylık bir mehil içerisinde kararlarının yürürlüğe girmesini tâyin ve tasrih edebilme imkânı bu mahkemeye tanındığı için iptal kararının da bir müddet sonraya tâlikiyle meseleyi halletmek şeklinde maddeye bir ifade verilmiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin ittihaz edecekleri kararlar altı ay içerisinde yürürlüğe girebileceği, altı aylık nihai bir mehilin mevcudiyetini tesbit eyliyen Anayasa Mahkemeleri Anayasa maddesinin müzakeresinde de bu mevzua Kurucu Meclisteki temas edilmiş ve altı aylık müddet içerisinde iptal edilmiş bir kanunu millî hudut içerisinde fertlere tatbik etmenin kanun anlayışiyle bağdaşıp bağdaşamıyacağı yolundaki suallere o vakitki Anayasa sözcüsü şu şekilde bir cevap vermiştir : Bu altı aylık müddet iptal edilmiş bir kanunla amel etmek mânasına değildir. Defi yoliyle tekrar

bunların ademitatbikı sağlanabilir. Ve bu itibarla da iptal edilmiş kanunların tatbik mânasına gelecek bir neticenin istihracı mümkün olmadığına işaret edilmiş bulunmaktadır.

Mühim telâkki ettiğim bir nokta da, geçici beşinci maddesinin son fıkrasına yani yorumların Anayasa Mahkemesince iptali mümkün olup olmadığına taallûk eyliyen maddemizdir. Geçici beşinci maddenin son fıkrasiyle yorumların müstakillen Anayasa Mahkemesince bir iptal mevzuu yapılamıyacağına işaret edilmiştir. Hukuki esprisi şu mânadadır, izahına imkân bulabilirsem Heyeti Celilenizce malûmu devletleridir ki, yeni Anayasamız yorum müessesesini kaldırmış bulunmaktadır. Teşriî bir yorumu mümkün kılmamaktadır. Böyle olunca Anayasanın halkoyuna sunulmasından sonra, seçimlerden sonra, yeni açılan devre ilk devremiz içerisinde bir yorum müessesesi mevcudolmıyacak. Fakat, bundan evvel, yoruma tâbi tutulmuş bir kanun maddesinin anlayışı yorumun ışığı altında o kanun maddesine bir istikamet vererek yorum tarihinden sonra kanunun anlayışı bu istikamette tecelli edecektir. Bu itibarla, yorumlanmış bir maddenin taallûk eylediği kanun veya yorumlanmış bir maddenin Anayasaya aykırılığı hususunda defi yoliyle veya sair suretlerle dâva ikamesi yolunda bir istikamette muamele icra edildiği zaman Anayasa Mahkemesi yorumu kaldıracak değil, yorumun ışığı altında yorumlanmış olan maddenin anlayışını yoruma göre kabul edecek, ve bu anlayış içerisinde Anayasaya aykırı olup olmadığını tâyin ederek maddenin veya metnin veya kanunun doğrudan doğruya kanuna aykırılığı veya uygunluğu karara bağlıyacaktır. Bu, bu mânada anlaşılması lâzımgelen bir geçici maddedir.

Uzunhasanoğlu arkadaşımız, eğer yanlış tesbit etmedim ise, bir vatandaşın veya bir milletvekili veya senatörün doğrudan doğruya iptal dâvası açması hususunda kanunda bir kaydın mevcudolmadığına işaret buyurdular. Müessesenin işleyiş tarzı itibariyle böyle bir müracaat yolunun açık bulunmuş olması halinde cemiyet zaviyesinden bir fayda var mıdır, yok mudur? Bunun münakaşasının yeri olmadığına bendeniz de kaaniim. Ancak ne çareki Anayasa tahdidi olarak kimlerin Anayasa Mahkemesine iptal hususunda başvurabileceğini tâyin etmiş bulunmaktadır. Böyle olunca ya bir dâva zımnında defi yoliyle veya şu bu, müesseselerce bu dâvaya başvurmak mümkündür. Anayasanın tadadî değil, tahdidî olarak ve kimlerin bu yolda dâva açabileceğini tasrih etmiş olması muvacehesinde huzurunuza getirmiş bulunduğumuz bu kanunda ayrıca başka kimselere, başka eşhasa ve başka müesseselere dâva hakkının tanınması mümkün görülemediğinden böylece getirilmiştir. Onu da tasrih etmekte fayda buluyorum.

Muhterem Alpiskender Bey arkadaşımızın hakkaniyet mahkemesi gibi ayrıca kendisine müracaat yapılabilmesi yolundaki temennileri istikbalde tahakkukunu arzu ettiğimiz yepyeni bir hukuk müessesesi olarak, elbetteki şayanı arzu ve şayanı kabuldür. Fakat Anayasanın hangi vazifelerle görevlendirdiğini tasrih eylediği Anayasa Mahkemesine böyle bir hak tanımanın mümkün olamıyacağı hususundaki fikirlerime, kendilerinin de hürmet ettiği hukuk anlayışı zaviyesine, iştirak edeceklerini tahmin ederim. Bu itibarla sizler de İnşallah tahakkuk edecek bir müessese olarak tecelli eder, umumi hatlariyle ve umumiyet itibariyle maddelere taallûk etmeksizin verebileceğim cevaplar bunlardır. Hepinizi hürmetle selâmlar, maddelerde emirlerinize ayrıca cevap arz etmeye çalışacağımı bildiririm. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun Fikret Turhangil.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Muhterem üyeler, 9 Temmuz 1961 tarihinde kabul edilen 334 sayılı (Anayasaya göre teşekkülü hususundaki, karma komisyonumuzun hazırladığı) Anayasa mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulü hakkındaki Kanunu tetkik etmeye başladık. Gönlümüz ister ki, 9 Temmuz 1961 tarihinden bu yana teşekkül etmiş bulunan meclisler ve meclislerin çıkardıkları hiçbir kanun Anayasa Mahkemesine gitmesin. Esasen kabul edilen Anayasa, Çift Meclis sistemini tesis etmek suretiyle bu yolu tıkamayı peşinen kabul etmiştir.

Bendeniz, sözlerime başlamadan evvel, çok mühim kabul ettiğim bu kanunun sabahın 9 nda elime geçmiş olması dolayısiyle şu saate kadar tetkik etmiş bir durumdayım. Ancak, Anayasa gereğince 7 gün sonra Millet Meclisinden çıkması icabeden ve çok ehemmiyeti bulunan bu kanun, özür dileyerek söylüyorum, gerek Mecliste, gerek hazırlanışında gerekli ciddiyeti ihata ederek ele alınmamıştır.

Sebep; madde beş, üçüncü fıkra

Burada, yasama meclislerinin seçim haklarını hangi anayasa kaidesine uyarak bir seçim hakkını muayyen bir komisyona verirler? Bu komisyonlar henüz kurulmamıştır. İçtüzüklerimiz yapılmamıştır.

Bu içtüzükler yapılmışçasına mevcut komisyon 5 -7 şahsın bize isimlerini getirecekler... Hayır arkadaşlar. Anayasa mahkemesi nasıl ki; Yargıtaya, Danıştaya kendi içinden insan seçme imkânını vermişse ve Anayasa yalnız bizde bir üyenin üniversiteye mensubiyetini kabul etmiş diğer hususta yasama meclislerini hür bırakmışsa bu kanunu hazırlıyanlar bizim bu hakkımızı elimizden alamazlar. Ve henüz tüzükleri teşekkül etmemiş meclislerin mutasavver komisyonlarına üç kişilik ismi getirmek hakkını veremezler. O bakımdan bendeniz bu maddenin ciddî bir şekilde hazırlandığını kabul etmiyorum. Çünkü, kurulmamış bir komisyon, hazırlanmamış bir tüzük üzerinde bir maddenin bina edilmesi doğru olmaz kanaatindeyim. Evet komisyon, «yarın hazırlanacak» diyecek fakat, bugün bu kanunun kuracağı bir müessese bir ay içinde yürürlüğe girecektir, faaliyete başlıyacaktır. Ancak bu komisyon Meclis İçtüzüğlerini ve bizi aday tesbit edecek, buna muarızım, kabul etmiyorum ya, bu maddenin, bence bugünkü gidişe uygun olmıyan muayyen, zümrevî bir nevi tesir ve tazyik altında Meclisi bırakmak yoluna gittiğini zannediyorum.

Bir Anayasa kanunu hazırlanmasında böyle bir komisyona hak verilmemesini ve bu hakkın bütün Meclise tanınmasını istiyorum.

Onuncu madde

Onuncu maddede ve muvakkat 3 ncü madde...

Sayın Karma Komisyondan rica ediyorum, Cumhurbaşkanı seçilenleri mi çağıracak, yoksa Anayasa Mahkemesi Başkanını mı çağıracak?.

Onuncu madde derki, Anayasa Mahkemesi üyeleri, görevlerine başlamadan önce Mahkeme Başkanı dâvet eder. Cumhurbaşkanı, Yasama Meclisleri başkanlarını, başbakanı Adalet Bakanını ve sair..

Muvakkat 3 ncü madde : Bu madde der ki; «Anayasa Mahkemesi üyeliğine ilk defa seçilenlerin adları kendilerini seçen makam, kurul ve yasama meclisleri başkanları tarafından Cumhurbaşkanına bildirilir. Cumhurbaşkanı durumu seçilenlere tebliğ, andiçme tarihini tesbit ve törende hazır olacakları davet eder.»

Bir yerde Cumhurbaşkanı Mahkeme Başkanı dâvet eder. Diğer yerde Mahkemenin Başkanını üyelerini de dâhil olmak üzere Cumhurbaşkanı dâvet eder.

Yine 10 ncu maddedeki bir tezat; mahkeme başkanı demektedir.

Andiçme töreninden sonra dikkat buyurulursa, Başkan ve Başkanvekili seçimi gelir. Seçilmiyen bir başkan nasıl olur da seçer. Şu halde andiçme töreninin teamülü veçhile Meclis teamülü ve yeni kurulan bir mahkeme olması sebebiyle en yaşlı üyenin daveti zaruridir.

Seçim prosedürüne bakarsak görüyoruz ki, bu andiçme törenine prosedür dışında kalan bir Başbakan ve Adliye Bakanı girmektedir. Çünkü, Cumhurbaşkanının seçeceği kişi vardır. (Anayasa gereğince) Diğer adı gelen, Yargıtayın Başsavcısı, Danıştay Başsözcüsü, Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcı, Sayıştay Başkanı, ve Üniversitelerden İktisat, Hukuk ve Siyasal Bilgiler fakültelerinden seçileceği zehabiyle buraya davet edilmiştir.

Aynı kanunda, 15 yıl avukatlık yapmış olanların da seçilme hakları bulunduğuna göre, Sayın komisyondan beklerdik ki; İzmir, İstanbul ve Ankara Baro Başkanlarını da, Anayasanın âmir hükmü gereğince bu Meclise üye verecek bir kütlenin temsilcileri olmaları dolayısiyle davet etmiş olsunlar.

İkinci bir husus : Bu kanunu tetkik ettiğimizde bütün yük ve mesuliyetin Anayasa Mahkemesi Başkanının omuzlarında bulunduğunu görmekteyiz. Anayasa Mahkemesi Başkanı bir teşkilât kuracak, sekreterinden tutun bütün memuruna kadar tâyin edecek, hepsinin sicilleri ve terfileriyle meşgul olacak. Ve fakat kendisi aynı komisyonun yedek üyeliğinde bulunan bir şahıs kadar maddi imkâna ancak sahib olacak. Bunun birçok teşrifat masrafları olacak. Şahsi yorgunlukları bir tarafa, kendisini ziyaret edenlerin adedi yedek üyelerden pek fazla bulunduğu halde maddi bakımdan bir Başkanın diğerlerine tercih edilmesi iktiza ederdi kanaatindeyim.

En mühim mevzua geliyorum. Her ne kadar Anayasamızın 149 ncu maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tâbiri var ise de biz Cumhuri-

yet Senatosu olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi adı altında bir müstakil organın mevcudolmadığını savunuyoruz. Böyle bir teşekkül yoktur. Bu teşekkül ancak Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinin birleşik toplantısına mahsus ahvalde kendisini gösterir zannındayız.

Ve yine Anayasamızın ışığı bunu âmirdir. Halbuki, 21 nci maddenin 3 ve 4 ncü bentlerini tetkik ettiğimizde görüyoruz ki, tahmin ediyorum ki, Anayasanın 149 ncu maddesinin yazılış şeklinden alışılmış bir yol olsa gerektir, «Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasi partiler», denilmektedir.

Halbuki Türkiye Büyük Millet Meclisi bir organ olarak yoktur. Yasama organı olarak C. Senatosu vardır, yasama organı olarak Millet Meclisi vardır. Bu iki Meclisin terekkübü ile ve birleşik toplantıları sebebi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi doğmaktadır.

Öyle partiler vardır ki, Cumhuriyet Senatosunda temsilcisi vardır; Muhterem Esat Çağa gibi. Bu siyasi topluluğun Millet Meclisinde mümessili yoktur. Şu halde bu maddenin tedvininde «Cumhuriyet Senatosu veya Millet Meclisinde temsilcisi bulunan» şeklinde tadili zaruridir, zannediyorum.

Aynı hal 4 ncü maddede de mütalâa edilir. Çünkü burada gerek Cumhurbaşkanlığı kontenjanından ve gerekse tabî üye olarak gelmiş arkadaşlarımızın siyasi grupları vardır. Bunların da açıkça grup olarak hakkı, dâvayı kazanmaları ancak 4 ncü bentte yapılacak sarih bir tadille mümkün olacaktır.

Muhterem arkadaşlar, kanunun hazırlanmasında vuzuhsuz, ileride ihtilâfı mucibolacak bir madde olarak da 26 ncı maddeyi görmekteyim. Bu madde dâva dilekçesinin şekil ve tarzlarını beyan ettikten sonra, dilekçenin kayıt tarihinden itibaren 10 gün içinde 2 ve 3 ncü fıkralarda istenilen hususların tamam olup olmadığı Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca incelenir, ve noksanlıklar varsa tesbit edilerek bu noksanlıkların nelerden ibaret bulunduğunu vatandaşa, ilgiliye sarih olarak bildirilmesi şarttır. Bu hak sukûtu (ki, bu sukûtu hak sebepleridir) ve Anayasadaki maddelerde bu hallerin yarın Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca Anayasa, «noksanlarınız vardır, ikmal edin» diye bildirdiği takdirde, bu müddet içinde ne noksanları varsa, beş noksan yerine dört bildirilirse, bu noksanların bildirilmesi için hazırlık bakımından ikmal edilmemiş diye düşünebilir.

Dâvayı düşürmemek yönünden dâvacı tarafa bildirilecek noksanlıkların birer birer beyan edilmek suretiyle bu hususların ikmali, kanunda yer alması, yarınki aksaklıkları önler.

Üzerinde yine durduğum mühim olan diğer bir nokta; 33 ncü maddedir.

Tatbikatını çok yakın günlerde gördüğümüz, Cumhuriyet Senatosu üyesinin, Millet Meclisi üyesinin dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Meeliste bir karar vermiş olabilir.

Muhakkak ki bu karar bir mucip sebebe dayanmaktadır. Bu sebeple dokunulmazlığı kalkmaz. Anayasa Mahkemesi Kanunu, bunun hakkında iptal dâvası açmak hakkını verdiğine göre, dokunulmazlığın kalkması hakkında Yasama Meclislerinin vermiş oldukları kararların nihai olduğu kabul edilemez. Fakat bu arada dokunulmazlığın kalkmasını gerektiren bir sebebin, telâfisi gayrimümkün bir halin, meselâ bir tevkifin, vukuuna sebebiyet verebilir. Yasama Meclisi, dokunulmazlığını kaldırdığına göre o kimse artık hapishaneye gönderilebilir.

Anayasa Mahkemesi bu kararı iptal etmiş olabilir. Bu durum karşısında bir hakkın zıyaının mevzuubahsolacağı izahtan vârestedir. Maddenin tatbikinden doğacak güçlüklerin bulunduğu aşikârdır. Şu halde bu maddenin esaslı bir şekilde bu yönden ele alınması lâzımgeldiği kanaatindeyim.

Mâruzatımı madde ve hâdise zikretmek suretiyle, birbirine mütebayin bâriz hükümleri ortaya koymak suretiyle Yüksek Senatonun, 3 - 5 saat içinde tetkik ettiğim bir konu üzerindeki fikirlerimi dinlemiş olmasından dolayı hepinize teşekkür ederim.

Yazılı bir teklifte bulunacağım. Bu kanun hakikaten çok mühim bir kanundur. Bilhassa Anayasamızın ikinci bir Meclis olarak teşkil ettiği Cumhuriyet Senatosundan, hata ve tezatlarla dolu bir kanunun çıkması, kabili af bir hâdise olamaz. Birçok tadiller vermek mümkündür. Fakat tadiller üzerinde ısrarla durmak ve onları Heyetinize açıklamak gayrimümkündür. Tatbikat ne diyor, durum nedir, bunlar belli değil, komisyon bunları kabul etmiyor. Halbuki, kabul edildiği gibi hususların geçmekte olduğunu görmekteyiz. Bu bakımdan bendenizin takriri, burada yapılmış bulunan ten-

kidler de Karma Komisyonumuzca göz önünde bulundurulmak suretiyle, kanunun müzakeresinin bir gün sonraya talik edilerek, mevzu üzerinde bir mesai sarf etmelerini rica etmekteyim, hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Zihni Bey, söz hakkınız mahfuzdur. Ancak, Sayın Turhangil arkadaşımızın tenkidleri munhasıran maddelere aidolduğu için, maddelerin müzakeresine geçtikten sonra da gerekli cevabı verebilirsiniz.

ZİHNİ BETİL — Şimdi cevap arz etmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Muhterem arkadaşlar, sözü ilk aldığım zaman, maddelere taallûk eden tenkidlere, müzakereleri sırasında cevap arz edeceğimi söylemiştim. Fakat, buna rağmen, bâzı maddelerde bariz, aşikâr, esasa müessir hatalar bulunduğu yolunda umumi tenkidler yapıldığı için, zihinlerde yanlış bir intiba husule gelebileceği endişesiyle, dar ölçüde de olsa, hemen izahat vermek mecburiyetini hissettim. Fikret Turhangil arkadaşımız, izahlarında, numaralarını zikrettikleri maddelerin görüşülmesi sırasında, üzerinde durulacak noktalara hiç temas etmediler ve çok aksaklıklar ve büyük eksiklikler var, Karma Komisyona tasarı iade edilsin, Karma Komisyon bir gün üzerinde çalışarak bize getirsin dediler.

Muhterem arkadaşlar; Karma Komisyonumuzda görüşülerek huzurunuza getirilmiş olan tasarı, kısa zamanda, ama, Karma Komisyonunuzun istitaatı ölçüsünde, yapılabilecek her incelemeyi itina ile yapmak suretiyle takdim edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasanın emrine göre kuruluyor. Anayasa Mahkemesinin Anayasanın geçici yedinci maddesine göre 25 Nisana kadar kurulması lâzımdır. Eğer gerekli hazırlıklar, önemi de nazara alınmak suretiyle, itina ile ve zamanında yapılmazsa, Anayasanın bu emri yerine getirilmemiş olur.

Muhterem arkadaşlarım; ben, Fikret Turhangil arkadaşımızın üzerinde durdukları maddeler hakkındaki izahatı, vaktinizi işgal etmemek için, bu maddelerin müzakeresi sırasında arz edeceğim. Yalnız, şu kadarını ifade edeyim ki, Anayasamızın 85 nci maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve meclislerin, kendi yapacakları içtüzüklere göre çalışmalarını yürüteceklerini söyler. Binaenaleyh, tasarının beşinci maddesine göre Anayasa Mahkemesine seçilecek üyeler için, her Meclisin kendi İçtüzüğünde gösterilecek olan komisyon veya karma komisyon tarafından, açık üyeliklerin 3 katı tutarında aday gösterilmesi usulü, Anayasaya aykırı değildir. Zira, İçtüzüğü T. B. M. M. Yapar. Cumhuriyet Senatosu yapar, Millet Meclisi yapar. Komisyonları bu meclisler kurar. İçtüzüklerine bu komisyonlar hakkında hükümler koyar, lüzum görürse, tüzük hükümlerinde değişiklikler yapar. Meclislerin kurduğu komisyonlar, meclislerin karşısında değildir, meclislerin yanındadır. Onun verdiği işarete, onun çizdiği istikamete ve onun umumi temayülüne uygun olarak çalışırlar, vazife görürler. Binaenaleyh arkadaşlar, meseleyi, komisyonlar bir kere teşekkül etti mi, artık meclislerle alâkaları kalmaz, komisyon ne derse o olur, komisyonlar meclislerin karşısındadır, tarzında ele alacak olursak, gerek Anayasamızın 85 nci maddesine, gerekse İçtüzüklerde Meclis çalışmaları bakımından öteden beri takibedilen usule aykırı düşünmüş, aykırı hareket etmiş oluruz. Aday tesbit eden komisyonlar, meclisler adına bir hazırlık çalışması yapmış bulunacaklardır.

Muhterem arkadaşım ayrıca dediler ki, andiçme töreni hakkındaki 10 ncu ve geçici 3 ncü maddeler birbirleriyle tezat teşkil etmekte ve birbirlerini nakız bulunmaktadırlar.

Muhterem arkadaşlarım, onuncu madde, Anayasa Mahkemesi kurulduktan sonra, Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeliklerinde münhal olduğu zaman, bu münhale seçileceklerin andiçme töreni hakkındadır. Anayasa Mahkemesi ilk defa kurulduğu için, ilk kuruluşta seçilen üyelerin and içme töreni için geçici bir madde konması zaruri idi. İki madde tezat halinde değildir, birbirini nakız da değildir. Geçici üçüncü madde bir defaya mahsus olmak üzere tatbik edilecektir. Esasen komisyonun tanzim ettiği raporda, bir defaya mahsus olmak üzere tatbik edilmekle beraber, ilk andiçme törenine ilgilileri davet etme görevinin Cumhurbaşkanına verilmesinin daha uygun görüldüğü yazılıdır. Öyle zannediyorum ki, arkadaşım gönlünün istediği kadar, kendisini tatmin edecek kadar tetkikat yapmaya maalesef vakit bulamamış ve kısa zaman içindeki tetkikleriyle

de hakikaten hatalı neticeler bulduğu kanısına varmış.

Muhterem arkadaşlar; Turhangil, tasarının 21 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentlerindeki «T. B. M. M. de temsilcisi bulunan siyasi partiler, siyasi partilerin T. B. M. M. grupları» tâbirlerini, ki, bunlar iptal dâvası açmaya yetkilidirler, yanlış bulmuşlar. Bu tâbirler, Anayasamızdan aynen alınmak suretiyle tasarıda yer bulmuş tâbirlerdir. Acaba kendileri yürürlükte bulunan Anayasayı mı tenkid ediyorlar, yoksa çıkarılmakta olan bu kanunu mu? Eğer Anayasayı tenkid ediyorlarsa, bunun yeri bu tasarının müzakeresi değildir. Eğer tasarıyı tenkid ediyorlarsa bilsinler ki, bu tasarı Anayasaya uygundur.

Kendilerini tatmin etmek için yer göstererek arz etmek isterim : Anayasamızın 64 ncü maddesi «T. B. M. M. nin görev ve yetkileri» başlığı altında bu görev ve yetkileri saymaktadır. 149 ncu maddesi ise, Anayasa Mahkemesinde iptal dâvası açabilecekleri göstermektedir. Orada aynen şöyle denilmektedir «Cumhurbaşkanı; son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasi partiler veya bunların Meclis grupları; yasama meclislerinden birinin üye tam sayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri; kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hakimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasiyle, Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal dâvası açabilirler».

Bir de Fikret Turhangil arkadaşım, 33 ncü maddedeki yasama meclisleri tâbiri üzerinde durdular. Bu (yasama meclisleri) tâbiri, Anayasamızın muhtelif maddelerinde aynen, iki kelimeden terekkübettirilmek suretiyle kullanılmış bir tâbirdir.

Huzurunuzu daha fazla işgal etmemek için sözlerimi bitiriyorum. Maddelerin müzakeresi sırasında gerekli izahatı vermeye devam edeceğim.

BAŞKAN — Tasarının tümü üzerindeki konuşmalar bitmiştir. Sayın Turhangil arkadaşımızın bir önergesi var okutuyorum.

C. Senatosu Başkanlığına

Görüşülmekte olan kanunun tekrar Karma Komisyona iadesini arz ve teklif ederim.

Aydın
Fikret Turhangil

BAŞKAN — Efendim, önerge, tasarının komisyona iade edilmesini istiyor. Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Reddedilmiştir.

Tümü üzerinde görüşme bitmiştir. Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Karma Komisyon, raporunun sonunda tasarının ivedilikle görüşülmesini istemektedir. Oylarınıza sunuyorum.

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Maddelerin okunmasına geçiyoruz.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında Kanun

Birinci kısım
Genel esaslar
Kuruluş

MADDE 1. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile verilen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere başkentte bir Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen var mı?. Yok... Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Üye sayısı

MADDE 2. — Anayasa Mahkemesi, onbeş asıl ve beş yedek üyeden teşekkül eder.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen var mı?. Yok... Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçilme yeterliği

MADDE 3. — Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyeliğine seçilebilmek için, aşağıdaki şartları haiz bulunmak lâzımdır :

1. 40 yaşını bitirmiş, 65 yaşını doldurmamış olmak; ve

2. a) Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve Sayıştayda Başkanlık, Üyelik, Başsavcılık, Başkanunsözcülüğü; veya,

b) Üniversitelerde hukuk, iktisat veya siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği; veya.

c) 15 yıl avukatlık,

Yapmış olmak; ve,

3. Hâkimler Kanununa göre hâkimlik meslekine alınmamayı gerektiren bir suçtan dolayı mahkûm bulunmamak veya bu gibi suçlardan ceza takibi altında olmamak.

Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilenlerin seçilme yeterliğine sahibolmadıkları yolundaki itirazlar, Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır. Hakkında itirazda bulunulmuş olan üye, bu konudaki inceleme ve oylamalara katılamaz. İtiraz haklı görülürse, o üye hakkındaki seçim yapılmamış sayılır ve 9 ncu madde uyarınca gereken işlemler yerine getirilir. Bu konudaki itirazların yapılması, incelenmesi ve karara bağlanması hakkındaki usul, Anayasa Mahkemesi, İçtüzüğünde gösterilir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen arkadaşlara söz vermeden önce Anayasanın 92 nci maddesinin beşinci fıkrasını Yüksek Heyetinize bir defa okuyacağım :

«Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemezse, her iki Meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulur. Bu komisyonun hazırladığı metin Millet Meclisine sunulur. Millet Meclisi, Karma Komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır. Cumhuriyet Senatosunda üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kabul edilmiş olan madde değişikliklerinde, Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsemesi için, üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Bu halde açık oya başvurulur.»

Üçüncü maddede değişiklik mevcuttur. Şu halde Millet Meclisine gittiği takdirde Millet Meclisinin Karma Komisyonu kendisinin veya Cumhuriyet Senatosunun kabul ettiği metinlerden birini kabul etmek durumundadır. Ancak, bunu yapabilmesi için Cumhuriyet Senatosu, salt çoğunlukla maddeleri kabul etmelidir. Bu sebeple, bu maddeler geçtikçe, değişiklik gören maddeleri açık oya koymak mecburiyetindeyim.

Buyurun, Sayın Kılıç.

MUHİTTİN KILIÇ (Konya) — Muhterem arkadaşlarım; üçüncü maddede kanaatimce bir eksiklik vardır. O da, üyeliğe seçilme şartları arasında sıhhi kurul raporunun zikredilmemiş olmasıdır. Belki de komisyon şöyle bir fikir ileri sürebilir : «Buraya gelen kimseler memuriyetten geliyor, bir de avukatlıktan geliyorlar.» Bendeniz bir avukat olarak arz edeyim ki, iki gözü âmâ olan avukatlar vardır. Hâtırımda yanlış kalmadı ise, Ankara Barosunda bunlardan üç tane vardır. Bu itibarla 4 ncü bent olarak; «asıl ve yedek seçilecek üyelerin bu vazifeyi görmeye mâni bir hastalıkları olmadığına dair bir rapor sağlık kurulunca aranır» şeklinde bir fıkranın ilâvesini arz ve teklif ediyorum ve bunu lüzumlu görüyorum.

Kaldı ki, komisyonun benimsediği 15 nci maddede Anayasa üyeliğinden ayrılmanın şartları meyanında kurul raporunu kabul ediyor.

İkinci bentte; «hakkında itirazda bulunulmuş olan üye» deniyor. İtiraz kime yapılacak, Devlet Şûrasına hakkı muhtel olan mı itirazda bulunacak, seçimi yapan kurul mu yapacak, itiraz müddeti ne olacak; bu hususlar hakkında komisyonun bizleri tenvir buyurmasını rica ediyor ve değişiklik önergemi Riyasete takdim ediyorum. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Sadık Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (Yozgat) — Muhterem arkadaşlarım, bendeniz de üçüncü maddenin üçüncü fıkrasında bir fazlalık görmekteyim. Demin de arz ettiğim gibi, bu fazlalık, Hâkimler Kanununa göre, hâkimlik meslekine alınmamayı gerektiren bir suçtan dolayı mahkûm bulunmamak, veya bu gibi suçlardan ceza takibi altında olmamak.

Mâruzatım «ceza takibatı altında olmamak» ibaresinin çıkarılması merkezindedir. Ceza takibi altında, çeşitli sebepler ve tesirler bulunabilir. Kastı mahsusa ile bir zata, muhterem bir kimseye her hangi bir şekilde, şeref ve haysiyetini ihlâl edici bir suç isnadı ile yüksek Anayasa hâkimliği seçimine iştirakten alıkonulmak istenebilinir. Bu bakımdan tehlikeli bir fıkra ve bir ibare olarak mütalâa edilmesini ve bunun metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim. İkincisi, bu maddenin son cümlesinde «Anayasa Mahkemesi» kelimelerinden sonra bir virgül konulmuştur. Bu virgül fazladır, kaldırmak lâzımdır. Bu hususta bir de önerge hazırladım, Başkanlığa veriyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın sözcü.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Muhterem arkadaşlar; Artukmaç arkadaşımız, üçüncü maddenin son fıkrasında «Anayasa Mahkemesi» kelimelerinden sonraki virgülün fazla olduğunu belirttiler. Doğrudur. Bu virgül, basma hatasıdır, dağıtıldıktan sonra farkına varılmış ve 51 nci sayıya ek yeni bir baskı yapılarak bu hususlar düzeltilmiştir.

Muhterem arkadaşlar; üçüncü maddenin son fıkrası, bu madde Millet Meclisinde müzakere edilmekte iken yapılmış bulunan tekliflerle eklenmiştir. İtiraz için tasarıya bir müddet konulmamış, ancak itirazın yapılması, incelenmesi ve karara bağlanması usulü, Anayasa Mahkemesinin yapacağı içtüzüğe bırakılmıştır.

Üye seçileceklerin vazifeye mâni bir hali bulunup bulunmadığının sağlık kurulunca tesbiti hususundaki mütalâaya gelince: Seçileceklerin cümlesi âmme hizmetlerinden gelmektedir. Avukatlık da âmme hizmeti mahiyetinde bir meslektir. Üye seçilecekler geldikleri görevlerde ve avukatlar da gerek baroya intisaplarında, gerekse avukatlığa devamları sırasında sağlık murakabesine tâbidirler. Binaenaleyh, bunlardan, sağlık durumlarının, vazifelerini görmeye müsaidolduğunu ayrı bir raporla tevsik etmelerini istemek lüzumsuz bir formalite olacaktır. Üçüncü maddenin üçüncü bendindeki «bu gibi suçlardan ceza takibi altında olmamak» konusuna, tasarının umumi heyeti üzerinde görüşmeler yapılırken cevap arz etmiştim.

Burada ilâveten şu noktayı belirtmek isterim: Anayasanın 58 nci maddesi, «Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.» demektedir. O halde, hizmete alınmada görevin gerektirdiği nitelikleri aramak ve önceden tesbit etmek Anayasamızın emri icabıdır. Anayasamız, 3 ncü kısmının 3 ncü bölümünü yargı organlarına tahsis etmiştir. Anayasa Mahkemesinin kuruluşuna ait hükümler de bu bölümdedir. Aynı bölüme dâhil bulunan 134 ncü madde aynen... (Hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödenekleri... kanunla düzenlenir.) demektedir. O halde, Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında diğer kamu hizmetleri gibi nitelik şartları tesbit etmek, Anayasaya aykırı değil, bilakis uygun, hattâ Anayasanın emrini yerine getirmek olur. Hâkimliğe alınmada bir mâni sebep sayılan ... ceza takibi altında bulunma) halinin, Anayasa Mahkemesine üye seçileceklerde aranılmaması kanaatimizce Anayasa yapıcısının maksadına aykırı düşer. Ceza takibi altında bulunmak, mevzuatımıza göre hakkında hazırlık tahkikatı yapılmış, bu takibat sonunda âmme dâvasının açılmasını gerekli kılacak kadar deliller elde edilmiş ve âmme dâvası açılmış olmak demektir. Hakkında hazırlık tahkikatı yapılmış ve bu tahkikat sonunda elde edilen delillere göre âmme dâvası açılmış bir kimseyi, konuşan muhterem arkadaşım izin versin de, beraet kararı alıncaya kadar Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçmiyelim. Anayasa Mahkemesine her türlü dedikodudan, her türlü suizandan masun yüksek vasıflı kimseleri seçelim.

Anayasa Mahkemesine seçilecek kimsenin bir tertiple takibat altına alınması ihtimalinden de bahsolundu. Muhterem Sadık Artukmaç, Karma Komisyondaki müzakerelerde hazır bulundular. Bu konuda, Adalet Bakanı, Adalet Bakanlığı temsilcileri ve Karma Komisyon üyeleri geniş ölçüde izahat verdiler. Sadık Artukmaç arkadaşımız, o zaman bu görüşmelerden tatmin olunmuş idiler. Karma Komisyondan ayrıldıktan sonra, neler düşündüklerini, ben bilemiyorum.

Muhterem arkadaşlar, tertiple bir kişi hakkında dâva açma imkânı yoktur. Yüksek Hâkimler Kurulu kanun tasarısı Millet Meclisince kabul edildi. Karma Komisyonda bu sabah görüşmeye başladı. Yarın sabah da görüşmeleri bitirmeye çalışacak. Bundan sonra hâkimlerin tâyinleri, terfileri, tecziyeleri ve nakilleri görev ve yetkisi sadece Yüksek Hâkimler Kuruluna aidolacak aynı kanun, savcıların durumlarını da Anayasanın koyduğu prensibe uygun olarak teminata bağlamaktadır. Sonra, kimin seçileceği önceden nasıl tahmin edilecek ve bu şahıs hakkında kim, hangi sebebe istinaden şikâyete sevk olunacak ve hangi merci delilsiz dâva açmaya zorlanacak? Böyle bir tertip düşünmek, hayalden de ileriye gitmek olur.

BAŞKAN — Sayın Muhittin Kılıç.

MUHİTTİN KILIÇ (Konya) — Efendim; muhterem Komisyon Sözcüsü hemen hemen benim itirazımı kabul etmiş durumdadır. Diyor ki, hepsi de âmme meslekinden geliyor. Bendeniz de arz ediyorum ve diyorum ki, hâkim, hâkimlik stajına başladığında muayene olur. Kendi şikâyeti varsa 10 - 20 sene sonra Kurula gider. Avukatlar da avukatlık stajına başlarken muayene olurlar. Arz ettiğim gibi, Ankara Barosunda 3 aded iki gözü

âmâ avukat vardır. Anayasa Mahkemesi üyeliği veya yedek üyeliği gibi bir mevkie bu arkadaşlarımız seçilecek durumda demektir. Bunu kanun hiçbir veçhile tecviz etmez. Kendi kendisine pek önemli bir vazifeyi göremez. Türkiye Cumhuriyetinin kaderiyle ilgili bir makamdır. Bu itibarla 4 ncü fıkranın eklenmesine zaruret görüyorum. Bu bir.

İkincisi, muhterem komisyon üyesi, «İtirazı kim yapacak?» şeklindeki rosuma cevap veriyor ve ilgililer yapacak, diyor. Biraz kapalı söylüyor ama itiraz için bir müddet derpiş edilmediği, bu fıkranın Millet Meclisinde ilâve edildiği şeklinde bir esbabı mucibe ile mâzur göstermek istiyor muhterem arkadaşım af buyursun. Biz Senato olarak tetkik ediyoruz. Elbette müddeti tâyin edeceğiz. 6 ay sonra bir istida gelecek, şunun hakkında takibat vardı, diye. 8 ay sonra bir istida daha. Bu, Anayasa Mahkemesi üyeliği gibi mukaddes bir vazifeye sarsıntı verecek mahiyettedir. Benim istirhamım budur. Bu maddenin komisyona iadesi hakkında bir önerge veriyorum. Kabulünü istirham ediyorum.

BAŞKAN — Üç önerge vardır. Aykırılık derecelerine göre oylarınıza arz edeceğim. Sayın Artukmaç'ın önergesinde iki husus vardır. Birinci husus «Anayasa Mahkemesi» kelimesinden sonra virgülün maddeden çıkarılmasını teklif ediyor. Maddi hatanın düzeltilmesi sebebiyle bu hususlardan vazgeçiyorlar. Önergeleri okutup oylarınıza arz edeceğim.

Senato Başkanlığına

3 ncü maddenin yeniden tedvini için komisyona iadesini arz ve teklif ederim.

Konya
Muhittin Kılıç

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz ettiğim sebepler dolayısiyle, 3 ncü maddenin 3 ncü bendinden (veya bu gibi suçlardan ceza takibi altında olmamak) ibaresinin ve sondan bir evvelki satırda bulunan «Anayasa Mahkemesi» kelimelerinden sonra konmuş olan (,) virgülün maddeden çıkarılmasının oya konulmasını arz ve teklif ederim.

Yozgat
Sadık Artukmaç

Senato Başkanlığına

3 ncü maddeye 4 ncü bent olarak (Asıl ve yedek üyeliğe seçilecek olanlardan bu vazifeyi görmeye mâni bir hastalığı olmadığına dair Sağlık Kurulu raporu aranır) bendinin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Konya
Muhittin Kılıç

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Önergelerin oylanması meselesi vardır. Oylama sırasında Sayın Bakan söz veremem.

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Daha evvel istemiştim, fakat duyuramadım.

BAŞKAN — Özür dilerim. Duymadım.

Şimdi, aykırılık sırasına göre önergeleri oylarınıza arz edeceğim. Birincisi Muhittin Kılıç'ın önergesidir. Tekrar okutuyorum.

(Muhittin Kılıç'ın komisyona iadesi hakkındaki önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Önergeyi dinlediniz, üçüncü maddenin tekrar tetkik edilmek üzere komisyona iadesini istemektedir. Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Bu önerge kabul edildiği için diğer önergelerin oya konulmasına lüzum yoktur. Şimdi dördüncü maddeye geçiyoruz.

İkinci kısım
Kuruluş şekli

Birinci bölüm
Üyelerin seçimi

a) Yargıtay, Danıştay ve Sayıştayda seçim

MADDE 4. — Anayasa Mahkemesi asıl üyelerinden :

1. Dördü Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı arasından;

2. Üçü Danıştay Genel Kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsü arasından;

3. Biri Sayıştay Genel Kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleri arasından;

Kendi üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilirler.

Genel Kurullar, üye tam sayılarının en az üçte iki çoğunluğu ile toplanırlar.

BAŞKAN — Dördüncü madde üzerinde söz istiyen... Yok. Dördüncü maddeyi evvelâ kabulü bakımından oylarınıza arz edeceğim. Ondan sonra da ilerideki ihtimalleri göz önünde bulundurarak açık oylarınıza arz edeceğim. Şimdi, okunan şekliyle maddeyi kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir. Maddeyi açık oylarınıza arz ediyorum. Açık oylama devam ederken müzakereye devam olunacaktır.

b) Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda seçim

MADDE 5. — Anayasa Mahkemesine Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer.

Her iki yasama meclisince seçilecek birer üye, Üniversitelerin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler öğretim üyelerinin teşkil ettikleri kurul tarafından gösterilecek adaylar arasından seçilir. Aday sayısı açık üyeliklerin üç katı tutarında olur. Bu kurul, Ankara Üniversitesi Rektörünün daveti üzerine Ankara'da toplanır. Toplantı nısabı, üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için, bahis konusu kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Yasama meclislerince seçilecek diğer üyeler için, herbir meclisin kendi içtüzüğünde gösterilecek olan komisyon veya karma komisyonca, açık üyeliklerin üç katı tutarında aday gösterilir. Aday göstermekle görevli komisyon veya karma komisyonların toplantı nısabı üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Yasama meclisleri genel kurullarında yapılacak seçimde seçilebilmek için, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu gereklidir. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, daha sonraki oylamalarda üye tamsayısının salt çoğunluğuyla yetinilir. Seçim gizli oyla yapılır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yasama meclislerince, Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyeliklerine seçilemezler.

BAŞKAN — 5 nci madde üzerinde değiştirme yoktur. (Söz istiyorum, sesleri)

Efendim, açık oylarınıza sunulmuş bulunan 4 ncü maddeyi kabul etmiş bulunmaktasınız. Bu açık oy işlemi ilerideki ihtimâlleri hesaba katmak bakımındandır. Yüksek Heyetiniz bunu beyaz oyla teyidedecektir.

Sayın Turhangil.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Muhterem arkadaşlar; deminki konuşmamda bir nebze bu maddeden de bahsetmiştim. Sayın komisyonun, sıkışık günler içinde ağır faaliyetinden dolayı takdir etmekten başka elimizden bir şey gelmez.

Eğer bu kürsüden bâzı fikirlerimizi dile getirmek istiyorsak, burada vazife yapmanın bize tahmil ettiği bir histir. Bu, evvelâ, Zihni Betil Beye, ismimin Fikret olduğunu hatırlatmak isterim.

Efendim ,bugün Anayasamızın kabul ettiği Anayasa Mahkemesi Kanununun 5 nci maddesi üzerindeyiz. Bendeniz diyorum ki, kendilerine Anayasa ile 3 - 2 asıl ve birer yedek âzalıklar tanınan Yasama meclislerinin içtüzükleri yoktur. Yine Anayasamızın muvakkat maddesine müsteniden, 2 Mayıs 1927 tarihinde meriyete girmiş bulunan İçtüzüğe göre hareket edilmektedir. Bugün çıkarmakta olduğumuz Anayasa Mahkemesi Kanununa göre bir ay sonra da bu mahkemenin teşkili zaruridir. Şu hale göre, 5 nci maddenin 3 ncü fıkrasında, «yasama meclislerince seçilecek diğer üyeler için, her bir Meclisin kendi İçtüzüğünde gösterilecek» deniyor her Meclisin bir İçtüzüğü yoktur, tek bir İçtüzük vardır, «Halen komisyon veya Karma Komisyonca» böyle bir şeyde değildir, «açık üyeliklerin üç katı tutarında aday gösterilir.»

Bendeniz demin arz ettim. Komisyonların meclislerin karşısında olduklarını hiçbir zaman söylemedim. Bilâkis komisyonlar Meclisin daima yanındadır. Seçilmiş bulunan komisyonlar hazırlıklarını yaparlar ve Meclise gelirler. En yüksek organ meclislerdir. Burada gördüğümüz bâzı noktaları izah etmemizden dolayı bize güceneceklerini tahmin etmem. Benim üzerinde durduğum Anayasa Mahkemesi tasarısı daha ziyade Anayasa Kanunundan ışık alınmak suretiyle tedvin edilmekte olduğudur. Ve bu kanunun birinci fıkrasında bizim Senatomuzun bir üyesinin üniversite içinden gösterilecek 3 adedden mülhem olarak, bunlar bize tahmin ediyorum ki, 3 aded namzet gösterecekler. Biz bir tanesini seçeceğiz. Ama burada Anayasanın âmir hükmü vardır.

Başka bir âmir hüküm yok ki, komisyon üç kişi gösterecek; Meclisin heyeti umumiyesi bu üç kişiden birisini seçecek. Bunu bendeniz bir takyit olarak kabul ediyorum. Anayasa Mahkemesi için gösterilecek adayın burada aday gösterilmeksizin veya şahsi adaylar göstermek suretiyle, seçileceği, ve komisyonun 3 kişi, beş kişi, yedi kişi gibi. Bu yetkiyi de biz onlara vereceğiz. Fakat birbirimizin fikrinden istifade ederek, Anayasa Mahkemesine seçilecek Senato üyesinin en mükemmel olması mutlaka ve mutlaka, lâzımdır. Cumhuriyet Senatosunun kendi hakkını bizatihi kendisinin kullanmasiyle mümkün olacağı kanaatindeyim. (Bravo sesleri) Bu bakımdan bendeniz 5 nci maddenin 3 ncü fıkrasının maddeden çıkartılmasını teklif ediyorum .Bunu arzu ediyorum.

Bu fıkrayı okuyorum. «Yasama meclislerince seçilecek diğer üyeler için, hiçbir Meclisin kendi İçtüzüğünde gösterilecek olan komisyon..» Arkadaşlar, halihazırda İçtüzüğümüz yoktur. Böyle bir komisyon da bugün için yoktur. «veya Karma Komisyonca, açık üyeliklerin üç katı tutarında aday gösterilir. Aday göstermekle görevli komisyon veya Karma komisyonların toplantı nısabı üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.»

Bu fıkranın çıkartılması için tadil teklifi arz ediyorum. Kabulünü rica ederim. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Suphi Batur.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Muhterem arkadaşlarım; bendeniz de benden evvel konuşan arkadaşımıza muvazi bir istikamette konuşacağım. 5 nci maddenin 2 nci fıkrasını Anayasa hükümlerine aykırı bulmaktayım. Anayasanın 145 nci maddesi, Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer, diyor. Demek ki, seçimi mutlak olarak bir kayda, bir tahdide tâbi tutmakta; her iki Meclisin üyelerine bırakmış bulunmaktadır. Evvelâ bir noktaya temas etmek doğru olur. Bizim Anayasamızda aşağı - yukarı İtalyan Anayasası mehaz olarak alınmıştır. İtalya'da meclisler 10 kişi seçer. Bizde daha aşağı indirilmiştir. Bunun sebepleri hepimizce malûmdur. Uzun seneler politik sebeplerle aşağı - yukarı tahdidî mahiyette kullanılmıştır.

Zihni Betil arkadaşımız daha evvel bu maddeye temas buyurdular. Evvelâ komisyonların, yani İçtüzüğe göre komisyonların vasıflarını ve mahiyetlerini ortaya koymak icabeder. Bizim İçtüzüğümüze göre komisyonlar hangi cins ve neviden komisyonlardır. İhtısas komisyonlarıdır. İhtısas komisyonları dışında bir aday komisyonu, bir aday ihtısası diye İçtüzükte birşey var mıdır? Olabilir mi? Komisyon arkadaşlarımız aday seçme komisyonu diye yani bir ihtısasa dayanan bir komisyon nasıl vücuda getirirler? Nasıl vücuda getirmeleri ihtimali olabilir? Sonra, Anayasanın verdiği bir hakkı nasıl tahdit yoluna gidebilirler? Öyle zannediyorum ki, bu kanun Anayasaya muvazi bir kanundur. Hattâ müzakeresi, oylanması bile, İtalya'da Anayasa gibi yapılır. Yani Anayasa gibi ehemmiyetli bir kanundur. Sebebi, sık sık değiştirilemez ve tadile uğramaz. Bu mahkemenin tasarrufları siyasi değildir ama, kesindir, tahdidî tasarruflar mahiyetindedir. Onun için Anayasa Mahkemesi Kanunu öyle bir kanundur ki, yasama organlarında değiştirilemez. İtalya Anayasası Mahkemesi Reisi Heyeti Roma'dan toplamış bir başka yere gitmiştir. Kendilerine siyasi tazyik yapıldığı için, Roma'dan ayrılmıştır.

İşte bunun içindir ki, üyeleri tam ve mutlak seçmemiz lâzımdır. Bu hak Senatoya verilmiştir. Biz değil, bizden sonra da Senato ve Senato üyeleri olacaktır.

Şimdi arkadaşlarımız bunu bir kayıt altına alıyorlar. Geçen gün bir arkadaşımız ifade etti, bir nevi vesayet müessesesi kuruyorlar. Yani seçimlerde illâki şu adamlara rey vereceksiniz, diyor. Rey vermenin mahiyeti bu mudur? Rey mutlak serbest olmalıdır. Rey verme hakkı hür ve mutlak olarak kullanılamazsa, ona seçim denebilir mi? (Bravo sesleri ve alkışlar) Kaldıki, burada aday gösterirsiniz, umumi seçimlere benzemez, herkes istediği tarafa rey verir. Burada 6 - 8 - 100 ve bir milyon kişi namzet gösterseniz, onun için de rey vermek, rey verenleri bir fikraha doğru sürüklemek olmaz mı? Tazyikle rey vermiş olmak, reyin mahiyetini düşürmez mi? Elbette düşürür. Bugünkü Anayasamızın, İtalyan Anayasasına muvazi olan 131 nci maddesi de bu hakkı Meclislere mutlak olarak vermiştir. Anayasa Mahkemesi Kanununun bir maddesi, buraya seçilecek yargıçlar, Mec-

lislerin yaptığı müşterek toplantıda seçilir, diyor. Ben daha fazla vaktinizi almıyayım. Bana arkadaşlar kızıyorlar. Ben çok yumuşak huylu bir insan değilim. Özür dilerim. Çok samimi olarak, içimden konuştum. 3 ncü fıkranın tayyı hakkında bir önerge veriyorum. Kabulünü istirham ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (Yozgat) — Muhterem arkadaşlarım, benden evvel konuşan sayın arkadaşımın fikirlerine bendeniz de tamamen iştirak etmekteyim ve bunların önergelerini desteklemenizi yüksek Heyetinizden istirham eylemekteyim.

Şu hususu belirteyim ki, Millet Meclisinden gelen Bütçe Encümeninin tadili arkadaşımızın tekliflerini destekliyecek mahiyettedir. Bütçe Encümeninin tadilinde komisyon oradan çıkarılmış, seçme yetkisini doğrudan doğruya Senatoya ve Millet Meclisine vermiş bulunmakta idi. Bunu da bilhassa arz etmek isterim. Hürmetlerimle,

BAŞKAN — Başka söz istiyen... Yok. Sayın sözcü.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Muhterem arkadaşlar; konuşan arkadaşların 5 nci maddenin 3 ncü fıkrasını değiştirmeye mâtuf olan teklifleri 2 türlü mucip sebebe doyanmaktadır Birincisi; Anayasaya aykırıdır ve ikincisi; aykırı olmasa dahi uygun değildir. Muhterem arkadaşlar; Anayasamızın 85 nci maddesi aynen şöyle demektedir: «Türkiye Büyük Millet Meclisi ve meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.» Binaenaleyh, muhtelif mevzular üzerinde meclislerin komisyonlar teşkil etmesi ve bu komisyonlara işleri havale etmesi, hiçbir zaman Anayasaya aykırılık ifade etmez. Eğer komisyonlar marifetiyle inceleme yapılması Anayasaya aykırı olsaydı, hiçbir mevzuun komisyonlara gönderilmemesi, diğer deyimle, komisyon teşkil etmek suretiyle mesai yapılmaması gerekirdi. O halde, böyle bir mevzuun komisyona bırakılması konusu Anayasaya aykırı değildir. Anayasanın geçici 7 nci maddesine göre 27 Mayıs 1957 den önce yürürlükte bulunan İçtüzük halen yürürlüktedir. Bittabi Anayasaya uygunluk şartiyle Yüksek Heyetiniz, bu İçtüzüğün 22 nci maddesini tadil etmek suretiyle komisyonlar teşkil ettiniz ve teşkil ettiğiniz komisyonlar, kendilerine verilen vazifeleri ifa etmektedirler. Bunun yanında İçtüzüğün 25 nci madesi var. «Heyeti Umumiye lüzum görürse encümen âzalarının adedini muvakkaten artırabilir ve muhtelit veyahut muvakkat encümenler teşkil eder.» Bu kâbil encümenler, kendilerine muhavvel işleri görürler. 22 nci maddede tasrih olunan komisyonlar dışında geçici, Karma komisyonlar teşkili daima mümkün olduğuna göre arkadaşımızın dediği gibi, 22 nci maddenin tadili ile kurulan komisyonlar arasında Anayasa Mahkemesi üyesi seçimi konusunda hazırlık çalışması yapacak ve aday gösterecek bir komisyon bulunmaması, hiçbir mahzur getirmez. Kaldıki, yapılmakta olan içtüzüğe bu konu için de hükümler konulabilir.

Gelelim, «üç katı kadar aday tesbiti» işini meclislerin komisyonlara bırakmasının uygun olup olmadığı noktasına. Bunun Anayasaya aykırılığı yoktur. Tasarının hazırlanışında bu mevzuun, komisyonlara bırakılışı, meclislere bir kolaylık sağlamak maksadına istinadetmektedir. Büyük heyetler tarafından adayların çok olması halinde, yapılacak seçimlerde, oyların çok dağılması, netice almanın çok uzaması gibi mahzurları vardır. Hakikaten adaylar çok olduğu zaman heyetler, bütün adaylar hakkında tam bilgi edinemezler. Maddenin bu şekilde hazırlanmasına saik olan düşünce, meclislere seçimde kolaylık sağlama endişesinden ibarettir. Takdir hiç şüphesiz sizindir. Burada, bir noktayı daha belirtmek istiyorum: Muhterem arkadaşlarım, milletvekili seçimlerinde siyasi partiler aday gösterir, bağımsız adaylar da vardır. Niçin, seçmen vatandaş; siyasi partilerin aday göstermeye hakları yoktur, zira seçmen, benim, ben olmasam seçilen olamaz. Dilediğimi seçeceğim, demiyor, hiç şüphe yok ki, seçmen vatandaşın Cumhuriyet Senatosu üyesi ve milletvekili seçmesiyle meclislerin Anayasa Mahkemesine üye seçmesi, birbirinin aynı değildir. Ama, çok benzerlik vardır.

BAŞKAN — Başka söz istiyen yoktur. Verilmiş üç önerge vardır, onları okutacağım.

Senato Başkanlığına

5 nci maddenin Yasama meclislerince seçilecek üyeler için (Meclisin kendi İçtüzüğünde gösterilecek olan komisyon veya Karma Komis-

yonca, açık üyeliklerin üç katı tutarında aday gösterilir. Aday göstermekle görevli komisyon veya Karma Komisyon toplantı nisabı üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gerektir) cümlesinin çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Bursa — İzmir
Baki Güzey — Cahit Okurer

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Madde 5 in 3 ncü fıkrasının maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Aydın
Fikret Turhangil

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz ettiğim mucip sebeplere binaen : 5 nci maddenin 3 ncü fıkrasının tasarıdan çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Sinop
Suphi Batur

BAŞKAN — Üç önergenin en aykırısı, Sayın Cahit Okurer ile Sayın Baki Güzey'in önergeleridir. Evvelâ bunları oyunuza sunacağım.

CAHİT OKURER (İzmir) — Fikret Turhangil'in önergesine iltihak ediyorum.

BAKİ GÜZEY (Bursa) — Ben de, Turhangil'in önergesine iltihak ediyorum.

BAŞKAN — O halde Fikret Turhangil'in önergesini tekrar okuyup oylarınıza sunacağım.

(Fikret Turhangil'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bu önergede 5 nci maddenin 3 ncü fıkrasının çıkarılması isteniyor. Komisyon katılıyor mu?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — İştirak etmiyoruz.

BAŞKAN — Komisyon iştirak etmiyor. 5 nci maddenin, 3 ncü fıkrasının maddeden çıkarılmasını kabul edenler... Kabul etmiyenler... 24 e karşı 46 oyla kabul edilmiştir, Değiştirge mahiyeti almış bulunmaktadır. Bu sebeple 5 nci maddeyi, 3 ncü fıkranın çıkarılmış şekliyle yeniden okutup, açık oylarınıza arz edeceğim.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Söz istiyorum, efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Beliren temayüle göre gereken değişiklik komisyonda yeniden incelenmelidir. Maddelerin komisyona iade edilmesini rica ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Betil, maddede yeni bir tadil yapılmasına lüzum yoktur.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — O zaman boşluk kalmıyor.

BAŞKAN — Kabul edilmeden önce komisyon maddeyi istiyebilir. Ama kabul edilmiş bulunmaktadır. Kabul edildikten sonra komisyon artık istiyemez. Maddeyi, 3 ncü fıkranın çıkarılmış şekliyle okutup açık oylarınıza arz edeceğim. (Sağdan, alkışlar)

Şimdi beşinci maddeyi 3 ncü fıkrasını çıkarmak suretiyle okutuyorum. Ondan sonra açık oylarınıza arz edeceğim.

b) Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda seçim

MADDE 5. — Anayasa Mahkemesine Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer.

Her iki Yasama Meclisince seçilecek birer üye, Üniversitelerin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler öğretim üyelerinin teşkil ettikleri kurul tarafından gösterilecek adaylar arasından seçilir. Aday sayısı, açık üyeliklerin üç katı tutarında olur. Bu kurul, Ankara Üniversitesi Rektörünün daveti üzerine Ankara'da toplanır. Toplantı nısabı, üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için, bahis konusu kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Yasama meclisleri genel kurullarında yapılacak seçimde seçilebilmek için, üye tamsayısının üçte iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, daha sonraki oylamalarda üye tamsayısının salt çoğunluğiyle yetinilir. Seçim gizli oyla yapılır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Yasama meclislerince, Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyeliklerine seçilemezler.

BAŞKAN — (Komisyona hitaben) Bir boşluk görüyor musunuz?

Açık oylarınıza arz edilmiş olan birinci maddenin açık oylama muamelesi bitmiştir. Beşinci maddeyi yeni şekliyle kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Madde, okunan şekliyle, açık oylarınıza arz edilmiştir.

c) Cumhurbaşkanı tarafından seçim

MADDE 6. — Anayasa Mahkemesine Cumhurbaşkanı tarafından iki üye seçilir.

Cumhurbaşkanı, bu üyelerden birini, Askerî Yargıtay genel kurulunca gösterilecek üç aday arasından seçer.

2 nci fıkrada bahis konusu adayların gösterilmesi için yapılacak seçimde, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun toplantı nısabı üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla olur. Aday seçilebilmek için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

BAŞKAN — Madde hakkında verilmiş değiştirge önergesi yoktur. Maddeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Yedek üyeler

MADDE 7. — Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki; Danıştay, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usuller uygulanır.

BAŞKAN — Madde hakkında verilmiş değiştirge önergesi yoktur. Maddeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Üye seçilenlere tebligat

MADDE 8. — Cumhurbaşkanı; Yasama Meclisleri, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay Başkanları, Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilenleri, Anayasa Mahkemesi Başkanlığına bildirirler. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, durumu, seçilenlere yazı ile tebliğ eder.

Üyeliğe seçilenlerin ad ve soyadları Resmî Gazetede yayınlanır.

BAŞKAN — Madde hakkında verilmiş değiştirge yoktur. Maddeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

9 ncu maddeyi değişik şekliyle okutup oylarınıza arz edeceğim. Şimdi değişik şeklini okutuyorum :

Seçilenlerin görevi kabul etmemesi

MADDE 9. — Anayasa Mahkemesine seçilenlerden bu görevi kabul etmiyenlerin adları Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından, seçimi yapan kurul veya meclislere veya makama derhal bildirilir. Bu tarihten itibaren bir ay içinde, yukarda belirtilen usuller uyarınca yenileri seçilir. Kurul ve meclislerin tatilde bulunması veya Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiş olması halinde, üye seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiş olması halinde, üye seçimi, tatilin bittiği günden veya Millet Meclisinin ilk toplantısından itibaren bir ay içinde yapılır.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz istiyen? Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

9 ncu madde okunan değişik şekli ile açık oyunuza arz edilmiştir.

Maddelere devam ediyoruz.

Andiçme

MADDE 10. — Anayasa Mahkemesi üyeleri, görevlerine başlamadan önce, Mahkeme Başkanının davet edeceği, Cumhurbaşkanı, Yasama Meclisleri Başkanları, Başbakan ve Adalet Bakanı, Yargıtay Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısı, Danıştay Başkanı ve Başkanunsözcüsü, Askerî Yargıtay Başkanı ve Başsavcı, Sayıştay Başkanı, üniversiteler rektörleriyle Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilimler fakülteleri dekanlardan gelenlerin huzurunda, asıl ve yedek üyelerin iştirak edeceği Kurul önünde, aşağıda yazılı andı içerler :

Asıl teminatını Türk vatandaşlarının gönül ve iradelerinde bulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını koruyacağıma; görevimi, doğruluk, tarafsızlık ve hakka saygı duygusu içinde, sadece vicdanımın emrine uyarak yapacağıma, namusum üzerine söz veririm.

BAŞKAN — 10 ncu madde hakkında değiştirge vardır. Söz Sayın Sedat Çumralı'nın.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Efendim, kaza hakkı, Türk Milleti namına icra edilir. Halbuki, 10 ncu maddenin son fıkrasında, «Asıl teminatını Türk vatandaşlarının gönül ve iradelerinde bulan» tâbiri, kaza hakkının Türk Milleti namına icra edilmesi prensibi ile bağdaşamaz. Onun için bu tâbir yerinde değildir. Anayasamız, «vatandaş» ve «millet» tâbirlerini ayrı ayrı mânalarda kullanmıştır. 4 ncü maddesinde, «Eğemenlik bilâkaydü şart milletindir.» der. Ve Meclisler teşekkül ettikten sonra, gerek Sena'o, gerek Büyük Millet Meclisi andiçmesinde de milletin bütünlüğü kaydı vardır. Binaenaleyh, bu «vatandaş» tâbirinin, «millet» olarak değiştirilmesi uygun olur. İkincisi;

Burada yalnız görev bahis konusu olmuştur. Halbuki Anayasa Mahkemesi Başkanına verilen

yetkiler de vardır. Bu yetkilerin kullanılması, hususunun da andiçmeye alınması icabeder. Maddenin son fıkrasındaki «sadece» terimi, hukuki değildir. Bunun da kaldırılması icabeder. Bu hususları ihtiva eden bir değiştirgeyi yüksek tasdik ve tensiplerinize arz ediyorum.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, 4 ncü maddenin kabulü hakkında (96) oy kullanılmıştır. (96) sı da kabuldür. Gecenin bu geç vaktinde muhterem arkadaşlarımın bu derece bulunabilmeleri hakikaten övünülecek bir harekettir. Minnettarlığımı ifade etmek isterim.

BAŞKAN — Sayın Fikret Turhangil.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Sayın Başkan, muhterem Senato üyeleri, kanunun heyeti umumiyesi üzerine konuşma yaptığımda sayın Karma Komisyon Sözcüsü 10 ncu madde ile muvakkat üçüncü maddenin birbirine aykırı olmadığını, 10 ncu maddenin yanlış anlamadımsa, Anayasa Mahkemesi kurulmuş da bilâhara üyelerden birisi noksanlaşmış, o üye geldiği zamanki bir madde imiş, böyle anladım. Halbuki kanun yapım tekniğine göre evvelâ biz kurulmakta olan bir Anayasa Mahkemesini tesis ve bunların maddelerini sıralamak mecburiyetindeyiz. Evvelâ Anayasa Mahkemesini kuracağız, içlerinden birisi bu vazifeyi kabul etmiyecek veya ettiği halde bilâhara emekli olacak, sıhhi sebeplerle ayrılacak, ondan sonra bu maddeyi, buna ait bir maddeyi beklememiz icabeder. Ben heyeti umumiyesinde vâki olan konuşmamda ısrar ediyorum ve muvakkat 3 ncü madde ile 10 ncu maddenin birbirlerine mütebayin olduğu kanaatindeyim. Maddeyi okuduğumuzda bunu açıkça anlarız. Anayasa Mahkemesini henüz kuruyoruz. İlk andı, yedekler içmez: istifa edip bilâhara gelenler içmez. İlk andı, ilk olarak seçilip gelenler içer. Binaenaleyh, andın evvelâ, ilk seçilenler tarafından, görevlerine başlamadan önce, Mahkeme Başkanının davet edeceği, Cumhurbaşkanı, yasama meclisleri başkanları, Başbakan ve Adalet Bakanı, Yargıtay Birinci Başkanıyla Cumhuriyet Başsavcısı, Danıştay Başkanı ve Başkanun Sözcüsü, Askerî Yargıtay Başkan ve Başsavcısı, Sayıştay Başkanı, üniversiteler rektörleriyle, Hukuk, İktisat, Siyasal Bilimler Fakültesi dekanları huzurunda asıl ve yedeklerin iştirak edeceği kurullar önünde aşağıda yazılı andı içerler. And hususunda benden evvel arkadaşlarım konuştuğu için ben temas etmiyorum.

Muvakkat 3 ncü maddeye gelince; burada da «Anayasa Mahkemesi üyeliğine ilk defa seçilenlerin adları kendilerini seçen makam, kurum ve Yasama Meclisleri Başkanları tarafından Cumhurbaşkanlığına bildirilir. Cumhurbaşkanı; durumu seçilenlere tebliğ, andiçme töreni tarihini tesbit ve bu törende hazır bulunacakları davet eder.

Anayasa Mahkemesi Başkanının seçimi için yapılacak toplantıya en yaşlı üye başkanlık eder»... 10 ncu madde munhasıran bilâhara görev alan Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında olamaz. Çünkü buraya birçok müesseselerin, kurumların, kurulların başkanları davet edilmektedir. Halbuki Cumhurbaşkanı ilk defa seçilen üyelerin andiçme töreninin tarihini tesbit ve o tarihte hazır bulunacakları hakkındaki maddede davet edileceklerin isimleri yoktur. Yedeklerin andiçmesinde tören var, fakat ilk defa Anayasa Mahkemesinin kurulmasında tören yoktur.

İkincisi, demin de bu hususu arz ettim, burada yine Anayasanın ışığı altında Anayasa Mahkemesine gelmesi muhtemel teşekküllerin başkanları ve kanun sözcüleri celbedilmektedir. Fazla olarak Başbakan ile Adalet Bakanı var. Adalet Bakanını, fazla kabul etmiyoruz. Çünkü Anayasa Mahkemesi, malî yönden buraya bağlıdır, Adaletin de en yüksek organıdır. Bu bakımdan bir Başbakan kalıyor. Ama buraya, üye seçen, avukatları temsil eden, İstanbul ve Ankara barolarının başkanları, maalesef bu maddeye dâhil edilmemişlerdir. Bu bakımdan, merasiminde bu kurulların başkanlarının da vücudunu temin edecek ve maddevi, mahkeme başkanının daveti yerine en yaşlı üyenin davet edeceği ve Cumhurbaşkanının, ortadan kaldırılan ilk merasime mahsus olan ve öyle tahmin ediyorum ki, Anayasa Mahkemesinin ilk kuruluşunda Cumhurbaskanına bu hak tanınmıştır, ondan sonra muvakkat madde olduğu için kalkacaktır. Ben tadil teklifimi Yüksek Başkanlığa arz ediyorum. Müsaade ederseniz bir kere okuyayım :

Madde 10. — Anayasa Mahkemesi üyeleri görevlerine başlamadan önce en yaşlı üyenin davet edeceği yasama meclisleri başkanları, Başbakan ve Adalet Bakanı.. Yargıtay Birinci Başkanıyla, Cumhuriyet Başsavcısı, Danıştay Başkanı ve Başkanun Sözcüsü, Askerî Yargıtay Başkanı ve Başsavcısı, Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilgiler fakülteleri dekanlariyle, İstanbul ve Ankara baroları

başkanlarından gelenler huzurunda asıl ve yedek üyelerin iştirak edeceği kurul önünde aşağıdaki yazılı andı içerler.

BAŞKAN — Sayın Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (Yozgat) — Muhterem arkadaşlar 10 ncu maddeyi iki cihetten incelemek gerekmektedir. Birisi evvelce de arz ettiğim gibi törene iştirak edecek bâzı şahısların lüzumsuzluğu kanaatindeyim. Burada dekanlar deniyor, biliyorsunuz Hukuk Fakültesi dekanları ve Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanları anlaşılmaktadır. Bunlardan başka dekan yok mu? Tıp Fakültesi, Veteriner Fakültesi dekanları da vardır, bunların oraya davet edilmemesi biraz hoşnutsuzluk tevlidetmez mi? Bu bakımdan dekan kelimesinin metinden çıkarılması istirhamında bulunacağım.

İkincisi;

Redaksiyon bakımından madde üzerinde durulması lâzımdır kanaatini taşıyorum. Bendeniz bir değiştirge önergesi takdim ediyorum. Takdir Yüksek Heyetinizindir. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Komisyon.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Muhterem arkadaşlar, Anayasanın başlagıcında, Anayasa için asıl teminatın, vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer almış bulunması olduğu ifade edilmiştir.

Anayasamızın 156 ncı maddesine göre başlangıç metne dâhildir. İkinci maddede, Türkiye Cumhuriyeti «insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir» demektedir. And formüle edilirken temel ilke sayılan ve Anayasa metnine dâhil olan başlangıç kısmında demin okuduğum cümle nazara alınmış, Anayasa için asıl teminatın, vatandaşın gönüllerinde ve iradelerinde yer alması olduğu tekrarlanmıştır. Bu formül, uygun bir formüldür.

Onuncu madde ile geçici üçüncü maddeye gelince :

Muhterem Fikret Turhangil arkadaşımız onuncu madde ile geçici üçüncü madde arasında bir de nakız var, dediler. Sözü edilen 2 madde her hangi bir tenakuz bulunmadığını evvelce arz etmiştim. Tekrara lüzum görmüyorum.

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Kurutluoğlu

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Bir noktaya temas etmek için yüksek huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum.

Adalet Bakanlığının yemin törenine iştiraki, tasvip veya âdemi tasvip, yüksek Senatonun reyleriyle taayyün edecektir. Ancak; Anayasa Mahkemesinin malî hükümlerinin Adalet Bakanlığı Muhasebe Müdürlüğü tarafından idaresi dolayısiyle yanlış bir iş yapılmadığını arz etmek istiyorum. Bütün Muhasebe müdürleri Maliye Vekâletinin memurlarıdır. Bunların bakanlıklarla hiçbir âlakaları yoktur. Bu işler Adliye Vekâleti Muhasebe Müdürlüğü tarafından idare edilmezse, yine Maliye Bakanlığının göndereceği bir Muhasebe Müdürü tarafından tedvir edileceğine göre, Adliye Vekâletinin Muhasebe Müdürlüğünce hesabının tutulması Adliye Vekâleti ile Anayasa Mahkemesi arasında fiili ve hukikî bir rabıta olamıyacağı kanaatindeyim. Lûtfederlerse mânevi irtibatımız dolayısiyle biz veya bizden sonrakiler bulunurlar, lûtfetmezlerse bunu da hürmetle karşılarız.

BAŞKAN — Madde üzerinde 4 önerge vardır. Maddenin yeniden tedvin edilmesi hakkında yine sayın Turhangil'in önergeleri de Andiçme hariç 10 ncu maddenin yeniden tedvin edilmesi hakkında. Diğer arkadaşların önergeleri de Andiçmeye aittir. Takrirleri ayrı ayrı okutup oylarınıza arz edeceğim.

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz ettiğim sebepler dolayısiyle, 10 ncu maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesinin oya konulmasını arz ve teklif ederim.

Madde 10. — Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyeleri, görevlerine başlamadan önce, andiçerler.

Mahkeme Başkanı, Cumhurbaşkanını, Yasama Meclisi Başkanlarını, Başbakanı, Adalet Bakanını, Yargıtay Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısını, Danıştay Başkanı ile Başkanun sözcüsünü, Askerî Yargıtay Başkanı ile Başsavcıyı, Sayıştay Başkanını, Üniversiteler Rektörlerini andiçme törenine davet eder.

Bu davete katılmış olanların huzurunda aşağıdaki şekilde andiçilir :

«Asıl teminatını Türk milletinin gönül ve iradelerinde bulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasa-

sını koruyacağıma; görevimi, doğruluk, tarafsızlık ve hakka saygı duygusu içinde, sadece vicdanımın emrine uyarak yapacağıma, namusum üzerine söz veririm.»

Yozgat
Sadık Artukmaç

C. Senatosu Başkanlığına

Aşağıda yazılı maddenin yazılı şekilde tadilini arz ve teklif eylerim.

Aydın
Fikret Turhangil

Madde 10. — Anayasa Mahkemesi üyeleri görevlerine başlamadan önce en yaşlı üyenin davet edeceği, Yasama Meclisleri Başkanları, Başbakan ve Adalet Bakanı, Yargıtay Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısı, Danıştay Başkanı ve Başkanunsözcüsü, Askerî Yargıtay Başkanı ve Başsavcısı, Sayıştay Başkanı, Üniversiteler Rektörleri ile Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilimler Fakülteleri Dekanları ile İstanbul ve Ankara Baroları Başkanlarından gelenlerin huzurunda, asıl ve yedek üyelerin iştirak edeceği kurul önünde aşağıda yazılı andı içerler :

Yüksek Başkanlığa

Onuncu maddenin son fıkrasının aşağıda yazılı şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Asıl teminatını Türk milletinin gönlünde ve iradesinde bulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını koruyacağıma, görevimi ve yetkilerimi doğruluk, tarafsızlık ve hakka saygı duyguları içinde ve vicdanımın emrine uyarak yapacağıma ve kullanacağıma namusum üzerine söz veririm.

Konya — Sedat Çumralı
Konya — Muammer Obuz

C. Senatosu Başkanlığına

10 ncu maddenin son fıkrasındaki (asıl teminatı Türk vatandaşlarının gönül ve iradesinde bulan) tâbir ve cümlesinin çıkarılmasını ve Millet Meclisi metnindeki şekliyle (yemin) ederim olarak kabulünü arz ve teklif ederiz.

İzmir — Ömer Lûtfi Bozcalı
Antalya — Mustafa Özer

Yüksek Başkanlığa

10 ncu maddeye bütün baro başkanlarının ibaresinin de ilâve edilmesi arz ve teklif olunur.

Afyon Karahisar
Mustafa Yılmaz İnceoğlu

BAŞKAN — En aykırı olan, maddeyi yeni baştan tedvin eden sayın Artukmaç'ın teklifidir. Evvelâ bu teklifi oylarınıza arz edeceğim. Önergeyi tekrar okutuyorum.

(Sadık Artukmaç'ın teklifi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon ve Hükümet ne düşünüyor?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — İştirak etmiyoruz.

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — İştirak edemiyoruz.

BAŞKAN — Teklifi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Aykırılık sırası ile Sayın Turhangil'in önergesini oylarınıza arz ediyorum. Burada birinci fıkra değişmekte, ikinci fıkra aynı olarak kalmaktadır.

(Turhangil'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon ve Hükümet iştirak etmiyor. Bu hali ile önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler...

Efendim, zahmet olacak ama, birbirine yakın rakamlar elde ettik. Bunun için ayağa kalkmak suretiyle kabul edilip edilmiyeceğini tesbit edeceğiz. Kabul edenler lûtfen ayağa kalksınlar... Etmiyenler kalksınlar... 36 ayla kabul edilmemiştir.

Şimdi sayın Obuz ve Çumralı'nın önergelerini okutuyorum.

(Önerge tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon?..

KARMA KOMİSYON ADINA ZİHNİ BETİL (Tokat) — İstirak etmiyoruz.

BAŞKAN — Komisyon istirak etmiyor.

Sayın Çumralı ve Obuz'un yemin metnine ait kısımını oylarınıza arz ediyorum Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

(Ömer Lûtfi Bozcalı ve Özer'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon iştirak ediyor mu efendim?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — İştirak etmiyoruz efendim.

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Etmiyoruz.

BAŞKAN — Hükümet ve komisyon iştirak etmiyor Sayın Ömer Lûtfi Bozcalı ve Sayın

Özer'in önergelerini oylarınıza arz ediyorum: Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın İnceoğlu'nun takririni tekrar okutuyorum.

(Mustafa Yılmaz İnceoğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon iştirak ediyor mu?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — İştirak etmiyoruz.

BAŞKAN — Hükümet iştirak ediyor mu?

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — İştirak etmiyoruz.

BAŞKAN — Hükümet ve komisyon iştirak etmiyor. Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Son olarak, yeni iki takrir gelmiştir, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Üniversitelerin temsili rektörler tarafından yapılmakla 10 ncu maddedeki fakülte dekanları yerine üniversite rektörleri denilmesini arz ve teklif ederim.

İzmir
İzzet Birand

BAŞKAN — Komisyon iştirak ediyor mu?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — İştirak etmiyoruz.

BAŞKAN — Hükümet iştirak ediyor mu?

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — İştirak etmiyor efendim

BAŞKAN — Önergeyi tekrar okutup oylarınıza arz edeceğim.

(Önerge tekrar okundu.)

BAŞKAN — Önergeyi kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Yüksek Başkanlığa

10 ncu maddeye Genel Kurmay Başkanlığının da ilâvesini arz ve teklif ederim.

Tabiî Üye
Mucip Ataklı

BAŞKAN — Hükümet ve Komisyon katılıyor mu?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — İştirak etmiyoruz.

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — İştirak etmiyoruz.

BAŞKAN — Genel Kurmay Başkanının iştiraki hakkındaki önergeye komisyon ve Hükümet iştirak etmiyorlar. Önergeyi kabul edenler... Etmiyenler... 22 ye karşı 26 oyla kabul edilmemiştir.

Maddeyi Karma Komisyonun değiştirişi şekliyle oylarımıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

9 ncu madde için oylama bitmiştir.

10 ncu maddede değiştirme olduğu için, bu maddeyi açık oylarınıza sunuyorum. Kutular gezdirilecek.

Bir noktayı arz etmek isterim. Çalışmalarımız saat 19.30 a kadar devam edecek ve birkaç madde çıkardıktan sonra müzakereleri yarına bırakacağız. Eğer Yüksek Heyetiniz devamı arzu ederlerse devam ederiz. (Devam edelim sesleri ve ekseriyet yok sesleri)

Ekseriyet mevcuttur.

Başkan ve Başkanvekili seçimi

MADDE 11. — Anayasa Mahkemesi, kendi asıl üyeleri arasından gizli oyla ve asıl üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla, dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer. Yeniden seçilmek caizdir.

Süresinden önce açılan Başkan veya Başkanvekilliğine, dört yıl için, yukardaki fıkra gereğince yeniden seçim yapılır.

BAŞKAN — Değiştirge yok. Madde hakkında söz istiyen yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

Üyeliklerde boşalma

MADDE 12. — Anayasa Mahkemesi üyeliklerinde her ne sebeple olursa olsun boşalma olduğu takdirde, 9 ncu madde gereğince işlem yapılır.

Bir asıl üyelik boşalınca, en kıdemli yedek üye, boşalan yere, kendiliğinden, asıl üye sıfatiyle geçirilemez.

Bu Kanunda zikredilen belli bir kurum veya kurul tarafından aday gösterilmek suretiyle seçilmiş olan bir üyenin yerinde boşalma olursa, o üyelik için yapılacak seçimde aynı usul ve merasime uyulur.

BAŞKAN — Değiştirge yok. Madde hakkında söz istiyen? yok. Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci bölüm
Üyeliğin sona ermesi

Emeklilik ve çekilme

MADDE 13. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, dilekçe ile emekliliklerini istiyebilecekleri gibi; müddet ve kabule bağlı olmaksızın, görevlerinden çekilebilirler. Bu takdirde, Başkanlık, durumu derhal, seçimi yapacak olan kurul veya meclislere veya makama bildirir.

BAŞKAN — Değiştirge yok. Madde hakkında söz istiyen?. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

Üyelikle bağdaşmıyan haller

MADDE 14. — Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyeleri, resmî veya özel hiçbir görev alamazlar; görev alanlar, çekilmiş sayılır. Bu husus, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, bu sıfatlarını muhafaza ettikleri müddetçe, yasama meclisleri ve mahallî idareler seçimlerinde hiçbir şekil ve suretle aday olamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

BAŞKAN — Değiştirme yok. Madde hakkında söz istiyen? Buyurun, Sayın Çumralı.

5 nci madde hakkında (97) sayın üye oy kullanmış (76) kabul (20) ret, (1) çekinser oy vermişlerdir.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Efendim, 14 ncü madde (Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyeleri resmî veya özel) denildikten sonra (veya siyasi) kelimesinin ilâvesi daha uygun olacaktır. Tatbikatta bunun emsalleri görülmüştür. Bu mahkemeyi her türlü siyasi tesirlerden azâde tutmak bakımından (resmî veya özel) kelimesi denildikten sonra «veya siyasi» kelimesinin ilâvesinin muvafık olacağı kanaatindeyiz. Bu hususta bir teklifimiz vardır, kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Betil.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Muhterem arkadaşlar, tasarıda (resmî veya özel hiçbir görev alamazlar) diye tasrih edilmiştir. Kendilerinin siyasi partilere kaydolamıyacakları, siyasetle iştigal edemiyecekleri diğer mevzuatımızın âmir hükümler cümlesindendir. Burada tekrar tasrihe ihtiyaç yoktur. Esasen memurlar siyasetle iştigal edemezler, partiye giremezler. Bu husus diğer mevzuatımızla halledilmiş olduğu için burada ayrıca bir tasrihe lüzum görülmemiştir.

BAŞKAN — Sual mi soracaksınız Sayın Çumralı.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Siyasi partilere müşavirlik yapmayı önleyecek bir hüküm var mıdır? Ve ilâvesi ne gibi bir zarar tevlideder?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Müşavirlik, siyasi bir mevzu ile alâkalı değilse, özel bir görev olur. Siyasi bir mevzu ile ilgili ise siyasetle iştigal olur.

BAŞKAN — Sayın Ünaldı sualinizi sorun.

MEHMET ÜNALDI (Adana) — Siyasi bir partiye kayıtlı bulunan bir avukat seçilirse ne olacaktır? Buna ait bir hüküm var mıdır?

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Mevzuu, umumi hükümler muvacehesinde mütalâa etmek lâzımdır. Seçilecek olursa, kendisinin bir tercih hakkı olur. Ya siyasetle iştigale devam eder, veyahut yeni görevine başlar.

SAKIP ÖNAL (Adana) — Bir siyasi parti mensubu olursa oradan ayrılacak ama bir siyasi kanaati bulunacak. Onun için bunların tarafsız ilim adamlarından seçilmesi, onlardan teşekkül etmesi daha uygun olur.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ZİHNİ BETİL (Tokat) — Şayet seçilmişse, diye sual sorulduğu için bendeniz bu suale cevap arz ettim. Seçilecekler her şeyi, kılı kırk yaran inceden inceye düşünen kimseler olması lâzım.

BAŞKAN — Başka sual soran yok. Başka söz istiyen de yok. Bir önerge var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Ondördüncü maddenin özel kelimesinden sonra (veya siyasi) kelimelerinin ilâvesini arz ve teklif eyleriz.

Konya	Konya
Sedat Çumralı	Muammer Obuz

BAŞKAN — Komisyon ve Hükümet iştirak etmiyorlar. Önergeyi tekrar okutuyorum.

(Sedat Çumralı ve Muammer Obuz'un önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Sayın Çumralı ve Sayın Obuz'un okunan önergelerini oylarınıza arz ediyorum: Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Oylamaya Sayın Vekil Beyi dâhil etmiyoruz.

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Sayın Başkan, ben de Senato üyesiyim, benim de oylamaya iştirak etmem gerekir?

BAŞKAN — Özür dilerim, sonunda ilâve edeceğim.

Oylama neticesi 15 e karşı 43 reyle kabul edilmiştir.

14 ncü maddeyi komisyon geri mi isterler? (Siyasi kelimesinin ilâvesi ile okunsun sesleri)

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Nasıl isterseniz öyle olsun.

BAŞKAN — Bunu istemek komisyonun hakkıdır.

ADALET BAKANI SAHİR KURUTLUOĞLU — Siyasi veya özel kelimesinin ilâvesi ile okunsun.

BAŞKAN — (veya siyasi) kelimesinin ilâvesi ile maddeyi tekrar okutuyorum.

Üyelikle bağdaşmıyan haller

MADDE 14. — Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyeleri, resmî veya özel veya siyasi hiçbir görev alamazlar; görev alanlar, çekilmiş sayılır. Bu husus, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, bu sıfatlarını muhafaza ettikleri müddetçe, yasama meclisleri ve mahallî idareler seçimlerinde hiçbir şekil ve suretle aday olamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

BAŞKAN — Kabul buyurduğunuz değiştirge şekli ile 14 ncü maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Her ne kadar komisyonca bir değiştirge yok ise de şimdi kabul buyurduğunuz şekli ile değiştirme vâkı olmuştur. Bu suretle 14 ncü maddeyi de açık oylarınıza sunacağım. Ancak, İçtüzüğümüzün 89 ncu maddesi gereğince açık oylamada salt çoğunluğun bulunması iktiza eder. Açık oya arz edilen 9 ncu maddeye (86) oy kullanılmıştır. Çoğunluk yoktur.

10 ncu maddenin oylamasına (87) arkadaş iştirak etmiştir. Saltçoğunluktur.

Her iki madde gelecek Birleşimde tekrar açık oylarınıza sunulacaktır. bu sebeple 14 ncü maddeye ait açık oylamayı yarın yapacağız.

19 Nisan Perşembe günü saat 15 te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 19,30

5. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — SÖZLÜ SORULAR VE CEVAPLARI

B — YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — Cumhuriyet Senatosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu'nun, orman bakımından en ileri bölgelerden birini teşkil eden Bolu'nun ve çevresinin bu durumla ilgili olarak sanayi yönünden gelişmesi ve inkişafı için neler düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi ve Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş'ın cevabı (7/29)

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Orman bakımından en ileri bölgelerden birini teşkil eden Bolu'nun ve çevresinin bu durumla ilgili olarak sanayi yönünden gelişmesi ve inkişafı için neler düşünülmekte olduğunun Sanayi Bakanlığından sorulmasına ve bu hususun yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi arz ve teklif ederim.

29 . 3 . 1962

Bolu Senatörü
Sırrı Uzunhasanoğlu

T. C.
Sanayi Bakanlığı
Müsteşarlık 14 . 4 . 1962
Yazı İşleri Bürosu
1/114

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

29 . 3 . 1962 tarih, 7/29-518/702 sayılı yazılarına C.

Cumhuriyet Senatosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu'nun orman bakımından en ileri bölgelerden birini teşkil eden Bolu ve çevresinin bu durumiyle ilgili olarak sanayi yönünden gelişmesi ve inkişafı için neler düşünüldüğüne dair yazılı soru cevabı ilişik olarak sunulmuştur.

Arz ederim.

Fethi Çelikbaş
Sanayi Bakanı

Soru :

Orman bakımından en ileri bölgelerden birini teşkil eden Bolu'nun ve çevresinin bu durumla ilgili olarak sanayi yönünden gelişmesi ve inkişafı için neler düşünülmekte olduğu?

Cevabı :

Hükümet programında temas olunduğu veçhile Türkiye'nin iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmesini istihdaf eden faaliyetler, bundan böyle, memleketin ihtiyaçlariyle imkân ve kaynaklarını ilmin ışığı altında tertipliyen ve Hükümet ve Meclisçe tasvibolunacak esaslara göre hazırlanmış bir plân çerçevesinde yürütülecek, bölge ve vilâyetlerin plânın çerçevesine giren ihtiyaç ve meselelerine cevap verecek çalışmalarını da plândan takibetmek mümkün olacaktır.

Sanayi Bakanlığının çalışmaları da memleketin tümü üzerinde ve yukarda belirtilen plân esasları dâhilinde yürütülecektir. Bu arada 1963 yılında tatbikata konulacak 5 yıllık plânın hazırlık çalışmaları meyanında memleket ormanlarının (ve tabiatiyle Bolu ormanlarının da) sınai bakımdan değerlendirme imkânları üzerinde durulmakta olduğunu belirtmek lâzımdır.

2. — Cumhuriyet Senatosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu'nun, Bolu'nun ve çevresini teşkil eden kazalarının zirai bakımdan inkişafı için neler düşünülmekte olduğuna dair yazılı soru önergesi ve Tarım Bakanı Cavit Oral'ın cevabı (7/30)

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Bolu'nun ve çevresini teşkil eden kazalarının zirai bakımdan inkişafı için neler düşünülmekte olduğunun Ziraat Bakanlığınca yazılı olarak bildirilmesine delâletlerinizi arz ve teklif ederim.

29 . 3 . 1962

Bolu Senatörü
Sırrı Uzunhasanoğlu

T. C.
Tarım Bakanlığı 17 . 4 . 1962
Özel Kalem Müdürlüğü
Sayı : 536/26705

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 29 . 3 . 1962 tarih ve 7 - 30/703 - 519 sayılı yazıları.

Cumhuriyet Senotosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu'nun, Bolu ve çevresini teşkil eden ilçelerin zirai bakımdan inkişafı için neler düşü-

nülmekte olduğuna dair yazılı soru önergesine verilen cevabi yazı ilişikte sunulmuştur.

Gereği hususuna emirlerinizi saygılarımla arz ederim.

Cavit Oral
Tarım Bakanı

Memleket ziraatinin kalkınması, genel olarak ekonomik kalkınma çerçevesi içinde düşünülmekte ve halen hazırlanmakta bulunan 5 yıllık kalkınma plânı içinde ele alınmaktadır. Kalkınmada bölgelerarası dengenin memleket menfaatlerine uyar şekilde düzenlenmesine çalışılacağı tabiîdir.

Bu genel çerçeve içinde, meseleleri ve imkânlariyle Bolu ilimizin zirai inkişafını sağlayıcı bâzı projeler ele alınabilir.

Diğer taraftan bakanlığımızın bütün teşkilâtının normal mesaisi olarak yurdumuzun toptan olduğu gibi Bolu ilimizin de zirai kaynaklarının inkişafına gayret ettiği ve etmekte devam edeceği tabiîdir.

Bolu ile ilgili normal çalışmalarımız ve muhtemel kalkınma projelerinden bâzıları aşağıda arz olunmuştur :

1. Normal olarak teknik ziraat teşkilâtı çiftçilere ziraat tekniği bakımından yardımcı olmağa ve ziraatin inkişafına çalışmağa devam edecektir.

Bu arada :

a) 5 yılda yerli mısır melez mısıra çevrilecektir. 1962 yılında 40 ton melez mısır tohumluğu bu bölgeye verilmiştir. Halen Bolu ili dâhilinde 10 yerde mısır üzerinde gübre demonstrasyonu yapılmaktadır.

b) Kalkınma plânı çerçevesi içinde 10 yılda 13 690 dekâr yoncalık, 5 000 dekar fiğ, 26 380 dekar korungalık tesis edilecek,

c) Sebzecilik demonstrasyonlarına devam edilecek,

d) Arıcılık, tavukçuluk, ev ekonomisi v. s. konularında kurslar açılacak,

e) Çiftçi çocuklarının 4-K grupları dâhilinde yetiştirilmelerine devam edilecektir.

f) Düzce fidanlığında 1961 yılında başlanan ve ilk yıl müspet sonuçlar alınan Amerikan tipi tütün denemelerine devam edilecektir.

g) Tütün midiyosü hastalığı ile mücadele için 1961 yılında Düzce'de daimî bir mücadele istasyonu faaliyete geçirilmiştir.

h) Tütün mildiyösüne dayanıklı çeşitlerin elde edilmesi için Düzce'de çalışmalara başlanmıştır.

i) 1961 - 1962 fidan tevzi mevsiminde aşağıdaki fidanlar Bakanlığımızca vilâyete tahsis edilmiştir.

Fidenın cinsi	Bedelli Aded	Bedelsiz Aded	Yekûn Aded
Elma	10 000	1 000	11 000
Armut	2 250	250	2 500
Kiraz	300	—	300
Şeftali	2 500	100	2 600
Vişne	700	—	700
	15 750	1 350	17 100

j) 1962 Sonbahar dikim mevsiminde orman içi köylerde demonstrasyon bahçeleri kurulması için fidan tahsis edilecektir.

2. Meyva, hububat, sebze v. s. gibi mahsullerin hastalık ve zararlılardan korunması gayesiyle yapılacak zirai mücadele çalışmaları için Bolu ilinin ihtiyacı olan 73 750 T. L. nın kısım kısım gönderilmesine başlanmıştır.

3. Bolu ili ve çevresini teşkil eden ilçelerindeki topraksu faaliyetleriyle ilgili hususlarda aşağıda gösterilmiştir.

Küçük su faaliyetleri

a) Merkeze bağlı Çakmaklar köyü kanal ıslahı,

b) Düzce İlçesi Bıçkıatik köyü sulama suyu işi,

c) Göynük İlçesi Değirmenözü - Bulanık köyleri bent ve kanal işi,

d) Göynük İlçesi Kilerler köyü sulama suyu işi,

e) Göynük İlçesi Melez köyü sulama kanalı işi,

f) Mudurnu İlçesi Sarıyar köyü kanal ıslahı işi,

g) Mudurnu İlçesi Munduçlar köyünün sulama suyu temini işi,

h) Düzce İlçesine ait Kapalı kanal projesi hazırlanacaktır.

Toprak muhafaza işleri :

Düzce sel havzasının sel kontrolu bakımından 400 000 dekarlık arazide istikşafi mahiyette ilk etüdleri yapılmış olup, detay etüdlere de yakında başlanacaktır.

Toprak Etüt işleri :

a) Düzce fidanlığının 500 dekarlık toprak etütleri,

b) Düzce Yaylık köyünde 15 000 dekarlık arazinin toprak etüdleri yapılacaktır.

4. Bolu çevresini teşkil eden kazalarda veteriner faaliyetleri olarak yapılmakta olanlarla, yapılmak üzere ön proje halinde Devlet Plânlama Dairesine sunulan işler aşağıda gösterilmiştir.

1. Bolu'nun Batı kısmındaki ovalık arazide iklimin rutubetli olması ve yem nebatları temininin kolay bulunması sebebiyle Sakarya İlinde kurulan Sakarya İnekhanesi Holstein yetiştiriciliğinin çalışma sahası içine alınmış olup bu bölge sığırlarının suni tohumlama yoliyle ve suni tohumlama yapılmıyan kısımlarında da boğa bakım ve aşım durakları açılmak suretiyle tabiî yol ile tohumlanmasına çalışılacak ve bu suretle bölge sığırları ile Holstein melezlemesi yapılarak bölgenin süt istihsali yüksek bir seviyeye çıkarılacaktır.

2. Dağlık bölgelerde ise iklim ve arazi durumu nazarı itibara alınarak bölge sığırları Brown Swiss ırkı ile melezlenerek kombine vecheli (süt, et, iş) bir sığır tipi elde edilecektir. Bu suretle hem süt istihsali artırılacak, diğer taraftan et ve iş yönünde bir istifade sağlanacaktır. Bu hususta çalışmalarla ilgili ön projeler hazırlanmış olup, Devlet Plânlama Dairesine tevdi edilmek üzeredir.

3. Sığır suni tohumlama tatbikatı Bolu'da süratle ilerlemektedir. Halen Düzce, Bolu, Gerede, Akçakoca, Mudurnu ilçelerinde suni tohumlama faaliyeti devam etmektedir. Buralarda İsviçre ve Holânda ırkı boğalarla çalışılmaktadır.

4. Çalışma sahasına Mengen ve Hendek ilçelerinin ithali ile buralara suni tohumlama işleri için birer vasıta verilmesi ve tohumlama merkezleri inşasiyle çalışılan sahanın genişletilmesi için hazırlanan ön proje Devlet Plânlama Dairesine sunulmuştur.

5. Diğer taraftan hayvan hastalıklariyle mücadele işleri normal olarak devam edecektir.

3. — Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi Faruk Işık'ın, Muhasebei Umumiye Kanununun tatbikine dair yazılı soru önergesi ve İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu'nun cevabı (7/31)

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

Aşağıda yazılı hususların Sayın İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmasına delâlet buyurulmasını rica ederim.

Van
Faruk Işık

1. Muhasebei Umumiye Kanununun (Devletin bilûmum emvalinin idare ve muhasebesi bu kanuna tâbidir) mealindeki 1 nci, (bilûmum vâridat Hazine veznelerine girer ve masarif bu veznelerden tediye olunur. Vekâletlerin hususi vâridatları ve vezneleri yoktur...) mealindeki 16 ncı ve (14 Şubat 1327 tarihli muaddel Muhasebei Umumiye Kanunu muvakkatiyle müzeyyilâtı ve bu kanuna muhalif olan ahkâm mülgadır) mealindeki 140 ncı maddeleri muvacehesinde 29 Nisan 1330 tarih ve 308 numaralı çarşı ve mahallât bekçileri hakkındaki Kanunu muvakkat meriyette telâkki ediliyor mu?

2. a) Çarşı ve mahalle bekçilerinin gördükleri hizmet bir âmme hizmeti olmasına rağmen mezkûr muvakkat kanunun meriyette olduğu telâkki ediliyorsa neye istinadediliyor, tadili için bir tasavvur mevcut mudur?

b) Muvakkat kanun yalnız bekçilerin ücretlerine ait iken 21.2.1955 tarih ve 8936 sayılı Resmî Gazetede neşrolunan talimatnamede ücretten başka büro masraflarının ve teşkilâtının da bu kanunun şümulü içine alınmış olması sebebi nedir?

3. Meriyette telâkki edilmiyorsa tatbikatının devam ettirilmesi sebebi nedir?

T. C.
İçişleri Bakanlığı 18.4.1962
Emniyet Genel Müdürlüğü
Şube : Hukuk İşleri Md. B. 1.

Konu : Çarşı ve Mahallât Bekçileri Kanunu hakkında

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 4.4.1962 tarih ve Genel Sekreterlik Kanunlar Müdürlüğü 536/729, 7/31 sayılı yazıya :

Cumhuriyet Senatosu Üyesi Sayın Faruk Işık tarafından Başkanlığınıza sunulan ve tarafımızdan yazılı olarak cevaplandırılması kaydedilen Çarşı ve Mahallât Bekçileri hakkındaki Kanunun

durumu ve tatbikatı ile ilgili soruya cevabımız, aşağıda sunulmuştur.

Saygılarımla arz ederim.

Ahmet Topaloğlu
İçişleri Bakanı

1. Mahallî bir âmme hizmeti olan çarşı ve mahallât bekçileri ve bu teşkilâtla ilgili 29 Nisan 1330 tarihli «Çarşı ve Mahallât Bekçileri» hakkındaki Kanun hususi bir kanun olup, Devletin bilûmum emvalinin ve gelirinin idare ve muhasebesine ait bulunan 14 . 6 . 1927 tarih ve 1050 sayılı «Muhasebei Umumiye Kanunu» ile tâdil edilmediği cihetle halen mer'i bulunmaktadır.

2. Mezkûr kanunun 1 nci maddesi gereğince bekçi istihdamı mecburi olduğuna göre, bu teşkilâtın zaruri büro ve sair masraflarının da yine mahallince aynı şekilde karşılanması zaruri bulunduğundan Bakanlığımızca, 21 . 5 . 1955 tarih ve 8936 sayılı Resmî Gazetede neşrolunan tâlimatname çıkarılmıştır.

3. Sözü edilen kanuna istinaden kurulmuş olan çarşı ve mahallât bekçi teşkilâtı, halihazır durumu ile kifayetsiz olduğu gibi mensupları da sosyal ve medeni yaşama imkânlarından mahrum bulunmaktadır. Bu durum nazarı itibara alınarak, teşkilâtı günün ihtiyaçlarına cevap verecek hale getirmek maksadiyle yeniden teşkilâtlandırmak ve mensuplarını daha iyi ve müsait şartlara kavuşturmak ve aynı zamanda mesailerini daha faydalı hale getirmek amacı ile gerekli çalışmalara başlanılmış ise de; malî portesinin fazlalığı hasebiyle Maliye Bakanlığı ile henüz mutabakata varılamamıştır.

Bununla beraber diğer hazırlıklar meyanında 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanunu yeniden ele alınırken bekçi teşkilâtı üzerinde de durulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anayasa mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki kanun tasarısının 4 ncü maddesine verilen oyların neticesi

(Madde kabul edilmiştir.)

Üye sayısı	:	186
Oy verenler	:	96
Kabul edenler	:	96
Reddedenler	:	0
Çekinserler	:	0
Oya katılmıyanlar	:	88
Açık üyelikler	:	2

[Kabul edenler]

TABİÎ ÜYELER

Mucip Ataklı
Emanullah Çelebi
Vehbi Ersü
Suphi Gürsoytrak
Kadri Kaplan
Suphi Karaman
Kâmil Karavelioğlu
Sami Küçük
Sezai O'Kan
Mehmet Özgüneş
Selâhattin Özgür
Haydar Tunçkanat
Sıtkı Ulay

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA

Mehmet Nuri Âdemoğlu
Sakıp Önal
Mehmet Ünaldı

ADIYAMAN

Halil Ağar

AFYON KARAHİSAR

Rasim Hancıoğlu
Mustafa Yılmaz İnceoğlu

AĞRI

Veysi Yardımcı

ANKARA

Niyazi Ağırnaslı
Osman Alişiroğlu
Rifat Etker
İbrahim Saffet Omay

ANTALYA

Mehmet İlkuçan
Mustafa Özer

AYDIN

Fikret Turhangil

BALIKESİR

Enver Aka
Hamdi Oğuzbeyoğlu

BİLECİK

Talât Oran

BOLU

Sırrı Uzunhasanoğlu

BURSA

Baki Güzey
Şeref Kayalar
Cahit Ortaç

ÇANAKKALE

Halit Sarıkaya

ÇANKIRI

Hazım Dağlı

ÇORUM

Zeki Arsan

ERZİNCAN

Fehmi Baysoy

ERZURUM

Nurettin Aynuksa

ESKİŞEHİR

Gavsi Uçagök

GAZİANTEP

Nizamettin Özgül

GİRESUN

Mehmet İzmen
Sabahattin Orhon

HAKKÂRİ

Âdil Türkoğlu

İSTANBUL

Ethem Menemencioğlu
Özel Şahingiray
Sabahattin Tanman
Berç Turan

İZMİR

Ömer Lûtfi Bozcalı
Enis Kansu
Cahit Okurer

KARS

Sırrı Atalay
Mehmet Hazer

KAYSERİ

Hüsnü Dikeçligil

KONYA

Sedat Çumralı
Muhittin Kılıç
Muammer Obuz
Ahmet Onar

KÜTAHYA

Osman Cevdet Erkut

MANİSA

Ferit Alpiskender
Orhan Süersan
Refik Ulusoy

MARAŞ

Nedim Evliya

MARDİN

Kemal Oral
Abdülkerim Saraçoğlu

MUĞLA

Muallâ Akarca
Haldun Menteşeoğlu

MUŞ

İhsan Akpolat

NİĞDE

Kudret Bayhan

ORDU

Zeki Kumrulu

SAMSUN

Cemalettin Bulak
Fethi Tevetoğlu
Cahit Tokgöz

SİİRT

Lâtif Aykut

SİNOP

Suphi Batur

SİVAS

Ziya Önder

TEKİRDAĞ

Selâmi Üren

TOKAT

Zihni Betil

TRABZON

Yusuf Demirdağ

TUNCELİ

Mehmet Ali Demir

URFA

Vasfi Gerger
Esat Mahmut Karakurt

UŞAK

Kâmil Coşkunoğlu

VAN

Faruk Işık

YOZGAT

Sadık Artukmaç
Neşet Çetintaş

ZONGULDAK

Tevfik İnci

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Cevat Açıkalın
Enver Akoğlu
Esat Çağa
Enver Kök
Sahir Kurutluoğlu
Kâzım Orbay
Necati Özdeniz
Nevzat Sengel
Âdil Ünlü

[Oya katılmıyanlar]

TABİÎ ÜYELER
Ekrem Acuner
Refet Aksoyoğlu
Osman Köksal
Fikret Kuytak
Fahri Özdilek
Mehmet Şükran Özkaya
Ahmet Yıldız
Muzaffer Yurdakuler

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA
Galip Avşar

AFYON KARAHİSAR
Celâl Tevfik Karasapan

AMASYA
Macit Zeren (İ.)

ANKARA
Hıfzı Oğuz Bekata
Sabit Kocabeyoğlu
Mansur Ulusoy

ARTVİN
Fehmi Alpaslan

AYDIN
İskender Cenap Ege
Osman Saim Sarıgöllü

BALIKESİR
Kadri Öztaş
Hasan Ali Türker

BİNGÖL
Sabri Topçuoğlu

BİTLİS
Cevdet Geboloğlu

BOLU
Rahmi Arıkan

BURDUR
Hüseyin Otan

BURSA
İhsan Sabri Çağlayangil

ÇANAKKALE
Âli Aksoy

ÇORUM
Alâeddin Çetin

DENİZLİ
Cahit Akyar (B.)
Mehmet Emin Durul

DİYARBAKIR
Azmi Erdoğan
İhsan Hamit Tigrel (Başkan V.)

EDİRNE
Tahsin Banguoğlu

ELÂZIĞ
Celâl Ertuğ
Rasim Giray

ERZURUM
Nihat Pasinli (İ. Ü.)
Rahmi Sanalan

ESKİŞEHİR
Naci Toros

GAZİANTEP
Zeki İslâm

GÜMÜŞANE
Halit Zarbun

HATAY
Sabahattin Adalı
Vehbi Aksoy

İÇEL
Cavit Tevfik Okyayuz
Talip Özdolay

İSPARTA
Suat Seren (B.)

İSTANBUL
Şevket Akyürek
Fethi Başak
Celil Cevherioğlu
Rifat Öztürkçine
Nurullah Esat Sümer (İ.)

İZMİR
İzzet Birant
Hilmi Onat
Nevzat Özerdemli

KARS
Turgut Göle

KASTAMONU
Mehmet Çamlıca
Ahmet Nusret Tuna

KAYSERİ
Hüseyin Kalpakhoğlu (İ.)
Suad Hayri Ürgüplü (Başkan)

KIRKLARELİ
Ahmet Naci Arı

KIRŞEHİR
Ali Rıza Ulusman (İ.)

KOCAELİ
Rifat Özdeş (İ.)
Lûtfi Tokoğlu

KONYA
Mustafa Dinekli

KÜTAHYA
A. Bahattin Özbek

MALATYA
Mehmet Zeki Tulunay
Nüvit Yetkin

MANİSA
Emin Açar

MARAŞ
Cenap Aksu

NEVŞEHİR
İbrahim Şevki Atasağun (Baş. V.)

NİĞDE
İzzet Gener

ORDU
Eşref Ayhan
Şevket Köksal

RİZE
Necip Damışoğlu

SAKARYA
Turhan Kapanlı
Kâzım Yurdakul

SİVAS
Ahmet Çekemoğlu
Rifat Öçten (İ.)
Hulûsi Söylemezoğlu

TEKİRDAĞ
Cemal Tarlan

TOKAT
Osman Hacıbaloğlu

TRABZON
Şevket Buladoğlu (B.)
Reşat Zaloğlu

ZONGULDAK
Tarık Remzi Baltan
Akif Eyidoğan (B.)

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Âmil Artus
Hidayet Aydıner
Ömer Ergün
Hasan Kangal
Ragıp Üner
Burhanettin Uluç

[Açık üyelikler]

İstanbul	1
Samsun	1

Yekûn 2

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki Kanun tasarısının 50 nci maddesine verilen oyların neticesi

(Madde kabul edilmiştir.)

Üye sayısı	:	186
Oy verenler	:	97
Kabul edenler	:	76
Reddedenler	:	20
Çekinserler	:	1
Oya katılmıyanlar	:	87
Açık üyelikler	:	2

[Kabul edenler]

TABİÎ ÜYELER

Mehmet Özgüneş
Sıtkı Ulay

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA

Sakıp Önal
Mehmet Ünaldı

ADIYAMAN

Halil Ağar

AFYON KARAHİSAR

Rasim Hancıoğlu
Mustafa Yılmaz İnceoğlu

AĞRI

Veysi Yardımcı

ANKARA

Niyazi Ağırnaslı
Osman Alişiroğlu
Rifat Etker
İbrahim Saffet Omay

ANTALYA

Mehmet İlkuçan
Mustafa Özer

AYDIN

Fikret Turhangil

BALIKESİR

Enver Aka
Hamdi Oğuzbeyoğlu

BİLECİK

Talât Oran

BOLU

Sırrı Uzunhasanoğlu

BURSA

Baki Güzey
Cahit Ortaç

ÇANAKKALE

Halit Sarıkaya

ÇORUM

Zeki Arsan

ERZİNCAN

Fehmi Baysoy

ERZURUM

Nurettin Aynuksa

ESKİŞEHİR

Gavsi Uçagök

GAZİANTEP

Nizamettin Özgül

GİRESUN

Mehmet İzmen
Sabahattin Orhon

HAKKÂRİ

Âdil Türkoğlu

İSTANBUL

Ethem Menemencioğlu
Özel Şahingiray
Sabahattin Tanman
Berç Turan

İZMİR

Ömer Lûtfi Bozcalı
Cahit Okurer

KARS

Sırrı Atalay

KAYSERİ

Hüsnü Dikeçligil

KONYA

Sedat Çumralı
Muhittin Kılıç
Muammer Obuz
Ahmet Onar

KÜTAHYA

Osman Cevdet Erkut
A. Bahattin Özbek

MANİSA

Ferit Alpiskender
Orhan Süersan
Refik Ulusoy

MARAŞ

Nedim Evliya

MARDİN

Kemal Oral
Abdülkerim Saraçoğlu

MUĞLA

Muallâ Akarca
Haldun Menteşeoğlu

MUŞ

İhsan Akpolat

ORDU

Eşref Ayhan

SAKARYA

Turhan Kapanlı

SAMSUN

Fethi Tevetoğlu
Cahit Tokgöz

SİİRT

Lâtif Aykut

SİNOP

Suphi Batur

SİVAS

Ziya Önder
Hulûsi Söylemezoğlu

TEKİRDAĞ

Cemal Tarlan
Selâmi Üren

TRABZON

Yusuf Demirdağ

TUNCELİ

Mehmet Ali Demir

URFA

Vasfi Gerger
Esat Mahmut Karakurt

UŞAK

Kâmil Coşkunoğlu

YOZGAT

Sadık Artukmaç
Neşet Çetintaş

ZONGULDAK

Tevfik İnci

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER

Cevat Açıkalın
Kâzım Orbay
Necati Özdeniz
Nevzat Sengel
Âdil Ünlü

[Reddedenler]

TABİÎ ÜYELER

Refet Aksoyoğlu
Mucip Atakh
Emanullah Çelebi
Vehbi Ersü
Suphi Gürsoytrak
Suphi Karaman
Kâmil Karavelioğlu
Sami Küçük
Sezai O'Kan
Selâhattin Özgür
Haydar Tunçkanat

BURSA

Şeref Kayalar

ÇANKIRI

Hazım Dağlı

İZMİR

İzzet Birant

ORDU

Zeki Kumrulu

TOKAT

Zihni Betil

VAN

Faruk Işık

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER

Enver Akoğlu
Enver Kök
Sahir Kurutluoğlu

[Çekinserler]

TABİÎ ÜYE

Kadri Kaplan

[Oya katılmıyanlar]

TABİÎ ÜYELER

Ekrem Acuner
Osman Köksal
Fikret Kuytak
Fahri Özdilek
Mehmet Şükran Özkaya
Ahmet Yıldız
Muzaffer Yurdakuler

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA

Mehmet Nuri Âdemoğlu
Galip Avşar

AFYON KARAHİSAR

Celâl Tevfik Karasapan

AMASYA

Macit Zeren (İ.)

ANKARA

Hıfzı Oğuz Bekata
Sabit Kocabeyoğlu
Mansur Ulusoy

ARTVİN

Fehmi Alpaslan

AYDIN

İskender Cenap Ege
Osman Saim Sarıgöllü

BALIKESİR

Kadri Öztaş
Hasan Ali Türker

ÇANAKKALE

Âli Aksoy

BİNGÖL

Sabri Topçuoğlu

BİTLİS

Cevdet Geboloğlu

BOLU

Rahmi Arıkan

BURDUR

Hüseyin Otan

BURSA

İhsan Sabri Çağlayangil

ÇORUM

Alâeddin Çetin

DENİZLİ

Cahit Akyar (B.)
Mehmet Emin Durul (İ.)

DİYARBAKIR

Azmi Erdoğan
İhsan Hamit Tigrel (Baş. V.)

EDİRNE

Tahsin Banguoğlu

ELÂZIĞ

Celâl Ertuğ
Rasim Giray

ERZURUM

Nihat Pasinli (İ. Ü.)
Rahmi Sanalan

ESKİŞEHİR

Naci Toros

GAZİANTEP

Zeki İslâm

GÜMÜŞANE

Halit Zarbun

HATAY

Sabahattin Adalı
Vehbi Aksoy

İÇEL

Cavit Tevfik Okyayuz
Talip Özdolay

İSPARTA

Suat Seren (B.)

İSTANBUL

Şevket Akyürek
Fethi Başak
Celil Cevherioğlu
Rifat Öztürkçine
Nurullah Esat Sümer (İ.)

İZMİR

Enis Kansu
Hilmi Onat
Nevzat Özerdemli

KARS

Turgut Göle
Mehmet Hazer

KASTAMONU

Mehmet Çamlıca
Ahmet Nusret Tuna

KAYSERİ

Hüseyin Kalpaklıoğlu (İ.)
Suad Hayri Ürgüplü (Başkan)

KIRKLARELİ

Ahmet Naci Arı

KIRŞEHİR

Ali Rıza Ulusman (İ.)

KOCAELİ

Rifat Özdeş (İ.)
Lûtfi Tokoğlu

KONYA

Mustafa Dinekli

MALATYA

Mehmet Zeki Tulunay
Nüvit Yetkin

MANİSA

Emin Açar

MARAŞ

Cenap Aksu

NEVŞEHİR

İbrahim Şevki Atasağun (Baş. V.)

NİĞDE

Kudret Bayhan
İzzet Gener

ORDU

Şevket Köksal

RİZE

Necip Damşoğlu

SAKARYA
Kâzım Yurdakul
SAMSUN
Cemalettin Bulak
SİVAS
Ahmet Çekemoğlu
Rifat Öçten (İ.)
TOKAT
Osman Hacıbaloğlu
TRABZON
Şevket Buladoğlu (B.)
Reşat Zaloğlu
ZONGULDAK
Tarık Remzi Baltan
Âkif Eyidoğan (B.)
C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Âmil Artus
Hidayet Aydıner
Esat Çağa
Ömer Ergün
Hasan Kangal
Ragıp Üner
Burhanettin Uluç

[Açık üyelikler]

İstanbul	1
Samsun	1
Yekûn	2

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında Kanun tasarısının 9 ncu maddesine oy kullananlar

(Yeter sayı yoktur.)

Üye sayısı	:	186
Oy verenler	:	86
Kabul edenler	:	86
Reddedenler	:	0
Çekinserler	:	0
Oya katılmıyanlar	:	98
Açık üyelikler	:	2

[Kabul edenler]

TABİİ ÜYELER

Refet Aksoyoğlu
Suphi Gürsoytrak
Kadri Kaplan
Suphi Karaman
Kâmil Karavelioğlu
Sami Küçük
Sezai O'Kan
Mehmet Özgüneş
Selâhattin Özgür
Haydar Tunçkanat
Sıtkı Ulay

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA

Mehmet Ünaldı
Sakıp Önal

ADIYAMAN

Halil Ağar

AFYON KARAHİSAR

Rasim Hancıoğlu
Mustafa Yılmaz İnceoğlu

AĞRI

Veysi Yardımcı

ANKARA

Niyazi Ağırnaslı
Osman Alişiroğlu
İbrahim Saffet Omay

ANTALYA

Mehmet İlkuçan
Mustafa Özer

AYDIN

Fikret Turhangil

BALIKESİR

Enver Aka
Hamdi Oğuzbeyoğlu

BİLECİK

Talât Oran

BOLU

Sırrı Uzunhasanoğlu

BURSA

Baki Güzey
Şeref Kayalar

ÇANAKKALE

Halit Sarıkaya

ÇANKIRI

Hazım Dağlı

ÇORUM

Zeki Arsan

ERZİNCAN

Fehmi Baysoy

ERZURUM

Nurettin Aynuksa

ESKİŞEHİR

Gavsi Uçagök

GAZİANTEP

Nizamettin Özgül

GİRESUN

Mehmet İzmen

HAKKARİ

Âdil Türkoğlu

İSTANBUL

Ethem Menemencioğlu
Özel Şahingiray
Sabahattin Tanman
Berç Turan

İZMİR

İzzet Birant
Ömer Lûtfi Bozcalı
Cahit Okurer

KARS

Sırrı Atalay

KONYA

Sedat Çumralı
Muhittin Kılıç
Muammer Obuz
Ahmet Onar

KÜTAHYA

Osman Cevdet Erkut
A. Bahattin Özbek

MANİSA

Ferit Alpiskender
Orhan Süersan
Refik Ulusoy

MARAŞ

Nedim Evliya

MARDİN

Abdülkerim Saraçoğlu

MUĞLA

Muallâ Akarca
Haldun Menteşeoğlu

MUŞ

İhsan Akpolat

NİĞDE

Kudret Bayhan

ORDU

Zeki Kumrulu

SAKARYA

Turhan Kapanlı

SAMSUN

Fethi Tevetoğlu
Cahit Tokgöz

SİİRT

Lâtif Aykut

SİNOP

Suphi Batur

SİVAS

Ziya Önder
Hulûsi Söylemezoğlu

TEKİRDAĞ

Cemal Tarlan
Selâmi Üren

TOKAT

Zihni Betil

TRABZON

Yusuf Demirdağ

TUNCELİ

Mehmet Ali Demir

URFA

Esat Mahmut Karakurt

UŞAK

Kâmil Coşkunoğlu

VAN

Faruk Işık

YOZGAT

Sadık Artukmaç
Neşet Çetintaş

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER

Cevat Açıkalın
Enver Akoğlu
Sahir Kurutluoğlu
Kâzım Orbay
Necati Özdeniz
Nevzat Sengel
Âdil Ünlü

[Oya katılmıyanlar]

TABİİ ÜYELER

Ekrem Acuner
Mucip Ataklı
Emanullah Çelebi
Vehbi Ersü
Osman Köksal
Fikret Kuytak
Fahri Özdilek
Mehmet Şükran Özkaya
Ahmet Yıldız
Muzaffer Yurdakuler

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA

Mehmet Nuri Âdemoğlu
Galip Avşar

AFYON KARAHİSAR

Celâl Tevfik Karasapan

AMASYA

Macit Zeren (İ.)

ANKARA

Hıfzı Oğuz Bekata
Rifat Etker
Sabit Kocabeyoğlu
Mansur Ulusoy

ARTVİN

Fehmi Alpaslan

AYDIN

İskender Cenap Ege
Osman Saim Sarıgöllü

BALIKESİR

Kadri Öztaş
Hasan Ali Türker

BİNGÖL

Sabri Topçuoğlu

BİTLİS

Cevdet Geboloğlu

BOLU

Rahmi Arıkan

BURDUR

Hüseyin Otan

BURSA

İhsan Sabri Çağlayangil
Cahit Ortaç

ÇANAKKALE

Âli Aksoy

ÇORUM

Alâeddin Çetin

DENİZLİ

Cahit Akyar (B.)
Mehmet Emin Durul (İ.)

DİYARBAKIR

Azmi Erdoğan
İhsan Hamit Tigrel (Baş. V.)

EDİRNE

Tahsin Banguoğlu

ELÂZIĞ

Celâl Ertuğ
Rasim Giray

ERZURUM

Nihat Pasinli (İ. Ü.)
Rahmi Sanalan

ESKİŞEHİR

Naci Toros

GAZİANTEP

Zeki İslâm

GİRESUN

Sabahattin Orhon

GÜMÜŞANE

Halit Zarbun

HATAY

Sabahattin Adalı
Vehbi Aksoy

İÇEL

Cavit Tevfik Okyayuz
Talip Özdolay

İSPARTA

Suat Seren (B.)

İSTANBUL

Şevket Akyürek
Fethi Başak
Celil Cevherioğlu
Rifat Öztürkçine
Nurullah Esat Sümer (İ.)

İZMİR

Enis Kansu
Hilmi Onat
Nevzat Özerdemli

KARS

Turgut Göle
Mehmet Hazer

KASTAMONU

Mehmet Çamlıca
Ahmet Nusret Tuna

KAYSERİ

Hüsnü Dikeçligil
Hüseyin Kalpaklıoğlu
Suad Hayri Ürgüplü (Başkan)

KIRKLARELİ

Ahmet Naci Arı

KIRŞEHİR

Ali Rıza Ulusman

KOCAELİ

Lûtfi Tokoğlu
Rifat Özdeş (İ.)

KONYA

Mustafa Dinekli

MALATYA

Mehmet Zeki Tulunay
Nüvit Yetkin

MANİSA

Emin Açar

MARAŞ

Cenap Aksu

MARDİN

Kemal Oral

NEVŞEHİR

İbrahim Şevki Atasağun (Baş. V.)

NİĞDE

İzzet Gener

ORDU

Eşref Ayhan
Şevket Köksal

RİZE

Necip Danışoğlu

SAKARYA

Kâzım Yurdakul

SAMSUN

Cemalettin Bulak

SİVAS

Ahmet Çekemoğlu
Rifat Öçten

TOKAT

Osman Hacıbaloğlu

TRABZON

Şevket Buladoğlu (B.)
Reşat Zaloğlu

URFA

Vasfi Gerger

ZONGULDAK

Tarık Remzi Baltan
Âkif Eyidoğan (B.)
Tevfik İnci

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER

Âmil Artus
Hidayet Aydıner
Esat Çağa
Ömer Ergün
Hasan Kangal
Enver Kök
Ragıp Üner
Burhanettin Uluç

[Açık üyelikler]

İstanbul : 1
Samsun : 1

Yekûn 2

Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama Usulleri hakkındaki Kanun tasarısının 10 ncu maddesine verilen oyların sonucu

(Yeter sayı yoktur.)

Üye sayısı	:	186
Oy verenler	:	87
Kabul edenler	:	71
Reddedenler	:	16
Çekinserler	:	0
Oya katılmıyanlar	:	97
Açık üyelikler	:	7

[Kabul edenler]

TABİİ ÜYELER

Refet Aksoyoğlu
Mucip Atakli
Vehbi Ersü
Kadri Kaplan
Kâmil Karavelioğlu
Sami Küçük
Sezai O'Kan
Selâhattin Özgür
Haydar Tunçkanat
Sıtkı Ulay

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA

Mehmet Ünaldı

ADIYAMAN

Halil Ağar

AFYON KARAHİSAR

Mustafa Yılmaz İnceoğlu

AĞRI

Veysi Yardımcı

ANKARA

Niyazi Ağırnaslı
Osman Alişiroğlu
Rifat Etker
İbrahim Saffet Omay

ANTALYA

Mustafa Özer

BALIKESİR

Enver Aka
Hamdi Oğuzbeyoğlu

BOLU

Sırrı Uzunhasanoğlu

BURSA

Şeref Kayalar

ÇANAKKALE

Halit Sarıkaya

ÇANKIRI

Hazım Dağlı

ÇORUM

Zeki Arsan

ERZİNCAN

Fehmi Baysoy

ERZURUM

Nurettin Aynuksa

ESKİŞEHİR

Gavsi Uçagök

GAZİANTEP

Nizamettin Özgül

GİRESUN

Mehmet İzmen

HAKKÂRİ

Âdil Türkoğlu

İSTANBUL

Sabahattin Tanman
Berç Turan

İZMİR

İzzet Birant

KARS

Sırrı Atalay

KASTAMONU

Ahmet Nusret Tuna

KONYA

Sedat Çumralı
Muhittin Kılıç
Muammer Obuz

KÜTAHYA

Osman Cevdet Erkut
A. Bahattin Özbek

MANİSA

Orhan Süersan
Refik Ulusoy

MARAŞ

Nedim Evliya

MARDİN

Abdülkerim Saraçoğlu

MUĞLA

Haldun Menteşeoğlu

MUŞ

İhsan Akpolat

NİĞDE

Kudret Bayhan

ORDU

Zeki Kumrulu

SAKARYA

Turhan Kapanlı

SİİRT

Lâtif Aykut

SİNOP

Suphi Batur

SİVAS

Ziya Önder
Hulûsi Söylemezoğlu

TEKİRDAĞ

Cemal Tarlan
Selâmi Üren

TOKAT

Zihni Betil

TUNCELİ

Mehmet Ali Demir

URFA

Esat Mahmut Karakurt

UŞAK

Kâmil Coşkunoğlu

VAN

Faruk Işık

YOZGAT

Sadık Artukmaç
Neşet Çetintaş

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER

Cevat Açıkalın
Enver Akoğlu
Sahir Kurutluoğlu (B.)
Kâzım Orbay
Necati Özdeniz
Nevzat Sengel
Âdil Ünlü

[Reddedenler]

TABİÎ ÜYE

Mehmet Özgüneş

ADANA

Sakıp Önal

AFYON KARAHİSAR

Rasim Hancıoğlu

ANTALYA

Mehmet İlkuçan

AYDIN

Fikret Turhangil

BURSA

Baki Güzey

İSTANBUL

Ethem Menemencioğlu

Özel Şahingiray

İZMİR

Ömer Lûtfi Bozcalı

Cahit Okurer

KAYSERİ

Hüsnü Dikeçligil

MANİSA

Ferit Alpiskender

MUĞLA

Muallâ Akarca

SAMSUN

Fethi Tevetoğlu

Cahit Tokgöz

TRABZON

Yusuf Demirdağ

[Oya katılmıyanlar]

TABİÎ ÜYELER

Ekrem Acuner

Emanullah Çelebi

Suphi Gürsoytrak

Suphi Karaman

Osman Köksal

Fikret Kuytak

Fahri Özdilek

Mehmet Şükran Özkaya

Ahmet Yıldız

Muzaffer Yurdakuler

GENEL OYLA SEÇİLEN ÜYELER

ADANA

Mehmet Nuri Âdemoğlu

Galip Avşar

AFYON KARAHİSAR

Celâl Tevfik Karasapan

AMASYA

Macit Zeren (İ.)

ANKARA

Hıfzı Oğuz Bekata

Sabit Kocabeyoğlu

Mansur Ulusoy

ARTVİN

Fehmi Alpaslan

AYDIN

İskender Cenap Ege

Osman Saim Sarıgöllü

BALIKESİR

Kadri Öztaş

Hasan Ali Türker

BİLECİK

Talât Oran

BİNGÖL

Sabri Topçuoğlu

BİTLİS

Cevdet Geboloğlu

BOLU

Rahmi Arıkan

BURDUR

Hüseyin Otan

BURSA

İhsan Sabri Çağlayangil

Cahit Ortaç

ÇANAKKALE

Âli Aksoy

ÇORUM

Alâeddin Çetin

DENİZLİ

Cahit Akyar (B.)

Mehmet Emin Durul (İ.)

DİYARBAKIR

Azmi Erdoğan

İhsan Hamit Tigrel (Başkan V.)

EDİRNE

Tahsin Banguoğlu

ELÂZIĞ

Celâl Ertuğ

Rasim Giray

ERZURUM

Nihat Pasinli (İ. Ü.)

Rahmi Sanalan

ESKİŞEHİR

Naci Toros

GAZİANTEP

Zeki İslâm

GİRESUN

Sabahattin Orhon

GÜMÜŞANE

Halit Zarbun

HATAY

Sabahattin Adalı

Vehbi Aksoy

İÇEL

Cavit Tevfik Okyayuz

Talip Özdolay

İSPARTA

Suat Seren (B.)

İSTANBUL

Şevket Akyürek

Fethi Başak

Celil Cevherioğlu

Rifat Öztürkçine

Nurullah Esat Sümer (İ)

İZMİR

Enis Kansu

Hilmi Onat

Nevzat Özerdemli

KARS

Turgut Göle

Mehmet Hazer

KASTAMONU

Mehmet Çamlıca

KAYSERİ

Hüseyin Kalpaklıoğlu

Suad Hayri Ürgüplü (Başkan)

KIRKLARELİ

Ahmet Naci Arı

KIRŞEHİR

Ali Rıza Ulusman (İ.)

KOCAELİ

Rifat Özdeş (İ.)

Lûtfi Tokoğlu

KONYA

Mustafa Dinekli

Ahmet Onar

MALATYA

Mehmet Zeki Tulunay

Nüvit Yetkin

MANİSA

Emin Açar

MARAŞ

Cenap Aksu

MARDİN

Kemal Oral

NEVŞEHİR

İbrahim Şevki Atasağun (Baş. V.)

NİĞDE

İzzet Gener

ORDU

Eşref Ayhan

Şevket Köksal

RİZE

Necip Danışoğlu

SAKARYA

Kâzım Yurdakul

SAMSUN

Cemalettin Bulak

SİVAS

Ahmet Çekemoğlu

Rifat Öçten

TOKAT

Osman Hacıbaloğlu

TRABZON

Şevket Buladoğlu (B.)
Reşat Zaloğlu

URFA

Vasfi Gerger

ZONGULDAK

Tarık Remzi Baltan
Akif Eyidoğan (B.)

Tevfik İnci

C. BAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER

Âmil Artus
Hidayet Aydıner
Esat Çağa
Ömer Ergün
Hasan Kangal
Enver Kök
Ragıp Üner
Burhanettin Uluç

[Açık üyelikler]

İstanbul : 1
Samsun : 1

Yekûn 2

Dönem : 1
Toplantı: 1 CUMHURİYET SENATOSU S. Sayısı : 51

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkında Millet Meclisince kabul olunan kanun tasarısı ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu ile Bütçe Komisyonundan müteşekkil Karma Komisyon raporu (M. Meclisi 1/99, 2/125, C. Senatosu 1/38)

Not : M. Meclisi S. Sayısı : 54

Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 898-3760

12 . 4 . 1962

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki kanun tasarısının, Millet Meclisi Genel Kurulunca 11 . 4 . 1962 tarihli 73 ncü Birleşimde öncelik ve ivedilikle kabul edilen metni ile kanun tasarısı dosyası ilişik olarak sunulmuştur.

Saygılarımla.

Millet Meclisi Başkanı
Fuad Sirmen

Not : Bu tasarı 23 . 1 . 1962 tarihinde Başkanlıkça ilk komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 9, 10, 11 - 4 . 1962 tarihli 71, 72, 73 ncü Birleşimlerinde de öncelik ve ivedilikle görüşülerek kabul edilmiştir.

Anayasa ve Adalet Komisyonu ile Bütçe Komisyonundan müteşekkil Karma Komisyon rauporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu
ile Bütçe Komisyonundan müteşekkil Karma Komisyon
Esas No. 1/37
Karar No. 5

15 . 4 . 1962

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki kanun tasarısının, Millet Meclisi Genel Kurulunca 11 . 4 . 1962 tarihli 73 ncü Birleşiminde öncelik ve ivedilikle kabul edilen metni dosyası ile birlikte, Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunca 12 . 4 . 1962 tarihli 50 nci Bir-

leşiminde alınan kararla Anayasa ve Adalet Komisyonu ile Bütçe Komisyonlarından müteşekkil Karma Komisyona havale edilmiş idi.

Adı geçen Karma Komisyon; İçtüzüğün 25 nci maddesinin son fıkrasına tevfikan ve mazeretine binaen gelemiyen Halil Ağar yerine Komisyon Kâtipliğine Ahmet Çekemoğlu'nu seçmek suretiyle 14 . 4 . 1962 tarihinde öğleden önce ve sonra yaptığı iki toplantıda sözü edilen kanun tasarısı metnini, Hükümet adına Adalet Bakanı ve Adalet Bakanlığı temsilcileri hazır oldukları halde, incelemiştir :

1. Anayasanın üstünlüğü ve hiçbir kanunun Anayasaya aykırı olamıyacağı prensibini kabul etmenin ve bu prensibe, hattâ Anayasa metninde yer vermenin kâfi olmadığı, kanunların Anayasaya uygunluğunu denetliyecek bir yargı organının tesis edilmesi gerektiği, geçirilen tecrübelerle sabit olmuş ve 9 Temmuz 1961 tarihinde halk oyuna sunulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye'de, bu görevi de yerine getirmek üzere, bir Anayasa Mahkemesi kurulması lüzumunu tesbit eylemiştir.

2. Anayasamızın 148 nci maddesi, Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usullerinin bir kanunla düzenleneceğini tesbit ve geçici 7 nci maddesi de, bu kanunun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısından başlıyarak en geç 6 ay içinde çıkarılması lüzumunu emretmektedir.

Millet Meclisince kabul ve komisyonumuzca tetkik edilen tasarı metni, duyulan ihtiyaca cevap vermek üzere, Anayasamızın bu emrini yerine getirmektedir.

3. — Anayasamız, Anayasa Mahkemesine, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu denetleme (147) dışında da görevler vermiştir. (19, 57, 81, 140, 142, 147)

4. — Tasarıda, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini göseteren hükümler, Anayasamızın 4 ncü maddesinde, (hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almıyan bir Devlet yetkisi kullanamaz) şeklinde ifadelendirilen temel kaideye uyularak, Anayasamızdan aynen alınmıştır.

5. — Anayasamız, Anayasa Mahkemesinin kuruluşuna ait esasları ve üyelerinin seçilme şeklini geniş ölçüde tesbit etmiş bulunduğu için, tasarıdaki bu konuya mütaallik hükümler de Anayasadan aynen alınmıştır. Tasarıya kuruluş bakımından aklenen hükümler, Anayasamızda tasrih edilmemiş bulunan hususlara ve üyeler dışındaki mahkeme görevlilerine taallûk etmektedirler.

6. — Anayasamız, Anayasa Mahkemesince uygulanacak usul bakımından münferit bâzı esaslar koymakla yetinmiş ve diğer esasları kanuna bırakmıştır. Bu sebeple tasarı metninde usul hükümlerine oldukça geniş bir yer verme ihtiyacı duyulmuş ve hüküm sevk olunmıyan hususların da içtihada terk edilmesi uygun görülmüştür.

7. — Komisyonumuzda, kanunların Anayasaya uygunluğunun şekil bakımından denetlenmesi konusu ve bu konudaki yetkinin sadece Anayasa Mahkemesine mi veya aynı zamanda diğer mahkemelerede mi aidolduğu noktası üzerinde ayrıca durulmuş, netice olarak, Anayasamızın bu hususta açık bir hüküm sevk etmemiş bulunduğu göz önüne alınarak, meselenin hallinin mevzuata, doktrine ve ictihada bırakılmasının daha uygun olacağında görüş birliğine varılmıştır.

8. — Komisyonumuz; Anayasamızın 149 ncu maddesiyle Cumhurbaşkanına tanınan iptal dâvası açabilme yetkisinin Cumhurbaşkanı tarafından münferiden mi yoksa Anayasamızın 98 nci maddesinin 2 nci fıkrasında gösterilen şekilde mi kullanılacağı üzerinde de durmuş, 149 ve 98 nci maddelerin yazılış şekillerini ve iptal dâvası açabilme bakımından Anayasamızın Hükümete veya münferiden Bakanlara her hangi bir yetki vermemiş bulunmasını göz önüne alarak, o yetkinin, Cumhurbaşkanı tarafından münferiden kullanılacağı kanısına varmıştır

9. — Komisyonumuz; Millet Meclisince kabul edilen tasarı metninde, 3, 4, 9, 10, 15, 16, 17 ve 33 ncü maddelerle geçici 3 ncü maddeye munhasır olmak üzere, aşağıda açıklanan sebeplerle değişiklik yapmıştır.

Madde 3. — Millet Meclisince kabul edilen metindeki (Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca) tâbiri yerine (Anayasa Mahkemesince) tâbiri konulmuştur. Gerçi, Anayasanın 140 nci maddesinde, Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsünü seçecek organ olarak (Anaya-

sa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinden meydana gelen kurula) tâbiri zikredilmiş ise de, Mahkemenin bu suretle teşekkülü, münhasıraran sözü edilen seçim için düşünülmüştür. Anayasanın, Anayasa Mahkemesinden bir karar organı olarak bahsettiği 146 ncı ve ve mütaakıp maddeleriyle 19, 57, 81, 142 nci maddelerinde, (Anayasa Mahkemesi), (Anayasa Mahkemesinin), (Anayasa Mahkemesinde), (Anayasa Mahkemesince) ve (bu mahkemece) tâbirlerinin kullanılmış olması da, yapılan değiştirinin isabetini teyidetmektedir.

Madde 4. — Bu maddenin her üç bendine şâmil olan cümle, Millet Meclisi Anayasa Komisyonu tarafından, (kendi üye tamsayılarının en az üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilirler) şeklinde tesbit olunmuş fakat Millet Meclisince, üçte iki çoğunluk yerine salt çoğunluğu kabul edilmek suretiyle değiştirilmiştir. Salt çoğunluğu için vasıf olarak (en az) tâbirinin kullanılması âdet olmadığından sözü edilen cümlenin Millet Meclisi tarafından yapılan değiştiri karşısında artık lüzumsuz kalan (en az) tâbirinin kaldırılması uygun görülmüştür.

Madde 9. — Maddede, Anayasa, Mahkemesine üye seçecek kurul ve Meclislere, faaliyette bulundukları sırada yeniden üye seçmek için bir aylık mehil tanındığı halde tatilde olmaları veya Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiş bulunması halinde tatilin bittiği günden veya Millet Meclisinin ilk toplantısından itibaren 15 günlük mehil tanınması, uygun görülmemiş ve değişiklik, sırf bu maksatla yapılmıştır.

Madde 10. — Andiçme töreninin önemi aşikârdır. Ancak, Millet Meclisince kabul edilen metinden, törenin, huzurlarında yapılması düşünülenlerden bâzılarının, mâzeretleri sebebiyle dahi olsa, gelememeleri halinde geriye bırakılması gerekeceği gibi bir mâna anlaşılacağından endişe edilmiş ve değiştiri, böyle bir anlayışı önlemek için yapılmıştır.

(And) şeklindeki değiştiriye gelince : Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin içecekleri and ile Cumhurbaşkanının içeceği and, Anayasanın 77 ve 96 ncı maddelerine göre (namusum üzerine söz veririm) kelimeleri ile bitmektedir. Bu sebeple Anayasa Mahkemesi üyelerinin içecekleri andın da aynı kelimelerle bitmesi daha uygun görülmüş ve Millet Meclisince kabul edilen metindeki (namusum üzerine yemin ederim) tâbiri (namusum üzerine söz veririm) şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 15. — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin sona ermesi sebeplerinden biri olarak Anayasanın 80 nci maddesinde yer alan (Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmama) halinin, Anayasa Mahkemesi üyeleri için de aynen kabul edilmesi, uygun görülmemiştir. Zira, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin ve milletvekillerinin Meclis çalışmaları ile ilgili Meclis dışı çalışmaları da vardır. Bu hal, kendilerinin Meclis çalışmalarına her vakit muntazaman katılmamalarını mazur gösterebilir. Sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin cümlesi, seçmenlerinin ve siyasi partilere mensup olanları da, bağlı bulundukları siyasi partilerin murakabesine tâbidir ve belli bir müddet için seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi üyeleri ise, bir defa seçilirler ve 65 yaşlarını doldurıncaya kadar görevlerinde kalabilirler. Ayrıca, görevlerinin mahiyeti, devamda itinalı olmalarını gerektirir. İşte bu sebeplerledir ki, Millet Meclisinin kabul ettiği metnin değiştirilmesi gerektiği kanısına varılmış ve kısa zamanlara munhasır kalıp görevi aksatmıyacak devamsızlıkların müeyyideye tâbi tutulması da uygun görülmediği için, Başkanlık tarafından yazı ile iki ay içinde iki defa yapılacak ikaza rağmen görevin, izinsiz veya özürsüz devamsızlık yüzünden, aksatılması hali, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğu kararına bağlanmak kayıt ve şartiyle, görevin sona ermesi sebebi sayılmıştır.

Madde 16. — Anayasa Mahkemesinin, görev ve yetkileri sebebiyle, taşıdığı büyük önem ve üyelerin cümlesine üye seçilmezden önceki hizmet müddetleri ve aldıkları aylık ve ödenekler nazara alınmaksızın birinci derecedeki memurluk kadrosu aylığının ve bunun % 60 ı tutarında da bir ödeneğin verilmesi karşısında, maddeye Millet Meclisince yapılan müzakereler sırasında, Cumhurbaşkanınca Askerî Yargıtay tarafından gösterilecek adaylar arasından seçilecek üyenin, ordu mensubu olmaktan doğan bütün haklarının saklı kaldığı şeklinde, üyelerden sadece birisini diğerlerinden farklı kılan bir fıkranın eklenmesi uygun görülmemiş ve bu fıkra kaldırılmıştır.

Madde 17. — Madde metnine, Millet Meclisince yapılan müzakereler sırasında eklenen fıkra, 16 ncı madde metni hakkında arz edilen mucip sebeple kaldırılmıştır.

Madde 33. — Maksat dışında mâna anlamını önlemek için, son fıkraya, (yasama meclislerinin) tâbiri ile (bu iptal istemlerine) tâbiri arasında yer almak üzere, sadece bir (,) eklenmiştir.

Geçici madde 3. — Bir defaya mahsus olmak üzere uygulanacak olmasına rağmen, Anayasa Mahkemesinin, görev ve yetkileri sebebiyle, taşıdığı büyük önem göz önünde bulundurularak, üyeliklere seçilmiş olanlara seçildiklerini tebliğ, andiçme töreni tarihini tesbit ve törende hazır bulunacakları davet etme görevinin, Cumhurbaşkanına verilmesi daha uygun görülmüş ve değişiklik, bu maksatla, ayrıca redaksiyon düzeltmesi olarak yapılmıştır.

10. — Komisyonumuz; Anayasamızın geçici 7 nci maddesine göre tasarının en geç 25 Nisan 1962 tarihine kadar kanunlaşması gerektiğini göz önünde bulundurarak, işbu raporun öncelik ve ivedilikle görüşülmesini arz ve teklif etmeyi de kararlaştırmıştır.

İşbu rapor, Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere, Yüksek Başkanlığa sunulur.

C. Senatosu Anayasa ve Adalet Kom. ile Bütçe Kom. dan müteşekkil Karma Kom. Başkanı
Bursa
Ş. Kayalar

Sözcü
Tokat
Z. Betil

Kâtip
Sivas
A. Çekemoğlu

Tabiî Üye
R. Aksoyoğlu

Çankırı
H. Dağlı

İstanbul
F. Başak

İzmir
İ. Birant

Ordu
Z. Kumrulu

Uşak
K. Coşkunoğlu

Ankara
H. O. Bekata

Sakarya
T. Kapanlı

Tabiî Üye
F. Kuytak

Tabiî Üye
H. Tunçkanat

MİLLET MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında Kanun

BİRİNCİ KISIM

Genel esaslar

Kuruluş

MADDE 1. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile verilen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere başkentte bir Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.

Üye sayısı

MADDE 2. — Anayasa Mahkemesi, onbeş asıl ve beş yedek üyeden teşekkül eder.

Seçilme yeterliği

MADDE 3. — Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyeliğine seçilebilmek için, aşağıdaki şartları haiz bulunmak lâzımdır:

1. Kırk yaşını bitirmis, altmışbeş yaşını doldurmamış olmak; ve

2. a) Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay veya Sayıştayda Başkanlık, üyelik, başsavcılık, başkanunsözcülüğü; veya

b) Üniversitelerde hukuk, iktisat veya siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği; veya

c) Onbeş yıl avukatlık

Yapmış olmak; ve

3. Hâkimler Kanununa göre hâkimlik mesleğine alınmamayı gerektiren bir suçtan dolayı mahkûm bulunmamak veya bu gibi suçlardan ceza tâkibi altında olmamak.

İKİNCİ KISIM

Kuruluş şekli

BİRİNCİ BÖLÜM

Üyelerin seçimi

a) Yargıtay, Danıştay ve Sayıştayda seçim

MADDE 4. — Anayasa Mahkemesi asıl üyelerinden :

1. Dördü Yargıtay büyük genel kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı arasından;

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU İLE BÜTÇE KOMİSYONUNDAN MÜTEŞEKKİL KARMA KOMİSYONUN DEĞİŞTİRİŞİ

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında Kanun

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

Kuruluş

MADDE 1. — Millet Meclisinin kabul ettiği birinci madde aynen kabul edilmiştir.

Üye sayısı

MADDE 2. — Millet Meclisinin kabul ettiği ikinci madde aynen kabul edilmiştir.

Seçilme yeterliği

MADDE 3. — Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyeliğine seçilebilmek için, aşağıdaki şartları haiz bulunmak lâzımdır:

1. 40 yaşını bitirmiş, 65 yaşını doldurmamış olmak; ve

2. a) Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve Sayıştayda Başkanlık, Üyelik, Başsavcılık, Başkanvekilliği; veya,

b) Üniversitelerde hukuk, iktisat veya siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği; veya,

c) 15 yıl avukatlık

Yapmış olmak; ve,

3. Hâkimler Kanununa göre hâkimlik meslekine alınmamayı gerektiren bir suçtan dolayı mahkûm bulunmamak veya bu gibi suçlardan ceza takibi altında olmamak.

Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilenlerin seçilme yeterliğine sahip olmadıkları yolundaki itirazlar, Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır. Hakkında itirazda bulunulmuş olan üye, bu konudaki inceleme ve oylamalara katılamaz. İtiraz haklı görülürse, o üye hakkındaki seçim yapılmamış sayılır ve 9 ncu madde uyarınca gereken işlemler yerine getirilir. Bu konudaki itirazların yapılması, incelenmesi ve karara bağlanması hakkındaki usul, Anayasa Mahkemesi, İçtüzüğünde gösterilir.

İKİNSİ KISIM

Kuruluş şekli

BİRİNCİ BÖLÜM

Üyelerin seçimi

a) Yargıtay, Danıştay ve Sayıştayda seçim

MADDE 4. — Anayasa Mahkemesi asıl üyelerinden :

1. Dördü Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı arasından;

Millet Meclisi Metni

2. Üçü Danıştay genel kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsü arasından ;

3. Biri Sayıştay genel kurul tarafından, kendi Başkan ve üyeleri arasından;

Kendi üye tamsayılarının en az salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilirler.

Genel kurullar, üye tamsayılarının en az üçte iki çoğunluğu ile toplanırlar.

Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilenlerin seçilme yeterliğine sahibolmadıkları yolundaki itirazlar, Anayasa Mahkemesi genel kurulunca kesin olarak karara bağlanır. Hakkında itirazda bulunulmuş olan üye, bu konudaki inceleme ve oylamalara katılamaz. İtiraz haklı görülürse, seçim yapılmamış sayılır ve 9 ncu madde uyarınca gereken işlemler yerine getirilir. Bu konudaki itirazların yapılması, incelenmesi ve karara bağlanması hakkındaki usul, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünde gösterilir.

b) Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda seçim

MADDE 5. — Anayasa Mahkemesine Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer.

Her iki yasama meclisince seçilecek birer üye, Üniversitelerin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler öğretim üyelerinin teşkil ettikleri kurul tarafından gösterilecek adaylar arasından seçilir. Aday sayısı, açık üyeliklerin üç katı tutarında olur. Bu kurul, Ankara Üniversitesi Rektörünün daveti üzerine Ankara'da toplanır. Toplantı nısabı, üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için, bahis konusu kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Yasama meclislerince seçilecek diğer üyeler için, herbir meclisin kendi içtüzüğünde gösterilecek olan komisyon veya karma komisyonca, açık üyeliklerin üç katı tutarında aday gösterilir. Aday göstermekle görevli komisyon veya karma komisyonların toplantı nısabı üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Yasama meclisleri genel kurullarında yapılacak seçimde seçilebilmek için, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu gereklidir. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, daha sonraki oylamalarda üye tamsayısının salt çoğunluğuyla yetinilir. Seçim gizli oyla yapılır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yasama meclislerince, Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyeliklerine seçilemezler.

c) Cumhurbaşkanı tarafından seçim

MADDE 6. — Anayasa Mahkemesine Cumhurbaşkanı tarafından iki üye seçilir.

Cumhurbaşkanı, bu üyelerden birini, Askerî Yargıtay genel kurulunca gösterilecek üç aday arasından seçer.

2 nci fıkrada bahis konusu adayların gösterilmesi için yapılacak seçimde, Askerî Yargıtay genel kurulunun toplantı nısabı üye tamsayısının üçte ikisidir. Aday seçimi gizli oyla olur. Aday seçilebilmek için, üye tamsayısnın salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Yedek üyeler

MADDE 7. — Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki; Danıştay, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usuller uygulanır.

2. Üçü Danıştay Genel Kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsü arasından;

3. Biri Sayıştay Genel Kurulu tarafından, kendi Başkan ve üyeleri arasından;

Kendi üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilirler.

Genel Kurullar, üye tam sayılarının en az üçte iki çoğunluğu ile toplanırlar.

b) Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda seçim

MADDE 5. — Millet Meclisinin kabul ettiği beşinci madde aynen kabul edilmiştir.

c) Cumhurbaşkanı tarafından seçim

MADDE 6. — Millet Meclisinin kabul ettiği 6 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

Yedek üyeler

MADDE 7. — Millet Meclisinin kabul ettiği 7 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

Üye seçilenlere tebligat

MADDE 8. — Cumhurbaşkanı; Yasama Meclisleri, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay Başkanları, Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilenleri, Anayasa Mahkemesi Başkanlığına bildirirler. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, durumu, seçilenlere yazı ile tebliğ eder.

Üyeliğe seçilenlerin ad ve soyadları Resmî Gazetede yayınlanır.

Seçilenlerin görevi kabul etmemesi

MADDE 9. — Anayasa Mahkemesine seçilenlerden bu görevi kabul etmiyenlerin adları Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından, seçimi yapan kurul veya meclislere veya makama derhal bildirilir. Bu tarihten itibaren bir ay içinde, yukarıdaki maddelerde belirtilen usuller uyarınca yenileri seçilir. Kurul ve meclislerin tatilde bulunması veya Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiş olması hallerinde, üye seçimi, tatilin bittiği günden veya Millet Meclisinin ilk toplantısından itibaren onbeş gün içinde yapılır.

Andiçme

MADDE 10. — Anayasa Mahkemesi üyeleri, görevlerine başlamadan önce, Mahkeme Başkanının davet edeceği, Cumhurbaşkanı, Yasama Meclisleri Başkanları, Başbakan ve Adalet Bakanı, Yargıtay Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısı, Danıştay Başkanı ve Başkanunsözcüsü, Askerî Yargıtay Başkanı ve Başsavcısı, Sayıştay Başkanı, Üniversiteler Rektörleri ile Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilimler Fakülteleri Dekanlarının huzurunda, asıl ve yedek üyelerin iştirak edeceği kurul önünde, aşağıda yazılı andı içerler :

Asıl teminatı Türk vatandaşlarının gönül ve iradelerinde bulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını koruyacağıma; görevimi, doğruluk, tarafsızlık ve hakka saygı duygusu içinde, sadece vicdanımın emrine uyarak yapacağıma, namsum üzerine yemin ederim.

Başkan ve Başkanvekili seçimi

MADDE 11. — Anayasa Mahkemesi, kendi asıl üyeleri arasından gizli oyla ve asıl üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla, dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer. Yeniden seçilmek caizdir.

Süresinden önce açılan Başkan veya Başkanvekilliğine, dört yıl için, yukardaki fıkra gereğince yeniden seçim yapılır.

Üyeliklerde boşalma

MADDE 12. — Anayasa Mahkemesi üyeliklerinde her ne sebeple olursa olsun boşalma olduğu takdirde, 9 ncu madde gereğince işlem yapılır.

Bir asıl üyelik boşalınca, en kıdemli yedek üye, boşalan yere, kendiliğinden, asıl üye sıfatiyle geçirilemez.

Bu Kanunda zikredilen belli bir kurum veya kurul tarafından aday gösterilmek suretiyle seçilmiş olan bir üyenin yerinde boşalma olursa, o üyelik için yapılacak seçimde aynı usul ve merasime uyulur.

Üye seçilenlere tebligat

MADDE 8. — Millet Meclisinin kabul ettiği 8 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Seçilenlerin görevi kabul etmemesi

MADDE 9. — Anayasa Mahkemesine seçilenlerden bu görevi kabul etmiyenlerin adları Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından, seçimi yapan kurul veya meclislere veya makama derhal bildirilir. Bu tarihten itibaren bir ay içinde, yukarıda belirtilen usuller uyarınca yenileri seçilir. Kurul ve meclislerin tatilde bulunması veya Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiş olması halinde, üye seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiş olması halinde, üye seçimi, tatilin bittiği günden veya Millet Meclisinin ilk toplantısından itibaren bir ay içinde yapılır.

Andiçme

MADDE 10. — Anayasa Mahkemesi üyeleri, görevlerine başlamadan önce, Mahkeme Başkanının davet edeceği, Cumhurbaşkanı, Yasama Meclisleri Başkanları, Başbakan ve Adalet Bakanı, Yargıtay Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısı, Danıştay Başkanı ve Başkanunsözcüsü, Askerî Yargıtay Başkanı ve Başsavcı, Sayıştay Başkanı, üniveristeler rektörleriyle Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilimler fakülteliri dekanlardan gelenlerin huzurunda, asıl ve yedek üyelerin iştirak edeceği Kurul önünde, aşağıda yazılı andı içerler :

Asıl teminatını Türk vatandaşlarının gönül ve iradelerinde bulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını koruyacağıma; görevimi, doğruluk, tarafsızlık ve hakka saygı duygusu içinde, sadece vicdanımın emrine uyarak yapacağıma, namusum üzerine söz veririm.

Başkan ve başkanvekili seçimi

MADDE 11. — Millet Meclisinin kabul ettiği 11 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Üyeliklerde boşalma

MADDE 12. — Millet Meclisinin kabul ettiği 12 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

İKİNCİ BÖLÜM

Üyeliğin sona ermesi

Emeklilik ve çekilme

MADDE 13. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, dilekçe ile emekliliklerini istiyebilecekleri gibi; müddet ve kabule bağlı olmaksızın, görevlerinden çekilebilirler. Bu takdirde, Başkanlık, durumu derhal, seçimi yapacak olan kurul veya meclislere veya makama bildirir.

Üyelikle bağdaşmıyan haller

MADDE 14. — Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyeleri, resmî veya özel hiçbir görev alamazlar; görev alanlar, çekilmiş sayılır. Bu husus, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, bu sıfatlarını muhafaza ettikleri müddetçe, yasama meclisleri ve mahallî idareler seçimlerinde hiçbir şekil ve suretle aday olamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

Hüküm giyme, hastalık, devamsızlık

MADDE 15. — Anayasa Mahkemesi üyeliği, 13 ve 14 ncü maddelerde yazılı haller dışında;

1. Hâkimler Kanununa göre hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı kesin hüküm giyme hâlinde, kendiliğinden;

2. Görevin sağlık bakımından yerine getirilemiyeceğinin sağlık kurulu raporu ile kesin olarak anlaşılması veya göreve izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay süre ile devam edilmemesi hallerinde, Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyelerinin tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile

Sona erer.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Özlük işleri

Üyelerin aylık ve ödenekleri

MADDE 16. — Anayasa Mahkemesi Başkanı ile asıl ve yedek üyeleri, birinci derecedeki memurluk kadrosunun aylığını alırlar; ayrıca, kendilerine, aylıklarının yüzde altmışı tutarında ödenek verilir.

Bunların aldıkları aylıklar emekliliklerinde ve diğer memuriyetlere geçmelerinde kazanılmış hak sayılmaz bu gibilerin emekliliklerinde ve diğer memuriyetlere geçmelerinde, tahsil durumlarına ve hizmet sürelerine göre iktisabedecekleri derece aylıkları esastır.

Cumhurbaşkanınca Askerî Yargıtay tarafından gösterilecek adaylar arasından seçilecek üyenin, ordu mensubu olmaktan doğan bütün hakları saklıdır.

Emeklilik

MADDE 17. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, altmışbeş yaşını bitirince, istekleri olmasa dahi, emekliye ayrılırlar.

Emeklilik hakları bakımından 8 Haziran 1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile ek ve tadilleri uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Üyeliğin sona ermesi

Emeklilik ve çekilme

MADDE 13. — Millet Meclisinin kabul ettiği 13 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Üyelikle bağdaşmıyan haller

MADDE 14. — Millet Meclisinin kabul ettiği 14 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Hüküm giyme, hastalık, devamsızlık

MADDE 15. — Anayasa Mahkemesi üyeliği, 13 ve 14 ncü maddelerde yazılı haller dışında;

1. Hâkimler Kanununa göre hâkimlik meslekinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı kesin hüküm giyme halinde, kendiliğinden;

2. Görevin sağlık bakımından yerine getirilemiyeceğinin Sağlık Kurulu raporu ile kesin olarak anlaşılması veya Başkanlık tarafından yazı ile iki ay içinde iki defa yapılacak ikaza rağmen görevin izinsiz veya özürsüz devamsızlık yüzünden aksatılması hallerinde de Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Özlük İşleri

Üyelerin aylık ve ödenekleri

MADDE 16. — Anayasa Mahkemesi Başkanı ile asıl ve yedek üyeleri, birinci derecedeki memurluk kadrosunun aylığını alırlar; ayrıca, kendilerine, aylıklarının yüzde altmışı tutarında ödenek verilir.

Bunların aldıkları aylıklar emekliliklerinde ve diğer memuriyetlere geçmelerinde kazanılmış hak sayılmaz bu gibilerin emekliliklerinde ve diğer memuriyetlere geçmelerinde, tahsil durumlarına ve hizmet görevlerine göre iktisabedecekleri derece aylıkları esastır.

Emeklilik

MADDE 17. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, altmış beş yaşını bitirince, istekleri olmasa dahi, emekliye ayrılırlar.

Emeklilik hakları bakımından 8 Haziran 1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile ek ve tadilleri uygulanır.

Millet Meclisi Metni

Cumhurbaşkanınca Askerî Yargıtay tarafından gösterilecek adaylar arasında seçilecek üyenin, ordu mensubu olmaktan doğan emeklilik ile ilgili bütün hakları saklıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yardımcı teşkilât

Raportörler

MADDE 18. — Anayasa Mahkemesi emrine, çalışmalarda yardımcı olmak üzere, yeteri kadar raportör verilir.

Raportörler, hâkimlik veya Hâkimler Kanunu gereğince hâkimlik sınıfından sayılan hizmetlerde en az yedinci derece aylığını almış olanlarla, Danıştay yardımcılığı ve kanunsözcülüğünde bu dereceyi kazanmış olanlar, Üniversitelerin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında doçentlik yapmakta olanlar ve bu alanlarda çalışan doktorasını yapmış asistanlar arasından, kendilerinin muvafakati alındıktan sonra, Anayasa Mahkemesi Başkanının inhası üzerine mensuboldukları müessesenin yetkili mercilerince tâyin olunurlar.

Bunların özlük işlerinde, mensuboldukları mesleklere ait kanunlar uygulanır ve raportörlükte geçirdikleri süreler mesleklerinde geçmiş sayılır. Ancak, terfi ehliyetleri Anayasa Mahkemesi Başkanının yazılı beyanı ile tesbit olunur.

Raportörlere, aylık ve ödeneklerinden başka, ayrıca ikiyüzellişer lira ek ödenek verilir.

Genel Sekreterlik

MADDE 19. — Anayasa Mahkemesi Başkanlığına bağlı olarak Genel Sekreterlik teşkilâtı kurulur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri

Görev ve yetkiler

MADDE 20. — Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri aşağıda gösterilmiştir :

1. Anayasanın 149 ncu maddesi gereğince, bu Kanunun 21 nci maddesinde gösterilen kurul, kurum, makam ve şahıslar tarafından, kanunlar ve yasama meclislerinin içtüzükleri hakkında Anayasaya aykırılık iddiasiyle açılan iptal dâvalarına bakmak;

2. Anayasanın 151 nci maddesi gereğince, mahkemelerce kendisine intikal ettirilen işleri ve Yüce Divan sıfatiyle çalışırken veya bu Kanunun 32 nci maddesi gereğince bakacağı dâvalarda Anayasanın aynı maddesi gereğince meselei müstehire olarak bakması gereken işleri karara bağlamak;

3. Cumhurbaşkanını; Bakanlar Kurulu üyelerini; Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi Başkan ve üyelerini, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı Yüce Divan sıfatiyle yargılamak;

4. Siyasî partilerin kapatılması hakkındaki bütün dâvalara bakmak;

5. Anayasanın 57 nci maddesinin 3 ncü fıkrası uyarınca yapılacak özel kanun gereğince, siyasî partilerin gelir kaynakları ve giderleri hakkında verecekleri hesapları denetlemek;

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yardımcı teşkilât

Raportörler

MADDE 18. — Millet Meclisinin kabul ettiği 18 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Genel Sekreterlik

MADDE 19. — Millet Meclisinin kabul ettiği 19 ncu madde aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri

Görev ve yetkiler

MADDE 20. — Millet Meclisinin kabul ettiği 20 nci madde aynen kabul edilmiştir.

6. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düşmesine kendi meclislerince ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmıyan Bakanların dokunulmazlığının kaldırılmasına Millet Meclisince karar verilmesi hallerinde, ilgililerin Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal istemlerini karara bağlamak;

7. Anayasanın 140 ncı maddesi gereğince Danıştay Başkan ve üyeleri ile Başkanunsözcüsünü seçmek;

8. Anayasanın 142 nci maddesi gereğince kendi asıl ve yedek üyeleri arasından Uyuşmazlık Mahkemesine başkanlık edecek üyeyi seçmek.

DÖRDÜNCÜ KISIM

İnceleme ve yargılama usulleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi sıfatiyle bakılan işlerde usul

İptal dâvası açmaya yetkili olanlar

MADDE 21. — Kanunların veya yasama meclisleri içtüzüklerinin tümü veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasiyle Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal dâvası açabilecek olanlar şunlardır :

1. Cumhurbaşkanı;
2. Son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan siyasi partiler;
3. Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasi partiler;
4. Siyasî partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi grupları;
5. Millet Meclisinin veya Cumhuriyet Senatosunun üye tamsayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri;
6. Yüksek Hâkimler Kurulu;
7. Yargıtay;
8. Danıştay;
9. Askerî Yargıtay;
10. Üniversiteler.

6, 7, 8, 9 ve 10 ncu bentlerde yazılı olan kurul ve kurumlar, ancak, kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda, kanunların ve yasama meclisleri içtüzüklerinin tümü veya belirli madde ve hükümleri aleyhinde Anayasaya aykırılık iddiasiyle iptal dâvası açabilirler.

İptal dâvası açma süresi

MADDE 22. — Anayasa Mahkemesine doğrudan doğruya iptal dâvası açma hakkı, iptali istenen kanunun veya yasama meclisi içtüzüğünün Resmî Gazetede yayınlanmasından başlıyarak doksan gün sonra düşer.

Milletlerarası andlaşmalar hükümlerinin Anayasaya aykırılığının iddia edilememesi

MADDE 23. — Usulüne uygun bir şekilde yürürlüğe konmuş olan her nevi milletlerarası andlaşmalar aleyhine, 20 nci maddenin 1 ve 2 nci bentleri gereğince, Anayasa Mahkemesinde iptal dâvası açılamaz ve bu Mahkemeye itirazen başvurulamaz.

DÖRDÜNCÜ KISIM

İnceleme ve yargılama usulleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi sıfatiyle bakılan işlerde usul

İptal dâvası açmaya yetkili olanlar

MADDE 21. — Millet Meclisinin kabul ettiği 21 nci madde aynen kabul edilmiştir.

İptal dâvası açma süresi

MADDE 22. — Millet Meclisinin kabul ettiği 22 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Milletlerarası andlaşmalar hükümlerinin Anayasaya aykırılığının iddia edilememesi

MADDE 23. — Millet Meclisinin kabul ettiği 23 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

Devrim kanunlarının Anayasaya aykırılığının iddia edilememesi

MADDE 24. — 1. 1 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanununun;

2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka iktisası hakkında Kanunun;

3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile birtakım unvanların meni ve ilgasına dair Kanunun;

4. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın kabulü hakkında Kanunun;

5. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında Kanunun;

6. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi lâkap ve unvanların kaldırıldığına dair Kanunun;

7. 3 Kânunevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı bâzı kisvelerin giyilemiyeceğine dair Kanunun;

8. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 110 ncu maddesiyle evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medeni nikâh esasını vaz'eden maddelerinin;

9 Temmuz 1961 günü yürürlükte bulunan hükümleri aleyhinde;

20 nci maddenin 1 ve 2 nci bentleri gereğince, Anayasa Mahkemesinde iptal dâvası açılamaz ve bu mahkemeye itirazen başvurulamaz.

İptal dâvasının açılması; temsil

MADDE 25. — Kanunların ve yasama meclisleri içtüzüklerinin Anayasaya aykırılığı sebebiyle açılacak iptal dâvası;

1. 21 nci maddenin 1 nci fıkrasının 2 ve 3 ncü bentlerinde yazılı siyasi partilerin tüzüklerine göre en yüksek merkez organlarının en az üye tamsayısının salt çoğunluğuyla alacakları karar üzerine, genel başkanları veya Vekilleri;

2. 21 nci maddenin 1 nci fıkrasının 4 ncü bendinde yazılı siyasi parti gruplarının genel kurullarının en az üye tamsayısının salt çoğunluğiyle alacakları karar üzerine, Grup Başkanları veya Vekilleri;

3. 21 nci maddenin 1 nci fıkrasının 6, 7, 8, 9 ve 10 ncu bentlerinde yazılı kurul ve kurumların genel kurullarının veya Senatolarının üye tamsayısının salt çoğunluğiyle alacakları kararlar üzerine bu kurulları Başkanları ile Üniversitelerin Rektörleri

Tarafından açılır.

Dâva, 21 nci maddenin 1 nci fıkrasının 5 nci bendinde yazılı yasama meclisleri üyeleri tarafından açıldığı takdirde, dilekçede, kendilerine mahkemece tebligat yapılmak üzere, en çok iki üyenin gösterilmesi gereklidir.

İptal dâvası taleplerinde uyulacak hususlar

MADDE 26. — Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterinin dâva dilekçesini kaleme havale ettiği tarihte, dâva, açılmış sayılır. Genel Sekreterlikçe, dâvayı açanlara, dâvanın açıldığına dair bir belge verilir.

Anayasaya aykırılık iddiasiyle iptal dâvasını açan, kanunların veya yasama meclisleri içtüzüklerinin hangi hükümlerinin Anayasanın hangi maddelerine aykırı olduğunu ve gerekçelerinin neden ibaret bulunduğunu açıklamak zorundadır.

Dâvanın açıldığı tarihte dilekçede imzası bulunanlar, ayrıca, yetkilerini belirten belgeleri ve kurum, kurul ve siyasî partilerle siyasî parti gruplarının kendilerine yetki verilmesine dair kararlarının tasdikli örneklerini, dilekçe ile birlikte, Genel Sekreterliğe vermek zorundadırlar.

Devrim kanunlarının Anayasaya aykırılığının iddia edilememesi

Madde 24. — Millet Meclisinin kabul ettiği 24 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

İptal dâvasının açılması; temsil

MADDE 25. — Millet Meclisinin kabul ettiği 25 nci madde aynen kabul edilmiştir.

İptal dâvası taleplerinde uyulacak hususlar

MADDE 26. — Millet Meclisinin kabul ettiği 26 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

Dilekçenin kayıt tarihinden itibaren on gün içinde 2 ve 3 ncü fıkralarda istenilen hususların tamam olup olmadığı, Anayasa Mahkemesi genel kurulunca incelenir ve varsa, noksanlıklar tesbit edilerek, en az onbeş gün olarak verilecek mehil içinde tamamlanması ilgililere tebliğ olunur.

Yukardaki fıkrada belirtilen mehil içinde noksanlıkların tamamlanmaması halinde, dâva açılmamış sayılır. Dâvanın açılmamış sayılması hakkındaki karar, Anayasa Mahkemesi genel kurulunca verilir. Bu karar, Resmî Gazetede yayınlanır.

İtiraz yoliyle mahkemelerce gönderilen işler

MADDE 27. — Bir dâvaya bakmakta olan mahkeme :

1. O dâva sebebiyle uygulanacak kanun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse, bu yoldaki gerekçeli kararı; veya

2. Taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, tarafların bu konudaki iddia ve savunmalarını ve kendisini bu kanıya götüren görüşünü açıklıyan kararı,

Dosya muhtevasının mahkemece bu konu ile ilgili görülen tasdikli suretleriyle birlikte Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderir.

Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara resmen ıttıla kesbedinceye kadar dâvayı geri bırakır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere üç ay içinde kararını verir.

Gerekçe ile bağlı olmama

MADDE 28. — Anayasa Mahkemesi, kanunların ve yasama meclisleri içtüzüklerinin Anayasaya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. Mahkeme, taleple bağlı kalmak kaydiyle, başka gerekçe ile de Anayasaya aykırılık kararı verebilir.

Ancak, eğer müracaat kanun veya içtüzüğün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olup da, bu belirli madde veya hükümlerin iptali kanun veya içtüzüğün diğer bâzı hükümlerinin veya tamamının uygulanamaması sonucunu doğuruyorsa, Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartiyle, kanun veya içtüzüğün bahis konusu diğer hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir.

İlgililerin çağırılması

MADDE 29. — Anayasa Mahkemesi, 20 nci maddenin 1, 2 ve 6 ncı bentlerinde bahis konusu işlere, dosya üzerinde inceleme yapmak suretiyle bakar; gerekli gördüğü hallerde, sözlü açıklamalarını dinlemek üzere, ilgilileri çağırır.

Cumhurbaşkanının çağırılmasına lüzum görülen hallerde, ayrıca vekâletname aranmaksızın, tensibedeceği şahıstan gereken izahat alınır.

20 nci maddenin 5 nci bendinde bahis konusu olan denetimin hangi usule göre yapılacağı, özel kanunla gösterilir.

Tebligat

MADDE 30. — Anayasa Mahkemesi 29 ncu madde uyarınca ilgililerin sözlü açıklamalarının dinlenmesine karar verdiği takdirde, ilgililere, tâyin edilecek günde mahkemede hazır bulunmalarını veya temsilci göndermeleri lüzumunu ve hazır bulunmaz veya temsilci göndermezlerse, gerekli incelemenin dosya üzerinde yapılacağı meşruhatını havi davetiye gönderilir.

21 nci maddenin 1 nci fıkrasının 5 nci bendinde yazılı Millet Meclisi veya Cumhuriyet Se-

itiraz yoliyle mahkemelerce gönderilen işler

MADDE 27. — Millet Meclisinin kabul ettiği 27 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Gerekçe ile bağlı olmama

MADDE 28. — Millet Meclisinin kabul ettiği 28 nci madde aynen kabul edilmiştir.

İlgililerin çağırılması

MADDE 29. — Millet Meclisinin kabul ettiği 29 ncu madde aynen kabul edilmiştir.

Tebligat

MADDE 30. — Millet Meclisinin kabul ettiği 30 ncu madde aynen kabul edilmiştir.

natosu üyelerinden 25 nci maddenin 2 nci fıkrasında gösterilen üyeler, sözlü açıklamalarda hazır bulunabilirler.

21 nci maddenin 1 nci fıkrasının 6, 7, 8, ve 9 ncu bentlerinde yazılı kurullar, Başkanları veya Başkanın tensibedeceği bir üye tarafından; aynı maddenin zikri geçen fıkrasının 10 ncu bendinde yazılı Üniversiteler, Rektörleri veya Rektörün görevlendireceği - biri varsa Hukuk Fakültesinden olmak üzere - iki öğretim üyesi tarafından temsil edilirler.

20 nci maddenin 1 ve 2 nci bentlerinde yazılı hallerde, 21 nci maddenin 1 nci fıkrasının 2, 3 ve 4 ncü bentlerinde zikredilen ve iptali istenen kanun veya içtüzüğün veya bunların belli hükümlerinin Anayasaya aykırı olmadığı kanaatinde bulunan siyasi partiler veya parti grupları, 25 nci maddenin 1 nci fıkrasının 1 ve 2 nci bentleri uyarınca Anayasa Mahkemesine yazılı mütalâa verebilirler. Anayasa Mahkemesi, lüzumlu gördüğü takdirde, yukarda yazılı parti ve parti gruplarından sözlü izahatlarını dinlemek üzere iki temsilci istiyebilir.

Vekâletname

MADDE 31. — Anayasa Mahkemesine müracaat hakkını haiz olan makam, kurul, kurum ve kişiler, kendilerini, noterden tasdikli özel vekâletnameli bir veya birkaç avukat tarafından temsil ettirebilirler.

Siyasî partiler hakkındaki dâvalar

MADDE 32. — Bu Kanunun 20 nci maddesinin 4 ncü bendi gereğince, siyasî partilerin kapatılması hakkında açılan dâvalarda, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu uygulanır.

Bu dâvalara duruşmalı olarak ve Cumhuriyet Başsavcısının huzuru ile bakılır.

35 nci madde hükümleri bu dâvalarda da uygulanır.

Dokunulmazlığın kaldırılması ve T. B. M. M. üyeliği sıfatının düşmesi hallerinde iptal istemleri

MADDE 33. — 20 nci maddenin 6 ncı bendi gereğince, dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili veya Cumhuriyet Senatosu üyesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmıyan bakan veyahut Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden her hangi biri tarafından yapılan iptal istemleri, Anayasa Mahkemesince onbeş gün içinde karara bağlanır.

Yasama meclislerinin bu iptal istemlerine konu teşkil eden kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine başvurma hakkı, karar tarihinden itibaren bir hafta sonra düşer.

26 ncı maddenin 1 ve 2 nci fıkralarının, 28 nci maddenin 1 nci fıkrasının, 29 ncu maddenin 1 nci fıkrasının, 30 ncu maddenin 1 nci fıkrasının ve 31 nci maddenin hükümleri, bu halde de uygulanır.

Bahis konusu iptal istemlerinde, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, ilgilinin ibraz etmesini beklemeksizin, gerekli evrakı re'sen celbeder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yüce Divan sıfatiyle bakılan işlerde usul

Duruşma ve hüküm verme

MADDE 34. — Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan hâlinde çalışırken, yürürlükteki kanunlara göre duruşma yapar ve hüküm verir.

Vekâletname

MADDE 31. — Millet Meclisinin kabul ettiği 31 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Siyasi partiler hakkındaki dâvalar

MADDE 32. — Millet Meclisinin kabul ettiği 32 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Dokunulmazlığın kalrırılması ve T.B.M.M. üyeliği sıfatının düşmesi hallerinde iptal istemleri

MADDE 33. — 20 nci maddenin 6 ncı bendi gereğince, dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili veya Cumhuriyet Senatosu üyesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmıyan Bakan veyahut Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden her hangi biri tarafından yapılan iptal istemleri, Anayasa Mahkemesince 15 gün içinde karara bağlanır.

Yasama Meclislerinin, bu iptal istemlerine konu teşkil eden kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine başvurma hakkı, karar tarihinden itibaren bir hafta sonra düşer.

26 ncı maddenin 1 ve 2 nci fıkralarının, 28 nci maddenin 1 nci fıkrasının, 29 ncu maddenin 1 nci fıkrasının, 30 ncu maddenin 1 nci fıkrasının ve 31 nci maddenin hükümleri, bu halde de uygulanır.

Bahis konusu iptal istemlerinde, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, ilgilinin ibraz etmesini beklemeksizin, gerekli evrakı re'sen celbeder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yüce Divan sıfatiyle bakılan işlerde usul

Duruşma ve hüküm verme

MADDE 34. — Millet Meclisinin kabul ettiği 34 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

Savcılık görevi

MADDE 35. — Yüce Divanda Savcılık görevini, Cumhuriyet Başsavcısı yapar. Başsavcı yardımcılarından bir veya birkaçı da Başsavcı ile birlikte duruşmaya iştirak edebilir.

Fiilî veya hukukî sebeplerle Cumhuriyet Başsavcısının bu görevi ifa edememesi halinde, Yüce Divan Savcılığını geçici olarak yapacak zat, Yargıtay İkinci Başkan ve üyeleri arasından Yargıtay büyük genel kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dördüncü kısmın müşterek hükümleri

Mahkemenin toplanma nisabı

MADDE 36. — Anayasa Mahkemesi, Başkan ve ondört asıl üyenin huzuru ile toplanır. Başkan, asıl üyelerden mazereti olanların yerini kıdem esasına göre, yedek üyelerle tamamlar.

Mazeretlerin sebep ve mahiyeti ile kabul şekli, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü ile düzenlenir.

Başkanın yetkileri ve ona vekillik

MADDE 37. — Yargılamanın veya incelemenin idaresi Başkana aittir. Başkanın mâzereti halinde Başkanvekili, onun da bulunmadığı hallerde mevcut üyeler arasından çoğunlukla seçilecek üye başkanlık yapar.

Müzakere gizliliği ve karar nisabı

MADDE 38. — Anayasa Mahkemesinin müzakereleri gizlidir. Kararlar salt çoğunlukla verilir. Oylamaya en kıdemsiz üyeden başlanır.

Kıdem yaş esasına göre tâyin olunur. Yaşta eşitlik halinde kur'aya başvurulur.

Anayasa Mahkemesi kararları

MADDE 39. — Anayasa Mahkemesi kararları gerekçeli olarak yazılır. Kararlar, inceleme veya yargılamaya katılan Başkan ve üyeler tarafından imzalanır.

Muhalif kalanlar, kararda, muhalefet sebeplerini açıklarlar.

Kararlar, ilgililere, muhalefet şerhi ile birlikte tebliğ olunur.

Bilgi, evrak ve belge gönderme ödevi

MADDE 40. — Devletin yasama, yürütme ve yargı organlariyle idare makamları ve bütün gerçek ve tüzel kişiler ve teşekküller, Anayasa Mahkemesinin istediği bilgi, evrak ve belgeleri, tâyin edilen süre içinde vermekle ödevlidirler.

Açıklanmasında Devletin yüksek menfaatlerine zarar vermesi umulan ve sır halinde saklanması gereken bilgilerin verilmesinden ve evrak ve belgelerin gönderilmesinden ilgili makam kaçınabilir.

Anayasa Mahkemesi bu hususta karara varmadan önce, yetkili kimselerden sözlü izahat istiyebilir. Bu yoldaki açıklamalar tutanağa geçirilmez.

Zikri geçen bilgi, evrak ve belgelerin istenmesi zaruretine Anayasa Mahkemesince üçte iki çoğunlukla karar verildiği takdirde, istenen bilgi, evrak ve belgelerin verilmesi mecburidir.

Savcılık görevi

MADDE 35. — Millet Meclisinin kabul ettiği 35 nci madde aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dördüncü kısmın müşterek hükümleri

Mahkemenin toplanma nısabı

MADDE 36. — Millet Meclisinin kabul ettiği 36 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

Başkanın yetkileri ve ona vekillik

MADDE 37. — Millet Meclisinin kabul ettiği 37 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Müzakere gizliliği ve karar nısabı

MADDE 38. — Millet Meclisinin kabul ettiği 38 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararları

MADDE 39. — Millet Meclisinin kabul ettiği 39 ncu madde aynen kabul edilmiştir.

Bilgi, evrak ve belge gönderme ödevi

MADDE 40. — Millet Meclisinin kabul ettiği 40 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

Ancak, sır, Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliği ve yüksek menfaatleriyle birlikte yabancı Devletlere de ilişkin ise, ilgili makamın söz konusu bilgi, evrak ve belgeleri vermemek hususundaki kararı kesindir.

4 ve 5 nci fıkralar gereğince bir sırrın verilmemesi halinde, bu sırla alâkalı hususlar sanık aleyhinde delil teşkil edemez.

İçtüzük

MADDE 41. — Anayasa Mahkemesinin çalışma tarzı ile üyeler arasındaki iş bölümü, Mahkemenin yapacağı İçtüzükle düzenlenir.

Bu İçtüzük Resmî Gazetede yayınlanır.

Dilekçenin reddi

MADDE 42. — Anayasa Mahkemesinin görevine girmiyen konulara ilişkin dilekçeler reddolunur. Red kararı, dilekçe sahibine tebliğ olunur.

Dâvâ ve işlere bakmanın caiz olmadığı haller

MADDE 43. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve Üyeleri :

1. Kendilerine aidolan veya kendilerini ilgilendiren dâva ve işlere;

2. Aralarında evlilik bağı kalkmış olsa bile eşinin, kan veya sıhriyet yönünden usûl ve füruunun, 4 ncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan yönünden ve sıhriyeti doğuran evlilik kalkmış olsa bile üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) sıhriyet yönünden civar hısımlarının veya aralarında evlâtlık bağı bulunan kimselerin dâva ve işlerine;

3. Dâva ve iş sahiplerinin vekili, vasisi veya kayyımı sıfatiyle hareket ettiği dâva ve işlere;

4. Hâkim, savcı, hakem sıfatiyle bakmış ve yahut tanık veya bilirkişi olarak beyanda bulunmuş olduğu dâva ve işlere;

5. İstişari mütalâa ve kanaat beyan etmiş olduğu dâva ve işlere;

Bakamazlar.

Başkan ve üyelerin reddi

MADDE 44. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri, tarafsız hareket edemiyecekleri kanısını haklı kılan hallerin dâva açılmadan veya iş mahkemeye gelmeden önce mevcudolduğu iddiasiyle reddolunabilir.

Bu takdirde, Anayasa Mahkemesi, reddedilen üye katılmaksızın, red konusu hakkında kesin karar verir.

Red şahsidir. Kurulun toplanmasına mâni olacak sayıda üyenin reddine ilişkin talepler dinlenmez.

Red dilekçesinin reddi

MADDE 45. — Red dilekçesinde, red sebeplerinin açıkca gösterilmesi ve lüzumlu ispat vasıtalarının hep birlikte bildirilmesi gereklidir. Bu şartları kapsamıyan dilekçeler reddolunur.

Yemin delil teşkil etmez.

Çekinme

MADDE 46. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin, 43 ncü maddede yazılı sebeplere dayanarak dâvaya veya işe bakmaktan çekinmeleri halinde, Anayasa Mahkemesi, çekinme iste-

İçtüzük

MADDE 41. — Millet Meclisinin kabul ettiği 41 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Dilekçenin reddi

MADDE 42. — Millet Meclisinin kabul ettiği 42 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Dâva ve işlere bakmanın caiz olmadığı haller

MADDE 43. — Millet Meclisinin kabul ettiği 43 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Başkan ve üyelerin reddi

MADDE 44. — Millet Meclisinin kabul ettiği 44 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Ret dilekçesinin reddi

MADDE 45. — Millet Meclisinin kabul ettiği 45 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Çekinme

MADDE 46. — Millet Meclisinin kabul ettiği 46 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

ğinde bulunan Başkan ve üyenin de iştirakiyle, konu hakkında kesin karar verir. Ancak, çekinme isteğinde bulunan Başkan veya üye oylamaya katılamaz.

Kurulun toplanmasına mâni olacak sayıda üyelerin çekinme istekleri dinlenmez.

Yersiz red talepleri

MADDE 47. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin reddine ilişkin taleplerin reddi halinde, ret istiyenden, mahkemece, ret istemenin mahiyetine göre, bin liradan beş bin liraya kadar para cezası alınır.

Yukardaki fıkraya göre hükmolunan para cezası, Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü hakkındaki Kanuna göre tahsil edilir.

Tanık ve bilirkişilerin dinlenmesi

MADDE 48. — Anayasa Mahkemesinde bakılan dâva veya iş dolayısiyle bilgisine başvurulan bilirkişi veya tanığın dinlenmesi usul kanunları gereğince resmî bir makamın iznine bağlı bulunup da, Devlet menfaatlerine zararlı olacağı mülâhazasiyle izin verilmediği takdirde; Mahkeme, izin vermeye yetkili kimsenin sözlü veya yazılı mütalâasını aldıktan sonra, izin vermemenin yersizliğine üçte iki çoğunlukla karar verirse, bilirkişi veya tanık sır saklama ödevine dayanamaz.

Ancak, izin vermemek keyfiyeti, açıklanmasında mahzur bulunan sırrın Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı Devletlere de ilişkin bulunması sebebine dayanıyorsa, yetkili makamın bu hususiaki kararı kesindir.

Harç ve resimlerden muafiyet

MADDE 49. — Bu Kanunun 20 nci maddesinin 1 ve 2 nci bentleri uyarınca kanunların ve yasama meclisleri içtüzüklerinin Anayasaya aykırılığı sebebiyle yapılan müracaatler ile bu Kanunun 27 nci maddesi uyarınca mahkemelerden gelen talepler ve bunlara bağlı tasdikli örnekler ve Anayasa Mahkemesince bu konularda alınacak kararlar ve yapılacak işlemler ile 20 nci maddenin 6 ncı bendi gereğince yapılacak istem ve işlemler harç ve resme tâbi değildir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının yürürlüğe girmesi

MADDE 50. — Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesince Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya İçtüzük veya bunların belirli hükümleri, karar tarihinde yürürlükten kalkar.

Gerekli gördüğü hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın verildiği günden başlıyarak altı ayı geçemez.

Anayasa Mahkemesi, bir kanun veya İçtüzüğün veya bunların belirli hükümlerinin iptali halinde meydana gelecek olan boşluğu, kamu düzenini tehdidedici mahiyette görürse 2. nci fıkra hükmünü uygular ve boşluğun doldurulması için yasama meclisleri başkanlıkları ile Başbakanlığı durumdan haberdar kılar.

Anayasa Mahkemesi, 20 nci maddenin 2. nci bendi gereğince verdiği hükümlerin olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilir.

İptal kararı her halde geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararlarının yayınlanması

MADDE 51. — Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede derhal yayınlanır ve Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, bütün gerçek ve tüzel kişileri ve teşekkülleri bağlar.

Yersiz ret talepleri

MADDE 47. — Millet Meclisinin kabul ettiği 47 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Tanık ve bilirkişilerin dinlenmesi

MADDE 48. — Millet Meclisinin kabul ettiği 48 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Harc ve resimlerden muafiyet

MADDE 49. — Millet Meclisinin kabul ettiği 49 ncu madde aynen kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının yürürlüğe girmesi

MADDE 50. — Millet Meclisinin kabul ettiği 50 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının yayınlanması

MADDE 51. — Millet Meclisinin kabul ettiği 51 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

Başkan ve üyelerin şahsî ve görevle ilgili suçları

MADDE 52. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işledikleri suçlar için soruşturma açılması, Anayasa Mahkemesinin kararına bağlıdır. Soruşturma açılmasına karar verildiği takdirde, gerekli soruşturmayı yapmak ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre gereken kararı vermek üzere üç üye görevlendirilir. Bu kurulun vereceği kararlar kesindir. Kurul üyelerinin seçilmesine, soruşturmanın yapılmasına ve bahis konusu kararların verilmesine dair esaslar, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünde gösterilir.

Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin şahsi suçlarının takibinde, Yargıtay üyelerinin şahsi suçlarının takibine ilişkin hükümler uygulanır.

BEŞİNCİ KISIM

Personel işleri ve malî işler

Bütçe

MADDE 53. — Anayasa Mahkemesi, genel bütçe içinde kendi bütçesiyle yönetilir.

Bütçenin birinci derecede ita âmirliğini Başkan; ikinci derecede ita âmirliğini Genel Sekreter yapar.

Anayasa Mahkemesinin muhasebe işleri, Adalet Bakanlığı Muhasebe Müdürlüğü tarafından yapılır.

Masraf tahakkuk memurluğu görevi, Başkanın tensibedeceği bir memur tarafından yerine getirilir.

Yasama meclisleri komisyon ve genel kurullarında bütçe ile ilişkin görüşmeler esnasında Adalet Bakanı veya tensibettiği takdirde, Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri hazır bulunur. Bu görüşmeler sırasında, Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri izahat vermek üzere davet edilemezler.

Özlük işleri

MADDE 54. — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin sicillerinin tutulması, izinleri ve sağlık durumları ile ilgili hükümler ve duruşmalı işlerde ve törenlerde giyecekleri kisveler ve sair özlük işleri Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü ile düzenlenir.

Yıllık izin

MADDE 55. — Yüce Divan sıfatiyle bakılan veyahut Anayasa gereğince mehle tâbi olan işlerin yürütülmesini engellememek kaydiyle, Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyelerine kırk beş günlük yıllık izin verilebilir.

Hastalık ve mâzeret izinleri genel hükümlere tâbidir.

Yıllık izin Başkan tarafından verilir.

Personelin tâyini

MADDE 56. — Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri ile memur kadrosundaki personelin tâyinleri Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından yapılır.

Bunların dışında kalan personelin tâyini Genel Sekretere aittir.

18 nci madde hükümleri saklıdır.

Başkan ve üyelerin şahsi ve görevle ilgili suçları

MADDE 52. — Millet Meclisinin kabul ettiği 52 nci madde aynen kabul edilmiştir.

BEŞİNCİ KISIM

Personel işleri ve malî işler

Bütçe

MADDE 53. — Millet Meclisinin kabul ettiği 53 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Özlük işleri

MADDE 54. — Millet Meclisinin kabul ettiği 54 ncü madde aynen kabul edilmiştir.

Yıllık izin

MADDE 55. — Millet Meclisinin kabul ettiği 55 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Personelin tâyini

MADDE 56. — Millet Meclisinin kabul ettiği 56 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

Adalet Bakanlığı bölümüne eklenecek kadrolar

MADDE 57. — Anayasa Mahkemesi üyelerine ve memurlarına ait kadrolarla hâkimlik meslekinden alınacak raportör kadroları, bu Kanuna ilişik 1 sayılı cetvelde gösterilmiş ve bu kadrolar Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair 30 Haziran 1939 tarihli ve 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin «Adalet Bakanlığı» bölümüne «Anayasa Mahkemesi Başkanlığı» başlığı altında eklenmiştir.

Diğer kadrolar

MADDE 58. — Anayasa Mahkemesinde çalışmak üzere Danıştay ile Ankara ve İstanbul Üniversiteleri Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinden alınacak raportörlere ait kadrolar, bu kanuna ilişik 2 sayılı cetvelde ve ayrı kısımlar halinde gösterilmiş ve bu kadrolardan Danıştaya aidolanlar Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair 30 Haziran 1939 tarihli ve 3656 sayılı Kanunun 1 sayılı cetvelinde «Danıştay Başkanlığı» bölümüne; Üniversitelerden alınacaklara ait kadrolar da ilgili fakültelerin teşkilât kadrolarına «Anayasa Mahkemesi Başkanlığı» başlığı altında eklenmiştir.

ALTINCI KISIM

Geçici hükümler

Anayasa Mahkemesinin faaliyete başlaması

GEÇİCİ MADDE 1. — Anayasa Mahkemesi, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç bir ay içerisinde faaliyete geçer.

Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının ilânı

GEÇİCİ MADDE 2. — Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı, Resmî Gazete ile ilân edilir.

İlk defa seçilen üyelere tebliğat ve ilk başkanlık seçimi

GEÇİCİ MADDE 3. — Anayasa Mahkemesi üyeliğine ilk defa seçilenlerin adları, kendilerini seçen makam, kurul ve yasama meclisi Başkanlığı tarafından Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir. Millet Meclisi Başkanlığı, durumu seçilenlere tebliğ ile andiçme töreni tarihini tesbit ederek bu törende hazır bulunacak olanları davet eder.

Anayasa Mahkemesi Başkanının seçimi için yapılacak toplantıya en yaşlı üye Başkanlık eder.

Eski kuruluşuyla Askerî Yargıtayda aday seçimi

GEÇİCİ MADDE 4. — Askerî Yargıtayın Anayasada gösterilen şekilde kurulması tarihine kadar, bu Kanunun 6 ncı maddesi uyarınca Askerî Yargıtay tarafından gösterilecek üç aday, Askerî Yargıtayın adlî üyelerinden ibaret kurul tarafından, Askerî Yargıtay adlî üyeleriyle Başsavcısı arasından seçilir.

Eski kanunlar hakkında iptal dâvası açılması

GEÇİCİ MADDE 5. — Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan her hangi bir kanun veya belirli bir kanun hükmü hakkında, 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı

Adalet Bakanlığı bölümüne eklenecek kadrolar

MADDE 57. — Millet Meclisinin kabul ettiği 57 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Diğer kadrolar

MADDE 58. — Millet Meclisinin kabul ettiği 58 nci madde aynen kabul edilmiştir.

ALTINCI KISIM

Geçici hükümler

Anayasa Mahkemesinin faaliyete başlaması

GEÇİCİ MADDE 1. — Millet Meclisinin kabul ettiği geçici 1 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının ilânı

GEÇİCİ MADDE 2. — Millet Meclisinin kabul ettiği geçici 2 nci madde aynen kabul edilmiştir.

İlk defa seçilen üyelere tebligat ve ilk başkanlık seçimi

GEÇİCİ MADDE 3. — Anayasa Mahkemesi üyeliğine ilk defa seçilenlerin adları, kendilerini seçen makam, kurul ve Yasama meclisleri başkanlıkları tarafından Cumhurbaşkanlığına bildirilir. Cumhurbaşkanı; durumu seçilenlere tebliğ, andiçme töreni tarihini tesbit ve bu törende hazır bulunacakları dâvet eder.

Anayasa Mahkemesi Başkanının seçimi için yapılacak toplantıya en yaşlı üye başkanlık eder.

Eski kuruluşu ile Askerî Yargıtayda aday seçimi

GEÇİCİ MADDE 4. — Millet Meclisinin kabul ettiği geçici 4 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Eski kanunlar hakkında iptal dâvası açılması

GEÇİCİ MADDE 5. — Millet Meclisinin kabul ettiği geçici 5 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aykırılığı iddiasiyle, 21 nci maddenin 1 nci fıkrasında yazılı makam, kurul, kurum ve kişiler tarafından, bu kanun hükümleri uyarınca iptal dâvası açılabilir.

Bu halde, iptal dâvası açma hakkı, Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazete ile ilân edildiği tarihten itibaren altı ay sonra düşer.

Yukardaki fıkralar, kanun adını taşımamakla beraber kanun mahiyetindeki sair metinler için de uygulanır.

25 Ekim 1961 tarihinden önce yasama organınca alınan yorum istemlerine ilişkin kararlar hakkında bu madde gereğince iptal dâvası açılamaz. Ancak, Anayasa Mahkemesi, bu şekilde karar konusu teşkil etmiş kanun veya kanun mahiyetindeki metinleri veyahut bunların belirli madde ve hükümlerini, yorum istemine ilişkin kararda açıklanan mâna içerisinde ele almak mecburiyetindedir.

M.B.K. tarafından çıkarılmış olan kanunların durumu

GEÇİCİ MADDE 6. — 27 Mayıs 1960 tarihinden (bu tarih dâhil) itibaren 5 Ocak 1961 tarihine kadar (bu tarih dâhil) kabul edilen kanun mahiyetindeki kararlar ve kanunlar aleyhinde, 20 nci maddenin 1 ve 2 nci bentleri gereğince Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

Bahis konusu kanun mahiyetindeki kararları ve kanunları kaldıran, değiştiren veyahut bunlara hükümler ekliyen ve 6 Ocak 1961 tarihinden (bu tarih dâhil) itibaren kabul edilen kanunlar hakkında yukarıki fıkra hükmü uygulanmaz.

Yüksek Adalet Divanı ve Yüksek Soruşturma Kurulundaki işlerin devri

GEÇİCİ MADDE 7. — 1. Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazetede ilân edildiği gün, Yüksek Adalet Divanı ile Yüksek Soruşturma Kurulunun hukukî varlıkları sona erer.

2. 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinde zikredilen sâkıt Cumhurbaşkanı ile ilgili olup Yüksek Soruşturma Kurulu veya Yüksek Adalet Divanı tarafından karara bağlanmamış olan dosyalar, Millî Birlik Komitesinin 7 Temmuz 1960 tarihli ve 2 sayılı Kararı uyarınca, Anayasa Mahkemesine tevdi olunur.

3. Bu Kanunun yayımı tarihinde, 22 Aralık 1960 tarihli ve 169 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin (A) bendinde zikredilen sâkıt Bakanların görevleriyle ilgili suçlariyle bunların fiillerine iştirak edenlerin suçlarına ilişkin olup Yüksek Adalet Divanınca henüz karara bağlanmamış bulunan dâva dosyaları, Anayasa Mahkemesine;

4. 3 ncü bentte gösterilen şahısların yine bu bentte yazılı suçlarından dolayı Yüksek Soruşturma Kurulunca henüz karara bağlanmamış bulunan dâva dosyaları, Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince işlem yapılmak üzere, Millet Meclisi Başkanlığına;

5. 2 ve 3 ncü bentlerde zikredilen şahısların vazifeyle ilgili olmıyan suçlarıyla sâkıt milletvekillerinin suçlarından dolayı Yüksek Adalet Divanı ile Yüksek Soruşturma Kurulunun elinde bulunan dosyalar, genel hükümler dairesinde işlem yapılmak üzere, ilgili mercilere

Tevdi olunur.

6. Sâkıt Bakanların görevleriyle ilgili suçlariyle, bu suçlarda iştiraki bulunanlar hakkında Yüksek Adalet Divanına açılmış olan dâvalara veya bu suretle Yüksek Soruşturma Kurulunun elinde bulunan tahkikat dosyalarına konu teşkil eden fiillerden dolayı gayrimeşru iktisapları da mevcutsa, dâva açılan dosyalar, Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince işlem yapılmak üzere, Millet Meclisi Başkanlığına tevdi olunur.

M. B. K. tarafından çıkarılmış olan kanunların durumu

GEÇİCİ MADDE 6. — Millet Meclisinin kabul ettiği geçici 6 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

Yüksek Adalet Divanı ve Yüksek Soruşturma Kurulundaki işlerin devri

GEÇİCİ MADDE 7. — Millet Meclisinin kabul ettiği geçici 7 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisi Metni

Bu halin dışında kalan gayrimeşru iktisap dosyaları, 22 Aralık 1960 tarihli ve 170 sayılı Kanunun 1 nci maddesi gereğince, kanuni merciine devrolunur.

7. Yukardaki bentlerde yazılı şahıslar hakkında Yüksek Adalet Divanı ve Yüksek Soruşturma Kurulunca ittihaz olunmuş tedbir ve kararlar, ilgili mercilerce aksine bir karar verilinceye kadar, muteberdir.

Yüksek Adalet Divanı ve Yüksek Soruşturma Kurulunca ittihaz edilmiş bulunan tedbirler, dosyaların yukardaki bentlerde gösterilen mercilere tevdii tarihinden itibaren en geç bir ay içinde, tedbirin devamına karar verilmediği takdirde, kendiliğinden kalkar.

8. Yüksek Adalet Divanı ile Yüksek Soruşturma Kurulunun kuruldukları günden hukuki varlıklarının sona erdiği güne kadar tahkikat ve dâva sebebiyle ellerinde mevcudolup yukardaki bentlerde zikrolunanların dışında kalan bilcümle evrak, belge ve dosyalardan Yüksek Adalet Divanını ilgilendirenler Anayasa Mahkemesi Başkanlığına, Yüksek Soruşturma Kurulunu ilgilendirenler de Millet Meclisi Başkanlığına hıfzedilmek üzere tevdi olunur.

YEDİNCİ KISIM

Yürürlük hükümleri

Yürürlük tarihi

MADDE 59. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 60. — Bu Kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

YEDİNCİ KISIM

Yürürlük hükümleri

Yürürlük tarihi

MADDE 59. — Millet Meclisinin kabul ettiği 59 ncu madde aynen kabul edilmiştir.

Yürütme

MADDE 60. — Millet Meclisinin kabul ettiği 60 ncı madde aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği cetveller aynen kabul edilmiştir.

[1] SAYILI CETVEL

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
	I		
	Anayasa mahkemesi üyeleri		
1	Anayasa Mahkemesi asıl üyeleri	15	2 000
1	Anayasa Mahkemesi yedek üyeleri	5	2 000
	II		
	Memurlar		
3	Genel Sekreter	1	1 500
4	Genel Sekreter Yardımcısı	1	1 250
5	Kararlar Müdürü	1	1 100
5	Başkâtip (Steno bilen)	2	1 100
6	Zabıt Kâtibi (Steno bilen)	4	950
7	» » » »	6	800
7	Personel şefi	1	800
9	Memur	3	600
9	Daire ve Levazım Memuru	1	600
9	Kitaplık Memuru	1	600
10	Memur	3	500
11	Mübaşir	1	450
12	Mübaşir	1	400
	III		
	Raportörler		
3	Raportör	6	1 500

[2] SAYILI CETVEL

	I		
	Danıştay		
4	Raportör	4	1 250
	II		
	Üniversiteler		
	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi		
5	Doçent	1	1 100
7	Asistan	1	800
	İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi		
5	Doçent	1	1 100
	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi		
5	Doçent	1	1 100
7	Asistan	1	800
	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi		
5	Doçent	1	1 100
7	Asistan	1	800